Дэпартамент па архівах і справаводству
Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь

Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі

«ДЛЯ ЛЕПШОЕ ТВЕРДОСТИ...»

**Пергаментныя дакументы
перыяду Вялікага Княства Літоўскага з фондаў
Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі
(1391–1566 гг.)**

Мінск
«Беларусь»
2018

УДК 930.25(476):94(476)“1391/1566”(093.2)
ББК 63.3(4Беи)4
Д52

Рэкамендавана да друку Вучоным саветам
Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі

Укладальнікі:
Я. С. Глінскі, А. А. Жлутка, Д. В. Лісейчыкаў

Рэдкалегія:
В. І. Кураш, Д. В. Лісейчыкаў, Д. Ч. Матвейчык, Д. У. Яцэвіч

Рэцэнзенты:
загадчык аддзела крыніцазнаўства і археаграфіі Інстытута гісторыі
Нацыянальнай Акадэміі навук Беларусі, кандыдат гістарычных навук *А. Б. Доўнар*

загадчык аддзела археаграфіі Беларускага навукова-даследчага інстытута
дакументазнаўства і архіўнай справы, кандыдат гістарычных навук *В. С. Пазднякоў*

Праца выканана ў рамках планавай навуковай тэмы
Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі
«Беларусь у актавых кнігах»

Выпуск выдання ажыццёўлены па заказе і пры фінансавай падтрымцы
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Д52 **«Для лепшое твердости…»: пергаментныя дакументы перыяду Вялікага Княства Літоўскага з фондаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі (1391–1566 гг.)** / уклад.: Я. С. Глінскі, А. А. Жлутка, Д. В. Лісейчыкаў. – Мінск : Беларусь, 2018. – 143 с.; [3] іл.
ISBN 978-985-01-1261-3.

У кнізе апублікаваны 29 найбольш старажытных пергаментных дакументаў са збораў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі, якія ахопліваюць часавы прамежак з 1391 па 1566 г. і адлюстроўваюць разнастастайныя бакі сацыяльна-эканамічнага і грамадска-палітычнага жыцця Вялікага Княства Літоўскага. Дакументы ўтвараюць некалькі ўнутрана звязаных комплексаў, якія дазваляюць прасачыць абставіны існавання канкрэтных маёнткаў і жыццядзейнасці іх уладальнікаў на працягу некалькіх пакаленняў. Большасць дакументаў публікуецца ўпершыню.

Прызначаецца для даследчыкаў, выкладчыкаў, студэнтаў, усіх тых, хто цікавіцца гісторыяй Вялікага Княства Літоўскага і пісьмовасці.

УДК 930.25(476):94(476)“1391/1566”(093.2)
ББК 63.3(4Беи)4

ISBN 978-985-01-1261-3

© Дзяржаўная ўстанова «Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі», 2018
© Афармленне. Выдавецтва «Беларусь», 2018

ЗМЕСТ

Прадмова 5
Спіс скарачэнняў і ўмоўных абазначэнняў 21
Дакументы 22

№ 1. – *1391 г. чэрвеня 20.* Пацвярджальны прывілей гаспадара Падольскай зямлі Фёдара Карыятавіча прывілеяў Канстанціна і Фёдара Карыятавічаў слугу Грыньку на горад Сакалец (з межамі ўладанняў) з сёламі Глінянец, Варанавіца, Прылук, Іллінцы і дароўнага ліста цешчы Грынькі княгіні Андрыянавай Вейніцкай на сёлы Мікулінцы, Летыня, Ванячын, Дзяшкоўцы, Стражэўка «у деднину и в вотнину». 22

№ 2. – *1433 г. [верасня 1 – снежня 31] ці 1434 г. [студзеня 1 – жніўня 31].* Фундушавы ліст князя Аляксандра (Алелькі) Уладзіміравіча Лаўрышаўскаму манастыру на данніка Пятра Саковіча і дзесяціну з двара Турэц Навагародскага павета Троцкага ваяводства. 25

№ 3. – *[1458 г.] снежня 13.* Прадажны ліст пана Ерша Цярэшкавіча пану Пятру Манцігердавічу і яго сыну Яну на маёнтак Доўгія Шыі Луцкага павета Валынскай зямлі. 27

№ 4. – *1488 г. верасня 5.* Фундушавы ліст Дашкі Яцкавіча Храптовіча Лаўрышаўскаму манастыру на даннікаў сяла Шчорсы Навагародскага павета Троцкага ваяводства Марочку Міхалкавіча, яго пляменніка Іванца, а таксама парабка Стафана. 29

№ 5. – *1492 г. мая 5.* Мяноўны ліст гаспадарскага маршалка, дворнага падскарбія, слонімскага намесніка Яна Багданавіча Літавора Храптовіча Лаўрышаўскаму манастыру на зямлю з адной цяглай службай у вёсцы Мілушава Навагародскага павета Троцкага ваяводства за адмову ад дзесяціны з двара Дзераўная Навагародскага павета Троцкага ваяводства. 31

№ 6. – *1502 г. [верасня 1 – снежня 31] ці 1503 г. [студзеня 1 – жніўня 31].* Фальсіфікат. Прывілей пінскага князя Фёдара Іванавіча Яраславіча і яго жонкі княгіні Алены «слузе дворанину» Савасцьяну Скеве-Апановічу і Грыцку Князіковічу на дварышчы Адаліцкае, Іванцоўскае, Мануйлаўскае, Укухаравецкае, Катлукоўскае з двума агароднікамі ў сяле Альпень Давыд-Гарадоцкага павета. 33

№ 7. – *[Паміж 1503 г. студзеня 10 – 1506 г. жніўня 19].* Прадажны ліст баярына Адама Янушкавіча і яго жонкі Ганны магілёўскаму, анікштынскаму і біршданскаму намесніку князю Мацвею Мікіцінічу на двор Эйтвілішкі з зямлёй Явілтышкі Віленскага ваяводства і дварышча ў Віленскім замку. 37

№ 8. – *1511 г. красавіка 20.* Пацвярджальны прывілей пінскага князя Фёдара Іванавіча Яраславіча і яго жонкі княгіні Алены баярыну Фёдару Пятровічу Шчэпе на «данину» князя Івана Васільевіча Яраславіча – землі Паўлікоўшчына ў вёсцы Лукавец, Дашкоўшчына ў вёсцы Навадворац, Даўбечыча, Керстаноўшчына, Юнцаўшчына, П’янічына Ніва ў месце Клецку, Сазонаўшчына і Пісараўшчына ў сяле Якшычы (са спісам сялян); з дараваннем зямель Васілевай Кліменціча ў вёсцы Лукавец і Таўпечынай, сенажацей Бухлічаў у вёсцы Навадворац, пляца і двара Батурынскага ў паркане ў месце Клецку Клецкага княства. 39

№ 9. – *1513 г. студзеня 3.* Прывілей пінскага князя Фёдара Іванавіча Яраславіча і яго жонкі княгіні Алены баярыну Далмату Андрэевічу на людзей Якава Некрашэвіча, Івана, Васіля і Ігната Крупічаў у сяле Вялікія Арлы Давыд-Гарадоцкага павета з іх сем’ямі, ворнымі землямі і ўваходамі. 42

№ 10. – *1515 г. студзеня 30.* Мяноўны ліст пінскага князя Фёдара Іванавіча Яраславіча баярыну Фёдару Пятровічу Шчэпе на поле Навадворскае і прылеглыя да яго сенажаці ў Клецкім княстве за поле і сенажаці ў вёсцы Лукавец Клецкага княства. 44

№ 11. – *1516 г. сакавіка 4.* Фундушавы ліст вялікага князя літоўскага Жыгімонта І парафіяльнаму касцёлу ў мястэчку Мерач Троцкага ваяводства на пустаўшчыны Арэшкішкі і Карпешкі і луг Мідбора каля ракі Мерач. 45

№ 12. – *1519 г. жніўня 15.* Прадажны ліст пана Багдана Андрэевіча «брату» пану Багдану Касцюшкавічу на трэцюю частку маёнтка ў сяле Мачуль Давыд-Гарадоцкага княства. 48

№ 13. – *[1521 г.] студзеня 14.* Дароўны ліст пана Юрыя Іванавіча Зяноўевіча слугу Ваську Кісарэю на дварэц Камарышкі Ашмянскага павета Віленскага ваяводства. 51

№ 14. – *1521 г. лістапада 15.* Фальсіфікат. Фундушавы ліст пана Аношкі Вітонізскага і яго сыноў Андрэя і Фёдара Лаўрышаўскаму манастыру на дзве валокі сенажацей у Шчорсаўскай пушчы за ракой Нёман і палову луга Дрэваскіпішча. 52

№ 15. – *1525 г. верасня 20.* Пацвярджэнне віленскага біскупа Яна з князёў Літоўскіх фундушавага ліста ад 11 верасня 1515 г. вялікага князя літоўскага Жыгімонта І парафіяльнаму касцёлу ў мястэчку Адэльск Троцкага ваяводства на вёску Трычоўшчына Троцкага ваяводства, шэсць чалавек у мястэчку Адэльск і інш. 54

№ 16. – *1529 г. верасня 4.* Вырак суда вялікага князя літоўскага і паноў-рад дваранiну Васілю Нікіфаравічу Бранцу, яго цешчы Марыне Першкавай і жонцы Багдане па справе паміж імі і давыд-гарадоцкім зямянінам Багданам Касцюшкавічам аб валоданні землямі, людзьмі і мядовымі данінамі ў сёлах Рамель, Мачуль, Пераходзічы, Вольшы Давыд-Гарадоцкага павета і інш. 59

№ 17. – *1542 г. лютага 20.* Сумнеўны дакумент. Прывілей вялікага князя літоўскага Жыгімонта I лідскаму баярыну Фёдару Мажэйку на дварэц Дзераўное. 62

№ 18. – *1544 г. мая 6.* Прадажны ліст двараніна Васіля Нікіфаравіча Бранца, яго цешчы Марыны Першкавай Шахаўны, яго жонкі Багданы Першкаўны і іх дзяцей пану Анофрыю Васільевічу Касцюшковічу на трэцюю частку зямель у сёлах Рамель, Мачуль, Пераходзічы, Вольшы Давыд-Гарадоцкага павета, землі ў месце Давыд-Гарадок за 100 коп літоўскіх грошай; з заставай іншых дзвюх частак за 170 коп літоўскіх грошай. 64

№ 19. – *1544 г. жніўня 9.* Фундушавы ліст Ганны Радагоскай, дачкі Пятра Крупскага, парафіяльнаму касцёлу ў вёсцы Шылавічы Ваўкавыскага павета Навагародскага ваяводства на трох агароднікаў, трох падданых і дзесяціну з маёнтка Шылавічы з пацвярджэннем дароўнага ліста Ганны і яе сясцёр Соф'і і Ітамілы Крупскіх ад 9 кастрычніка 1511 г. на дзве госпады. 68

№ 20. – *1549 г. чэрвеня 14.* Прадажны ліст стольніка Вялікага Княства Літоўскага, радунскага і дубіцкага дзяржаўцы Станіслава Кезгайлы пану Юрыю Вярбіцкаму на пустаўшчыну Шашкоўшчыну, дзве службы путных баяр Дабрынічаў, тры службы цяглых сялян з падараваннем сенажацей Ігуменскіх на рацэ Лубень у маёнтку Дзераўная Менскага павета Віленскага ваяводства за 200 коп літоўскіх грошай (са спісам путных баяр і цяглых сялян). 72

№ 21. – *1551 г. снежня 1.* Пацвярджальны прывілей вялікага князя літоўскага Жыгімонта II Аўгуста прадажнага ліста ад 4 лістапада 1547 г. стольніка ВКЛ Станіслава Кезгайлы пану Юрыю Вярбіцкаму на маёнтак Сухаверхаўшчына на Хатаве Менскага павета Віленскага ваяводства (са спісам путных баяр і межамі маёнтка) і прадажнага ліста ад 14 чэрвеня 1549 г. Станіслава Кезгайлы Юрыю Вярбіцкаму на пустаўшчыну Шашкоўшчыну, дзве службы путных баяр Дабрынічаў, тры службы цяглых сялян з падараваннем сенажацей Гуменскіх (Ігуменскіх) на рацэ Лубень у маёнтку Дзераўная Менскага павета Віленскага ваяводства (са спісам путных баяр і цяглых сялян). 75

№ 22. – *1554 г. чэрвеня 30.* Пацвярджальны прывілей вялікай княгіні літоўскай Боны пінскім слугам Васілю Юнкавічу і Федзьку Родцавічу на дварышча Ляхавіцкае ў сяле Плотніца Пінскай воласці «да ласкі». 79

№ 23. – *1555 г. сакавіка 15.* Прадажны ліст паноў Малхера і Станіслава Станіслававічаў Шэметаў, Яна і Малхера Андрэевічаў Завішаў віленскаму ваяводзе, канцлеру ВКЛ Мікалаю Янавічу Радзівілу на маёнтак Налібакі Менскага павета Віленскага ваяводства, маёнткі Солы і Свядасць Вількамірскага павета за 11335 коп літоўскіх грошай; з пацвярджэннем з боку Мікалая Янавіча Радзівіла правоў Шэметаў і Завішаў на маёнткі Дзявілтава, Мілашуны, дварэц Мантрымішкі Вількамірскага павета Віленскага ваяводства, маёнтак Дзераўная Менскага павета Віленскага ваяводства, маёнтак Швекшны Жамойцкай зямлі. 81

№ 24. – *1560 г. кастрычніка 23.* Мяноўны ліст пана Івана Юр'евіча Храптовіча віленскаму ваяводзе, канцлеру ВКЛ, земскаму маршалку князю Мікалаю Янавічу Радзівілу на сёлы Лытчычы і Гнесічы ў маёнтку Сенна Навагародскага павета Навагародскага ваяводства за сяло Купіцк у маёнтку Нягневічы Навагародскага павета Навагародскага ваяводства (з упісаннем мяноўных лістоў ад 4 і 5 лістапада 1559 г., спісам сялян і межамі ўладанняў). 85

№ 25. – *1561 г. сакавіка 31.* Пацвярджальны прывілей вялікага князя літоўскага Жыгімонта II Аўгуста дзельчага ліста ад 18 мая 1560 г. княгіні Кузьміной Іванавіча Заслаўскай – Настассі Юр'еўны Гальшанскай і князя Аляксандра Іванавіча Палубенскага і яго жонкі княгіні Зафеі Юр'еўны Гальшанскай на маёнтак Глуск Навагародскага павета Навагародскага ваяводства з замкам, местам і воласцю і палову двара Рычоў Мазырскага павета. 93

№ 26. – *1561 г. снежня 17.* Пацвярджальны прывілей вялікага князя літоўскага Жыгімонта II Аўгуста мяноўнага ліста ад 23 кастрычніка 1560 г. двараніна Івана Юр'евіча Храптовіча ваяводзе віленскаму, канцлеру ВКЛ, земскаму маршалку князю Мікалаю Радзівілу на сёлы Лытчыцы і Гнесічы ў маёнтку Сенна Навагародскага павета Навагародскага ваяводства за сяло Купіцк у маёнтку Нягневічы Навагародскага павета Навагародскага ваяводства (з упісаннем мяноўных лістоў ад 4 і 5 лістапада 1559 г., спісам сялян і межамі ўладанняў). 100

№ 27. – *1562 г. кастрычніка 17.* Пацвярджальны прывілей вялікага князя літоўскага Жыгімонта II Аўгуста вяноўнага ліста ад 16 кастрычніка 1562 г. князя Андрэя Іванавіча Вішнявецкага жонцы Яўфіміі Юр'еўне Вярбіцкай на 2000 коп літоўскіх грошай на трэцяй частцы яго ўладанняў. 108

№ 28. – *1562 г. кастрычніка 17.* Пацвярджальны прывілей вялікага князя літоўскага Жыгімонта II Аўгуста дароўнага ліста ад 16 кастрычніка 1562 г. княгіні Андрэевай Іванавіча Вішнявецкай – Яўфіміі Юр'еўны Вярбіцкай яе мужу князю Андрэю Іванавічу Вішнявецкаму на маёнтак Сухаверхаўшчына на Хатаве Менскага павета Віленскага ваяводства і сенажаці Ігуменскія на рацэ Лубень. 111

№ 29. – *1566 г. снежня 28.* Пацвярджальны прывілей вялікага князя літоўскага Жыгімонта II Аўгуста тастамента віленскага ваяводы, канцлера ВКЛ князя Мікалая Янавіча Радзівіла ад 27 мая 1565 г. 115

Асабовы паказальнік 120

Геаграфічны паказальнік 130

Спіс выкарыстаных крыніц і літаратуры 138

ПРАДМОВА

«Листъ нашъ на папере писаный имъ дали <...> Который то листъ они передъ нами покладали и били намъ чоломъ, абыхмо тотъ листь нашъ имъ отменили, а на паркгамене дати его казали»[1].

З ліста вялікага князя літоўскага Жыгімонта I
віленскім мяшчанам.
8 кастрычніка 1540 г.

Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі з'яўляецца адным з найбуйнейшых архівасховішчаў у Цэнтральнай і Усходняй Еўропе. На сённяшні дзень ён утрымлівае 1 022 165 адзінак захавання, згрупаваных у 3 157 фондах. Агульная даўжыня архіўных стэлажоў складае амаль 12 км.

Да найбольш каштоўных і запатрабаваных дакументаў без сумневаў можна аднесці актавыя кнігі з фондаў судовых устаноў Вялікага Княства Літоўскага і Каралеўства Польскага XV–XVIII стст., а таксама аб'ёмны фонд «Радзівілы, князі» – асноўную частку дакументаў архіва Нясвіжскай ардынацыі знакамітага рода, які воляй лёсу быў расцярушаны па сховішчах Беларусі, Польшчы, Літвы, Расіі і Украіны. Менавіта гэтыя фонды ў першую чаргу прыцягваюць увагу медыявістаў і даследчыкаў Ранняга Новага Часу.

Як паказаў вопыт планавай перапрацоўкі і ўдасканалення фондаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі, надзвычай каштоўныя раннія дакументы таксама могуць утрымлівацца і ў фондах устаноў перыяду Расійскай імперыі. Арыгінальныя дакументы XIV–XVIII стст. з прыватных, царкоўных альбо манастырскіх архіваў часта траплялі ў судовыя органы розных інстанцый у якасці доказаў па маёмасных спрэчках альбо для пацвярджэння знатнага паходжання сваіх уладальнікаў. Сыходзячы з гэтага архівістамі НГА Беларусі было прынята рашэнне правесці мэтанакіраванае выяўленне падобных дакументаў у фондах устаноў XIX – пачатку XX ст. з наступным аднясеннем іх да катэгорыі ўнікальных. Такія дакументы ў першую чаргу падлеглі алічбоўцы і стварэнню падрабязнага ліста апісання і ўліку на кожны з іх. Усё разам гэта паспрыяла фарміраванню спіса найбольш каштоўных, інфарматыўных і прэзентабельных дакументаў, своеасаблівай «візітнай карткі» архіва, якія маюць не толькі навуковую і мастацкую вартасць, але і нясуць вялікі папулярызатарскі патэнцыял[2].

Супрацоўнікі аддзела старажытных актаў НГА Беларусі, якія праводзілі выяўленне і адбор, кіраваліся ў сваёй працы адразу некалькімі крытэрыямі. Гэта час стварэння дакумента, яго юрыдычнае значэнне, дачыненне да важных гістарычных падзей і асоб, палеаграфічныя і лінгвістычныя асаблівасці, мастацкая вартасць. Паводле стану на пачатак 2018 г. у зборах архіва выяўлена 67 дакументаў, рэкамендаваных да аднясення да катэгорыі ўнікальных. Сярод іх рознага кшталту прывілеі манархаў Вялікага Княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай, фундушы на заснаванне і ўтрыманне цэркваў, манастыроў і касцёлаў, а таксама невялікая падборка яўрэйскіх літургічных рукапісаў. Асноўную частку, 54 пазіцыі, у гэтым спісе складаюць дакументы, створаныя на пергаменце – найбольш старажытным і каштоўным матэрыяле для пісьма. Зразумела, у XV–XVI стст. важныя і каштоўныя дакументы ствараліся і на паперы. Складзены архівістамі НГА Беларусі пералік утрымлівае таксама шэраг папяровых дакументаў, такіх як вядомы дароўны ліст княгіні Марыі віцебскаму намесніку Івану Ільінічу, датуемы канцом 70-х – пачаткам 80-х гг. XV ст.[3], і многія іншыя. Аднак сам факт таго, што складальнікі спынялі свой выбар менавіта на пергаменце, сведчыў аб выключным

---

[1] Собрание древних грамот и актов городов: Вильны, Ковна, Трок, православных монастырей, церквей и по разным предметам. – Ч. 1. – Вильна: Типография А. Марциновского, 1843. – С. 69.

[2] Пачаткі дадзенай працы сягаюць яшчэ ў 70-я гг. XX ст. Менавіта тады ў Цэнтральным дзяржаўным гістарычным архіве БССР на падставе матэрыялаў фонду «Радзівілы, князі» быў падрыхтаваны пералік пергаментных дакументаў XVI–XVII стст., які ўтрымліваў 19 пазіцый. Сярод іншага ён уключаў тыя дакументы, якія апублікаваны ў дадзеным выданні пад нумарамі 8–11, 13, 20, 21, 25, 27, 28. Меркавалася надрукаваць іх на старонках «Археографического ежегодника», які выдаваўся Акадэміяй навук СССР, або нават у выглядзе асобнага выдання. Аднак гэтыя праекты ажыццёўлены не былі (НАРБ. Ф. 249. Воп. 5. Спр. 1657. Арк. 127, 136–146). Выказваем падзяку загадчыку кафедры крыніцазнаўства гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта кандыдату гістарычных навук М. Ф. Шумейку за зварот увагі на гэтыя падзеі.

[3] *Пазднякоў, В.С.* Беларуская грамата XV ст.: дароўны ліст княгіні Марыі намесніку віцебскаму Івану Ільінічу на сяльцо каля ракі Друць // Герольд Litherland. – № 19. – Горадня – Менск, 2013. – С. 118–125.

значэнні падзеі, якая фіксавалася на пісьме, як для адрасата, так і для адрасанта. Выкарыстоўваючы тагачасны канцылярызм, можна сказаць, што пергамент упоравень з пячаткай і ўласнаручным подпісам складальніка ў гэтым выпадку быў закліканы служыць «*для лепшое твердости*» дакумента.

Уяўленні аб «*твердости*» пергаментных дакументаў часта прыводзілі да цікавых анахранізмаў. Так, губернскія дваранскія дэпутацкія сходы Расійскай імперыі аж да 40-х гг. XIX ст. працягвалі выдаваць т. зв. «патэнты аб шляхецкай годнасці», складзеныя на пергаменце[4]. Гэта мусіла лішні раз пераканаць чытача ў старажытнасці і аўтэнтычнасці падаваемых звестак. Аргумент «пергамент – старажытны, папера – не» наўпрост выкарыстоўваўся ў маёмасных спрэчках XIX ст. Напрыклад, радзівілаўскія архівісты ў 20-х гг. XIX ст. высмейвалі сваіх апанентаў, якія ў якасці доказаў прадставілі некалькі папяровых дакументаў канца XIV ст. «*У той час на паперы нічога не пісалі, а ўсё – на пергаменце альбо скуры*» – сцвярджалі архіварыусы Радзівілаў і ў якасці прыклада прыводзілі арыгінальны прывілей 1391 г. са сваіх збораў, «*складзены на пергаменце, пісаны даўнім рускім спосабам*»[5].

Гісторыя пісьма на пергаменце пачалася ў 2-м тысячагоддзі да н. э. у Пярэдняй Азіі і Егіпце. Пергаменты выраблялі з адмыслова апрацаванай скуры жывёл. У Высокім і Познім Сярэднявеччы адрознівалі два іх тыпы: паўночны, або нямецкі («charta Theutonica») апрацоўваўся з абодвух бакоў і выраблялася з цялячых скур; паўднёвы, інакш італьянскі («charta Italica») рабілі са скур казлоў, баранаў і ягнят, яго ўнутраны («мясны») бок адбельвалі крэйдай, а знешні бок пакідалі неадбеленым, шэравата-жоўтага колеру. Паўднёвы пергамент вылучаўся белізной, быў больш тонкім і далікатным. Але ў Вялікім Княстве Літоўскім, як і ў большасці краін Еўропы, атрымаў распаўсюджанне паўночны тып. Пергамент быў дэфіцытным таварам, яго недахоп асабліва адчуваўся на землях ВКЛ у другой палове XIII – XIV стст.[6]

Улічваючы вялікую навуковую і мастацкую вартасць, а таксама знешнюю атракцыйнасць захоўваемых у НГА Беларусі пергаментных дакументаў, многія з якіх дагэтуль не ўведзены ў навуковы ўжытак, было вырашана падрыхтаваць да публікацыі самыя старажытныя з іх. У якасці верхняй храналагічнай мяжы быў абраны 1569 г., калі быў падпісаны акт Люблінскай уніі, які аб'яднаў Вялікае Княства Літоўскае і Каралеўства Польскае ў федэратыўную дзяржаву – Рэч Паспалітую. Ніжняй храналагічнай мяжой паслужыла дата самага ранняга захоўваемага ў НГА Беларусі пергаментнага дакумента – 1391 г.

Публікуемыя дакументы ахопліваюць далёка не ўсе рэгіёны Вялікага Княства Літоўскага. Пераважна гэта цэнтральныя і заходнія раёны нашай старажытнай дзяржавы (гл. карту 1). Найбольшая іх колькасць была створана, што натуральна, у сталіцы – Вільні. Даволі шмат дакументаў было напісана ў Навагародку і навакольных маёнтках, а таксама ў іншых буйных рэгіянальных цэнтрах – Берасці, Гародні, Клецку, Луцку і Пінску. Два дакументы былі створаны па-за межамі Вялікага Княства Літоўскага – у Варшаве і Смотрычы.

Такім чынам, у дадзеным выданні апублікаваны **29 пергаментных дакументаў** са збораў **Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі**, якія ахопліваюць часавы прамежак **з 1391 па 1566 г.** і адлюстроўваюць разнастастайныя бакі сацыяльна-эканамічнага і грамадска-палітычнага жыцця Вялікага Княства Літоўскага. 26 з гэтых дакументаў складзены на «рускай» мове, якую ў сучасных навуковых даследаваннях прынята называць старабеларускай альбо стараўкраінскай, 3 – на лацінскай мове.

Асобныя дакументы, прадстаўленыя ў зборніку (6, 14 і 17), з'яўляюцца фальсіфікатамі альбо маюць прыкметы фальсіфікацыі. Аднак гэтая акалічнасць не ставіць пад сумнеў неабходнасць іх публікацыі. Папершае, яны былі сфальсіфікаваны ў XVII – пачатку XVIII ст., што дае выдатную магчымасць вывучыць узровень абазнанасці тагачаснага пісьменнага чалавека ў асаблівасцях складання і бытавання пергаментных дакументаў XV–XVI стст. Па-другое, толькі шляхам публікацыі падробленых дакументаў з прывядзеннем навукова абгрунтаваных доказаў падробкі можна пазбегнуць далейшага выкарыстання іх у навуковым ужытку ў якасці сапраўдных. Падрабязнасці ўсіх акалічнасцей фальсіфікацыі пазначаны ў каментарыях да дакументаў.

Варта адзначыць, што падрыхтоўка археаграфічных выданняў, якія асвятляюць пытанні гісторыі Вялікага Княства Літоўскага XIV–XVI стст., мае працяглую традыцыю. Распачатыя ў канцы XVIII – пачатку XIX ст. выяўленне і публікацыя крыніц ахапілі большасць значных дакументальных комплексаў, якія быта-

---

[4] Толькі ў фондзе Мінскага губернскага дваранскага дэпутацкага сходу захавалася некалькі соцень такіх дакументаў. Асобныя справы цалкам складзены з дзясяткаў пергаментных патэнтаў (напрыклад, НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 2. – Спр. 4049).

[5] НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 178. – Арк. 6 адв. (Згаданы прывілей 1391 г. апублікаваны ў дадзеным зборніку. Гл. дакумент 1).

[6] Пра гісторыю пергамента як матэрыялу для пісьма падрабязней гл. *Груша, А. І.* Беларуская кірылічная палеаграфія: вучэб. дапам. для студэнтаў гістарычных факультэтаў. – Мінск: БДУ, 2006. – С. 59–63; *Жлутка, А. А.* Лацінская актавая палеаграфія. – Мінск: БелНДІДАС, 2015. – С. 29–32.

валі на тэрыторыі ВКЛ. Пераважная частка гэтых выданняў кіравалася тэматычным прынцыпам[7]. Складальнікі адбіралі дакументы да публікацыі сыходзячы з уласных густаў альбо ідэалагічных перакананняў. Значна радзей публікаваліся цэлыя дакументальныя комплексы[8]. Між тым, у цяперашні час цікавасць да публікацыі асобных комплексаў дакументаў ці іх частак узрастае[9].

Істотная частка публікуемых дакументаў прама альбо ўскосна адносіцца да фамільнага архіва князёў Радзівілаў, аднаго з самых уплывовых арыстакратычных родаў Вялікага Княства Літоўскага. Засяроджанне ў руках роду шэрагу пасад, якія фактычна ператвараліся ў спадчынныя, а таксама велізарныя зямельныя ўладанні, прывяло да канцэнтрацыі ў архіве Радзівілаў каласальных дакументальных комплексаў. Так, напрыклад, часткай архіва сталі статыстычныя матэрыялы і перапіска, звязаныя з вядзеннем вайны з Маскоўскай дзяржавай 1534–1537 гг. (т. зв. «Старадубская вайна»), калі войскам ВКЛ кіраваў найвышэйшы гетман Юрый Мікалаевіч Радзівіл[10]. У архіве Радзівілаў захоўвалася дакументальная («дыпламатычная») частка гаспадарскага скарбу[11]. Як уладальнікі вялікай колькасці маёнткаў у самых розных рэгіёнах ВКЛ і Каралеўства Польскага[12], Радзівілы назапасілі ў сябе мноства матэрыялаў прыватна-прававога характару, звязанага са здзелкамі на зямлю. Дзякуючы існаванню ў ВКЛ практыкі перадаваць разам з зямлёй і звязаную з ёй дакументацыю[13], у архіве Радзівілаў адкладаліся акты, юрыдычнымі аўтарамі якіх былі прадстаўнікі іншых родаў. Да падобных дакументаў, напрыклад, можна аднесці дакументы 3, 7, 13, апублікаваныя ў дадзеным зборніку.

Падзелы Рэчы Паспалітай прывялі да аслаблення пазіцый роду Радзівілаў. Гэта адбілася і на стане архіва роду. У выніку з канца XVIII ст. ад яго адасобілася частка, якая складалася з арыгіналаў актаў былога гаспадарскага скарбу. Яна адразу трапіла ў радзівілаўскую рэзідэнцыю ў Нябораве, на пачатку XX ст. ненадоўга вярнулася ў Нясвіж, а пасля набыцця Польшчай у 1918 г. незалежнасці была перамешчана ў Варшаву. У 1946 г. гэтая частка была штучна адасоблена і ператворана ў фонд-калекцыю «Zbiór dokumentów pergaminowych» («Збор пергаментных дакументаў») Галоўнага архіва старажытных актаў у Варшаве[14]. Другая частка архіва Радзівілаў патрапіла ў рукі прыватных калекцыянераў, а пасля markрознымі шляхамі апынулася ў сховішчах Расійскай Нацыянальнай бібліятэкі, Літоўскім дзяржаўным гістарычным архіве, Бібліятэцы

[7] Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археографической комиссией / И. И. Григорович (гл. ред.) [и др.]. – Санкт-Петербург: Типография Эдуарда Праца; Типография II отделения Собственной Е. И. В. канцелярии, 1846–1853. – 5 т.; Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археографической комиссией / Н. И. Костомаров, Г. Ф. Карпов. – Санкт-Петербург: Типография Эдуарда Праца; Типография А. Катанского и К°, 1861–1892. – 15 т.; Архив Юго-Западной России, издаваемый комиссией для разбора древних актов, состоящей при Киевском, Подольском и Волынском генерал-губернаторе / Киевская Археографическая комиссия. – Киев: Типография Г.Т. Корчак-Новицкого, 1859–1911. – 8 ч.

[8] Акты, издаваемые Виленской археографическою комиссиею: в 39 т. / Ю. Ф. Крачковский (гл. ред.) [и др.]. – Вильна: Типография А.Г. Сыркина; Типография «Русский Почин», 1865–1915. – Т. 17: Акты Гродненского земского суда / К. Снитко. – 1890. – LXXIII, 559 с.; Акты, издаваемые Виленскою археографическою комиссиею: в 39 т. / Ю. Ф. Крачковский (гл. ред.) [и др.]. – Вильна: Типография А.Г. Сыркина; Типография «Русский Почин», 1865–1915. – Т. 22: Акты Слонимского земского суда / К. Снитко. – 1895. – LXIV, 471 с.; Русская историческая библиотека, издаваемая Императорскою Археографическою комиссиею: в 39 т. / Императорская Археографическая комиссия; Постоянная Историко-Археографическая Комиссия АН СССР. – СПб; Петроград; Ленинград: Сенатская типография; Издание АН СССР, 1872–1927. – Т. 20: Литовская Метрика. Т. 1. Кн. 1: Судных дел (1510–1517). Кн. 2: Судных дел (1506–1523) / П.А. Гильтебрандт [и др.]. – 1903. – 1566 стб.

[9] Акти Волинського воєводства кінця XV–XVI ст. (із зібрання Пергаментних документів Архіву головного актів давніх у Варшаві) / Підг. до друку А. Блануци, Д. Ващука, Д. Вирського; відп. ред. Г. Боряк. – Київ: Ін-т історії України НАН України, 2014. – 154 с.; Віцебска-Рыжскія акты XIII—XVII ст.: дагаворы і службовая карэспандэнцыя паміж органамі кіравання горада Віцебска і ганзейскага горада Рыгі (з былога комплекса Ruthenica Дзяржаўнага Гістарычнага Архіва Латвіі). – Выпуск I: Дакументы гаспадарча-гандлёвыя, XV–XVI ст. / Падр. А. Дзярновіч. – Мінск: ATHENAEUM, 2005. – 88 с.; *Ліцкевіч, А.У.* Старабеларускія граматы XV ст. з Archiwum głównego akt dawnych у Варшаве // Здабыткі: дакументальныя помнікі на Беларусі: зб. навук. арт. / Нацыянальная бібліятэка Беларусі; рэдкал.: Л.Г. Кірухіна [і інш.]. – Мінск, 2009. – Вып. 12. – С. 6–41; Памятники истории Восточной Европы: источники XV–XVII вв. = Monumenta Historica Res Gestas Europae Orientalis illustrantia: fontes XV–XVII saec. / Редкол.: И. Граля [и др.]. – Москва; Варшава: Древлехранилище, 2002. – Т. 6: Радзивилловские акты из собрания Российской национальной библиотеки (первая половина XVI в.) / Сост. М. М. Кром. – 2002. – 267 с.

[10] Памятники истории Восточной Европы… – Т. 6. – С. 9.

[11] *Латушкин, А. Н.* Восстановление целостности комплекса оригиналов государственно-правовых актов 1387–1601 гг. архива Великого княжества Литовского: постановка проблемы // Пути становления и развития государственности в Восточной Европе в период Средневековья и раннего Нового времени: сб. ст. междунар. науч. круглого стола «Пичетовские чтения», Минск, 9 нояб. 2016 г. / Бел. гос. ун-т, редкол.: О.А. Яновский [и др.]. – Минск, 2017. – С. 82.

[12] *Malczewska, M.* Latyfundium Radziwiłłów w XV do połowy XVI wieku. – Warszawa; Poznań: Państwowe Wyd-wo Naukowe, 1985. – 169 s.

[13] *Груша, А. И.* Документальная письменность Великого Княжества Литовского (конец XIV – первая треть XVI в.). – Минск: Беларуская навука, 2015. – С. 337.

[14] *Латушкин, А. Н.* Восстановление целостности… – С. 82.

ім. Урублеўскіх Літоўскай акадэміі навук і Нацыянальнай бібліятэцы Літвы[15]. Рэшта архіва, якую складалі пераважна дакументы аб землеўладанні, з 1929 г. заставалася ў Нясвіжы. Менавіта гэтыя дакументы складаюць аснову сучаснага фонда 694 «Радзівілы, князі» Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі[16].

Асобныя, часта самыя каштоўныя, акты з архіва Радзівілаў у XIX ст. трапілі ў фонды судовых устаноў. Зразумела, у якасці доказаў у судах яны маглі выкарыстоўвацца і раней. Аднак справаводства органаў улады ў ВКЛ і Рэчы Паспалітай патрабавала толькі актыкацыі дакумента (узнаўлення яго тэксту ў актавай кнізе). Справаводства ж судовых органаў Расійскай імперыі патрабавала пакідаць арыгіналы ў складзе справы, заведзенай у ходзе працэсу. У выніку гэтага, напрыклад, частка пергаментаў з архіва Радзівілаў патрапіла ў фонд Мінскай аб’яднанай палаты крымінальнага і цывільнага судоў (дакументы 1, 3, 24, 26, 29). У гэты ж фонд у якасці доказаў супрацьлеглага Радзівілам боку патрапілі арыгіналы дакументаў з архіва Лаўрышаўскага манастыра.

Паколькі некаторыя з публікуемых актаў выкарыстоўваліся ў судовых працэсах XVII–XIX стст., то ў фондах адпаведных судовых устаноў Вялікага Княства Літоўскага і Расійскай імперыі ствараліся і адкладаліся спісы гэтых дакументаў. Як правіла, яны ствараліся на польскай ці рускай (расійскай) мове для большай зручнасці ў карыстанні тагачаснымі чыноўнікамі. Чытанні па іх у дадзеным выданні не падаюцца, паколькі яны не маюць канкрэтна-гістарычнага значэння.

Стан захаванасці публікуемых дакументаў залежаў ад умоў захавання ў складзе судовых спраў, а таксама ад якасці рэстаўрацыйных работ, большасць якіх была праведзена ў другой палове XX ст. Пергаментная аснова дакументаў захавана адносна добра. Матэрыял для пісьма ў большасці дакументаў не мае істотных пашкоджанняў. Некаторыя з грамат маюць забруджванні пергаментнай асновы (напрыклад, дакументы 1, 8, 26), што, зрэшты, рэдка замінае прачытанню тэксту. Чарнілу большасці дакументаў таксама ўласціва добрая захаванасць – эфекту кіслага чарніла або згасання ў асноўным не назіраецца. Аднак амаль усе дакументы на пэўным этапе захоўвання страцілі пячаткі (большасць была змацавана прывесістымі пячаткамі) і нават шнуры ад іх. Некаторыя дакументы прайшлі праз рэстаўрацыю, якая абмяжоўвалася галоўным чынам нарошчваннем асновы (напрыклад, дакумент 20).

Сярод публікуемых пергаментаў галоўную частку складаюць дакументы, складзеныя на старабеларускай альбо стараўкраінскай мовах, і таму іх лёгка дыферэнцыяваць з пункту гледжання графікі пісьма. Усім ім у цэлым уласціва тэндэнцыя паступовай змены, якая ўкладаецца ў наступную схему: паўустаў – паўустаў, якi пераходзіць у скорапіс – скорапіс. Скорапіс у прадстаўленых дакументах пачынае пераважаць з другога дзесяцігоддзя XVI ст. і падзяляецца на тыповыя ўзоры рэгулярызаваных скорапісаў адпаведных перыядаў. Пісьмо большасці актаў выразнае, яго націск сярэдні. Адлегласць паміж радкамі, шырыня і вышыня корпусу літар з’яўляюцца тыповымі для тых перыядаў, калі складаліся дакументы. Графічныя варыянты і асаблівасці напісання асобных літар у вялікай колькасці не сустракаюцца. Памеры літар, цітлы і знакі скарачэння таксама тыповыя для часу стварэння кожнага з дакументаў. Зразумела, усё гэта не тычыцца фальсіфікатаў, аб кожным з якіх маецца падрабязны каментарый. Некаторыя рукапісы маюць асаблівыя формы вязі, выкарыстаныя ў ініцыялах. Найчасцей яны сустракаюцца ў дакументах, што выйшлі з-пад рук пісараў буйных родаў або дзякоў вялікакняжацкай канцылярыі, што таксама ў цэлым заканамерна для дакументаў гэтага часу.

Пісьмо лацінскіх дакументаў (11, 15 і 19) гуманістычнае, з дыферэнцыяцыяй паводле ступені ўфармаванасці і ўрачыстасці. Скарачэнні ў дакументах нешматлікія, тыповыя для эпохі і такіх тыпаў пісьма. Пісьмо дакумента 11 сярэдняй вагі, слабакантраснае, сярэдняй вышыні. Дакумента 15 – сярэдняй вагі, кантраснае пераважна ў падрадковых і надрадковых росчырках, нізкае, шырокае. Паводле фармальных адзнак пісьмо дакументаў 11 і 15 можна акрэсліць як гуманістычнае паўкурсіўнае натарыяльнае. Пісьмо дакумента 19 сярэдняй вагі, некантраснае, высокае, вузкае. Яго можна акрэсліць як гуманістычнае дыпламатычнае.

Прыцягненне дакументаў у якасці судовых доказаў і іх знаходжанне ў складзе фамільных архіваў прывяло да таго, што падчас карыстання пергаментамі на іх пакідалі паметкі. Паметкі на дакументах умоўна можна падзяліць на наступныя групы:

• паметкі радзівілаўскіх архіварыусаў (дакументы 1, 3, 5–11, 13, 15, 18–21, 23–29);

• паметкі, прастаўленыя на дакументах падчас іх актыкацыі ў судовых органах ВКЛ (дакументы 2, 4, 6, 12, 14–18, 22);

• паметкі, прастаўленыя ў ходзе перадачы дакументаў у судовыя ўстановы Расійскай імперыі (дакументы 14, 17, 20, 21, 23–29);

---

[15] Памятники истории Восточной Европы… – Т. 6. – С. 6–7.

[16] *Галенчанка, Г. Я.* Архівы Радзівілаў // Вялікае Княства Літоўскае: Энцыклапедыя – Т. 1. – Мінск: БелЭН, 2007. – С. 243.

• іншыя (паметкі, прастаўленыя ў час выдання дакумента або незадоўга пасля яго – дакументы 11, 14, 25, 29; паметкі архівістаў XX ст. – дакументы 11, 15, 19, 28; паметкі з паходжаннем, якое цяжка паддаецца ідэнтыфікацыі – дакументы 5, 10, 16, 22, 26).

Большая частка дакументаў ахоплена пагінацыяй. Яна ўяўляе сабой нумары пазнейшага паходжання, прастаўленыя архівістамі пры падшыванні дакументаў у справы. Пагінацыя выканана графітавым алоўкам.

Такім чынам, абраныя для публікацыі акты аб'яднаны адной знешняй прыкметай – матэрыялам, на якім былі створаны (пергамент). Аднак яны не з'яўляюцца разрозненнымі і не звязанымі паміж сабой, а ўтвараюць некалькі цэласных комплексаў. Большасць гэтых комплексаў у сваім канчатковым выглядзе склалася ў XIX ст. і ў той ці іншай ступені звязана з архівам князёў Радзівілаў у Нясвіжы. Аднак пачаткі іх фарміравання ўзыходзяць да больш ранняга перыяду – пераважна да XVII ст., а часам і да XVI ст. Сама гісторыя функцыянавання канкрэтных дакументаў, іх захавання і выкарыстання дазваляе раскрыць акалічнасці жыцця і дзейнасці іх уладальнікаў.

«Лаўрышаўскі» комплекс
(дакументы 2, 4, 5, 14, 23, 24, 26, 29 і ўмоўна дакументы 1, 3)

Першы комплекс дакументаў, умоўна назавём яго «лаўрышаўскім», звязаны з маёмаснымі спрэчкамі, якія на працягу XVII – першай паловы XIX ст. вяліся на мяжы Новагародскага і Менскага паветаў Рэчы Паспалітай (пазней – Навагрудскага павета Гродзенскай губерні і Ашмянскага павета Віленскай губерні Расійскай імперыі) паміж Лаўрышаўскім манастыром, уладальнікамі маёнткаў Налібакі і Нягневічы[17] князямі Радзівіламі і ўладальнікамі маёнткаў Сенна і Шчорсы Храптовічамі[18]. Асноўным ініцыятарам судовых працэсаў з'яўляўся Лаўрышаўскі манастыр, які меў шматлікія фундушы і запісы (пераважна XV – першай паловы XVI ст.)[19] на невялікія надзелы, якія межавалі з маёнткамі Нягневічы і Сенна. Паміж Лаўрышаўскім манастыром і яго суседзямі пастаянна адбываліся памежныя спрэчкі. Асабліва яны абвастрыліся ў першай трэці XVII ст. У 10–30-я гг. XVII ст. прадстаўнікі манастыра неаднойчы падавалі скаргі на дзеянні адміністрацыі радзівілаўскага маёнтка Нягневічы, часам трымальнікі і аканомы маёнтка Нягневічы таксама скардзіліся на манахаў і іх падданых[20]. У выніку ў 1628 г. у Новагародскім земскім судзе манастыр пачаў працэс супраць Альбрыхта Станіслава Радзівіла і застаўных трымальнікаў Нягневічаў[21].

Напружаныя адносіны з суседзямі прымусілі лаўрышаўскіх манахаў у 1644 г. падаць наяўныя ў іх маёмасныя дакументы на актыкацыю ў Галоўны Трыбунал ВКЛ. Адпаведныя нататкі аб упісанні ў актавыя кнігі маюцца на дакументах 4, 5, 14. Яшчэ раней, у 1630 г., у Новагародскі земскі суд быў пададзены самы стары лаўрышаўскі дакумент – ліст ад 1433/1434 г. князя Алелькі Уладзіміравіча на дзесяціну з двара Турэц (дакумент 2). Але не ўсе гэтыя запісы аб актыкацыі сапраўдныя. Так, пазнака аб актыкацыі ў 1644 г. на дакуменце 14 (фундушавым лісце Аношкі Вітонізскага ад 15 лістапада 1521 г. на дзве валокі сенажацей і палову луга Дрэваскіпішча) зроблена зусім іншым чарнілам, чым адпаведныя пазнакі на дакументах 4 і 5. Верагодна, яна была дапісана ў больш позні час для пераканання ў «сапраўднасці» ліста. Пры гэтым сфальсіфікаваным быў не толькі запіс аб актыкацыі, але і сам ліст Аношкі. У судовых справах, якія вяліся Лаўрышаўскім манастыром у XVII ст., ён ніякім чынам не згадваўся. Яго «з'яўленне» належыць аднесці да перыяду наступнага абвастрэння ў адносінах паміж манастыром і ўладальнікамі размешчаных побач зямель, якое прыпала на першыя два дзесяцігоддзі XVII ст. Пачатак яму паклалі працэсы, якія ў 1702–1706 гг. вёў супраць князёў Радзівілаў (у асобе Караля Станіслава і яго жонкі Ганны Кацярыны) настаяцель Лаўрышаўскага манастыра

---

[17] У 1809 г. маёнтак Нягневічы Навагрудскага павета Гродзенскай губерні ў кн. Дамініка Радзівіла набыў гр. Адам Храптовіч (НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 7. – Спр. 778. – Арк. 80–83).

[18] Апрача Радзівілаў і Храптовічаў, у гэтым крайне цераспалосным зямельным комплексе больш дробнымі маёнткамі валодалі і іншыя землеўласнікі. Так, на 20–30-я гг. XIX ст. імі з'яўляліся Булгакі, Абуховічы, Гацiскія, Каралевічы, Пясецкія, Лазарэвічы (НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 175. – Арк. 24).

[19] Частка з іх была ўкладзена ў Лаўрышаўскае Евангелле. Гэтыя ўкладныя запісы публікаваліся (найбольш поўна – *Friedelówna, T.* Ewangeliarz Ławryszewski. Monografia zabytku. – Wrocław et al.: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wyd-wo PAN, 1974. – S. 66–73). Таксама вядомы рэестры дакументаў Лаўрышаўскага манастыра, у якіх пазначаны і незахаваныя наданні (Прывілеі польска-літоўскіх манархаў з Евангелляў Лаўрышаўскага манастыра (XIV–XVI ст.) / Падрыхт. Ю. М. Мікульскі // Беларуская даўніна. – Вып. 1. – Мінск, 2014. – С. 124–131; Сведения об утраченных грамотах XIV–XV вв. из Лавришевского Евангелия / Подгот. Ю. Н. Микульский // Беларуская даўніна. – Вып. 2. – Мінск: Выдавец А. М. Вараксін, 2015. – С. 152–156).

[20] Манастыр тады ж вёў працэсы аб забранні зямель і супраць іншых суседзяў – уладальнікаў маёнтка Сенна Храптовічаў (НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 175. – Арк. 723–726).

[21] НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 175. – Арк. 341–343 адв., 359–359 адв., 364–367 адв., 371–376.

Іосіф Сапаровіч[22]. Як і амаль за стагоддзе да гэтага, падставай для канфлікту стала цераспалоснасць лаўрышаўскіх і нягневіцкіх валоданняў[23]. Але менавіта ў гэты час І. Сапаровіч акрэсліваў межы лаўрышаўскіх валоданняў тымі ж мікратапонімамі, якія паказаны ў дакуменце 14. Пры гэтым, як вынікае з пратэстацыі, унесенай у Навагародскі гродскі суд у 1705 г., пры апеляцыі да гэтых межаў манахі першапачаткова спасылаліся не на фундуш Аношкі, а выключна на інвентар, створаны 6 ліпеня 1601 г. пры паданні манастыра Іосіфу Вельяміну-Руцкаму[24]. Больш за тое, межы з фундуша Аношкі амаль даслоўна супадаюць з адлюстраванымі ў інвентары – «*по Глꙋбокꙋю долинꙋ, по Рꙋсецькыи могылныкъ, ꙋ сꙋхомертвыи Каледин дꙋбъ, по Гнесецкꙋю верею, ꙋ Лозовыи Рꙋсеч, посерод Лозового полѧ, в Самоилович ѡстров*»[25].

Хутчэй за ўсё, дакумент 14 быў сфальсіфікаваны якраз у пачатку XVIII ст. – паміж 1705 г. (калі ён яшчэ не згадваецца ў пратэстацыі І. Сапаровіча) і 1711 г. (калі ён быў актыкаваны ў Галоўным Трыбунале ВКЛ). Апрача неаўтэнтычнай пазнакі аб актыкацыі і падазроных супадзенняў пры акрэсліванні межаў валоданняў, фундуш Аношкі змяшчае шэраг іншых недакладнасцей і сумнеўных месцаў[26]. Аднак гэты ліст быў не адзіным фальсіфікатам, створаным у Лаўрышаўскім манастыры ў пачатку XVIII ст. Разам з ім у актавыя кнігі Галоўнага Трыбунала ВКЛ у 1711 г. былі ўнесены яшчэ два фальсіфікаты – абмежаванне Пятра Манцігердавіча ад 1398 г. зямель Лаўрышаўскага манастыра[27] і падаўчы ліст ад 18 чэрвеня 1601 г. гаспадарскага двараніна Фёдара Жданавіча Беліковіча кіеўскаму мітрапаліту Іпацію Пацею на Лаўрышаўскі манастыр[28]. На іх таксама маюцца фіктыўныя пазнакі аб актыкацыі ў 1644 г., выкананыя тым жа почыркам і чарнілам, як на дакуменце 14. Таксама, як і ў выпадку ліста Аношкі, гэтыя дакументы служылі падмацаваннем у спрэчках з уладальнікамі і аканомамі маёнтка Нягневічы. У 1705 г. І. Сапаровіч сцвярджаў, што нягневіцкая адміністрацыя прысвоіла сабе манастырскія хмелішчы[29] і акурат на прыналежнасці хмелішчаў зроблены асаблівы акцэнт у абмежаванні Пятра Манцігердавіча[30]. Падаўчы ліст Іпацію Пацею таксама змяшчаў апісанне межаў манастырскага маёнтка. Цікава, што ў ім наданне Аношкі Вітонізскага не згадвалася, межы вызначаліся на падставе паказанняў «*людеи добрых и сведков*»[31]. Гэта можа сведчыць пра храналагічны парадак стварэння фальсіфікатаў – спачатку падаўчы ліст ад 1601 г., затым ліст Аношкі Вітонізскага[32].

[22] **Іосіф Сапаровіч** (нарадзіўся каля 1665 г. у Валынскім ваяводстве) – манах-базыльянін. Скончыў клас «рыторыкі». Навіцыят праходзіў у базыльянскіх манастырах у в. Дзермань на Валыні і ў м. Быцень Слонімскага павета. Да 1703 г. – новагародскі афіцыял і генеральны пракуратар Кіеўскай мітраполіі. У 1703–1709, 1711–1713 гг. настаяцель Лаўрышаўскага манастыра (Институт российской истории Российской Академии наук. – Ф. 52 (коллекция П.Н. Доброхотова). – Оп. 1. – Д. 328. – Л. 163; Археографический сборник документов, относящихся к истории Северо-Западной Руси (далей – АСД). – Т. 13. – Вильна: Типография А. Г. Сыркина, 1902. – С. 13–14). У 1709–1710 гг. – архімандрыт базыльянскага манастыра ў г. Трокі (АСД. – Т. 2. – Вильна: Печатня Губернского правления, 1867. – С. 168; АСД. – Т. 5. – Вильна: Печатня А. Г. Сыркина, 1871. – С. 51–54; АСД. – Т. 12. – Вильна: Типография А. Г. Сыркина, 1900. – С. 158). У 1699 г. склаў першы рэестр архіва ўніяцкіх мітрапалітаў Кіеўскіх, Галіцкіх і Усёй Русі, які захоўваўся ў маёнт. Рута Навагародскага ваяводства (*Mironowicz, A.* Źródła petersburskie do dziejów Kościoła Wschodniego w Rzeczypospolitej // Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej / Red. W. Walczak i K. Łopatecki. – T. II. – Białystok, 2010. – S. 193).

[23] НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 175. – Арк. 408–423, 443–444, 460–461. Гэты працэс паміж манастыром і князямі Радзівіламі вядомы ў навуковай літаратуры, гл. *Гудмантас, К., Рычкоў, А.* «Натыфікацыя пра Лаўрышаўскі манастыр, выпісаная са старой рускай летапіснай хронікі Дзяметрыя Занкевіча». Даследаванне і публікацыя крыніцы // Arche. – 2016. – № 2: Гісторыя старажытнага Навагрудка. – С. 335–338.

[24] НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 175. – Арк. 414–414 адв.

[25] НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 175. – Арк. 1729 адв.

[26] Пра іх падрабязней гл. заўвагі да дакумента 14.

[27] LVIA. – F. 8. – Ap. 1. – B. 60. – L. 1329–1331 v.; Абмежаванне публікавалася як сапраўднае, гл. Акты, издаваемые Виленской археографической комиссией. – Т. 11: Акты Главного Литовского Трибунала. – Вильна: Типография А. Г. Сыркина, 1880. – С. 3–4.

[28] НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 175. – Арк. 246–249 адв.; LVIA. – F. 8. – Ap. 1. – B. 60. – L. 1323–1326 v.

[29] НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 175. – Арк. 419.

[30] *«А шъто монастырскаꙗ хмелища здавна, въ тое кнꙗзꙗ великого людемъ не надобе ꙋстꙋпатисе»* (LVIA. – F. 8. – Ap. 1. – B. 60. – L. 1330; Акты, издаваемые Виленской археографической комиссией. – Т. 11… – С. 4). Пра абмежаванне Пятра Манцігердавіча ў кантэксце судовых працэсаў Лаўрышаўскага манастыра пачатку XVIII ст. згадваецца ў артыкуле літоўскіх даследчыкаў Кястуціса Гудмантаса і Андрэя Рычкова (*Гудмантас, К., Рычкоў, А.* «Натыфікацыя пра Лаўрышаўскі манастыр, выпісаная са старой рускай летапіснай хронікі Дзяметрыя Занкевіча»… – С. 337–338), але там гэты фальсіфікат разглядаецца як верагодна сапраўдны дакумент.

[31] НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 175. – Арк. 246 адв.

[32] Самым першым па часе стварэння з гэтых падробак было абмежаванне Пятра Манцігердавіча – манахі спасылаліся на яго падчас працэсу супраць Радзівілаў ужо ў 1705 г. (НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 175. – Арк. 420 адв.). Магчыма, дакумент існаваў ужо ў 1702 г., калі ў «Рэестры крыўд…» Лаўрышаўскага манастыра адзначалася, што іх маёнтак «быў вялікім князем Вітаўтам пацверджаны і размежаваны» (НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 175. – Арк. 393; *Гудмантас, К., Рычкоў, А.* «Натыфікацыя пра Лаўрышаўскі манастыр, выпісаная са старой рускай летапіснай хронікі Дзяметрыя Занкевіча»… – С. 337).

Асновай для стварэння дакумента 14 стаў менавіта інвентар Лаўрышава ад 1601 г.[33], дакладней, тая яго частка, дзе пазначаны межы паміж валоданнямі манастыра і радзівілаўскімі часткамі вёсак Лычыцы і Гнесічы. Паказальным з'яўляецца тое, што ў інвентары 1601 г. у больш позні час было дапісана, што манастыр мае *«сеножати две волоки в пѣщи Щерсовскои за Немном»*[34], а менавіта яны, сярод іншага, фігуравалі ў лісце Аношкі Вітонізскага.

Спрэчкі не спыняліся і нанова актывізаваліся ў 20-я гг. XIX ст. У выніку апошняга судовага працэсу дакументы Лаўрышаўскага манастыра трапілі ў Мінскую аб'яднаную палату крымінальнага і цывільнага судоў і адкладаліся ў яе фондзе.

Увогуле дакументы 2, 4, 5 і 14 даюць уяўленне пра землеваладанне Лаўрышаўскага манастыра. Самі манахі ў XVIII ст. апісвалі свае даўнія валоданні як «некалькі дзясяткаў валок», пры гэтым адзначалі, што большасць надзелаў (апрача наданняў Хадкевічаў і Храптовічаў) была забрана іх суседзямі[35]. Гэтыя звесткі прымаюцца ў навуковай літаратуры як верагодныя[36]. Але, як можна меркаваць, у рэчаіснасці нават у XV–XVI стст. маёнтак манастыра быў куды больш сціплым, пры чым правы валодання на некаторыя землі не былі падмацаваны дакументальна, што вымушала манахаў займацца фальсіфікацыяй. Росквіт фальсіфікацый культавымі ўстановамі і асобнымі святарамі архіўных дакументаў прыпадае на XVIII ст.[37] Падробка здзяйснялася паводле прынцыпа «дакумент у дакуменце» – як правіла, фальсіфікаты бытавалі ў выглядзе выпісаў з актавых кніг судовых устаноў, якія даслоўна цытавалі «арыгіналы» дакументаў XV–XVI стст., і нават XIV ст.[38] Фальсіфікацыя шляхам падробкі аўтэнтычных пергаментных дакументаў з імітацыяй почырка і лексікі, як гэта практыкавалася стагоддзем раней, у XVIII ст. сустракаецца рэдка.

Дакументы Лаўрышаўскага манастыра не толькі дазваляюць прасачыць фарміраванне і развіццё манастырскага землеўладання, але і дапаўняюць веды пра шляхецкія валоданні ў раёне Лаўрышава, Нягневічаў і Сенна. Так, у дакуменце 5 згадваюцца размешчаныя паблізу ад манастыра землі старых навагародскіх родаў Гаўсовічаў і Хмарычаў. Абодва гэтыя роды (асабліва Хмарычы) на працягу XVI–XVIII стст. істотна здрабнелі і ў XIX ст. у час т. зв. «разбору шляхты» не валодалі ніякімі дакументамі раней за XVII ст.[39] Па ўсёй верагоднасці аслабленне іх маёмаснага становішча было выклікана ў тым ліку наступствамі суседства з маёнткамі буйных паноў – Радзівілаў і Храптовічаў, якія з мэтай павелічэння сваіх валоданняў маглі скупаць размешчаныя побач землі[40]. У гэтым іх лёс быў падобны да акалічнасцей існавання Лаўрышаўскага манастыра, які таксама страчваў свае землі на карысць Радзівілаў і Храптовічаў.

Са свайго боку праціўнікі Лаўрышаўскага манастыра, перш за ўсё, тагачасны ўладальнік Шчорсаў і Нягневічаў граф Адам Храптовіч у працэсе, які распачаўся ў 1827 г., для абгрунтавання сваёй пазіцыі па пытанні межаў маёнткаў таксама выстаўлялі дакументы XVI–XVII стст. Да іх у першую чаргу належаць акты абмену землямі, які ў 1559–1560 гг. ажыццявілі канцлер ВКЛ віленскі ваявода Мікалай Янавіч Радзівіл «Чорны» і гаспадарскі дваранін Іван Юр'евіч Храптовіч[41]. Мікалай Радзівіл атрымаў вёскі Гнесічы

---

[33] НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 175. – Арк. 1727–1735 адв.

[34] НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 175. – Арк. 1732.

[35] АСД. – Т. 13. – С. 18.

[36] *Марозава, С.* Лаўрышаўскі манастыр // Вялікае Княства Літоўскае: Энцыклапедыя. – Т. 2 / 2-е выд. – Мінск: БелЭн, 2007. – С. 187; *Кулагін, А. М.* Праваслаўныя храмы Беларусі: Энцыкл. давед. – Мінск: БелЭн, 2007. – С. 221; *Котельников, А.* Вклады в Лавришевский монастырь от основания (ок. 1250 г.) до принятия унии в 1596 г. // Богослов.ru. Научный богословский портал [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: http://www.bogoslov.ru/text/2973415.html. – Дата доступу: 11.01.2018.

[37] *Gil, A.* Dokument z 1521 roku dla cerkwi w Opolu koło Włodawy (w części brzeskiej diecezji włodzimierskiej). Przyczynek do działalności edytorskiej Wileńskiej Komisji Archeograficznej // W kręgu dziejów i kultury Kościołów wschodnich w Rzeczypospolitej. – Siedlce, 2009. – S. 51–58; *Лісейчыкаў, Д. В.* «Ponieże Swiaty Sobor Zamoyski krypko poweliwait...»: сфальсіфікаваная візіта царквы ў в. Дзмітравічы Аршанскага павета Вялікага Княства Літоўскага 1621 г. // Архіварыус: зб. навук. паведамл. і арт. – Вып. 14 / рэд.: Ю.М.Бохан [і інш.]. – Мінск: НГАБ, 2016. – С. 158–174.

[38] Гл., напрыклад, апублікаваны віленскімі археографамі пачатку XX ст. у якасці сапраўднага тастамент святара царквы Св. Крыжа ў Ваўкавыску Сямёна Прохаравіча Чапляеўскага ад 9 сакавіка 1443 г.: Акты, издаваемые Виленской археографической комиссией. – Т. 23: Акты Холмского гродского суда. – Вильна: Типография А. Г. Сыркина, 1896. – С. 1–2.

[39] НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 2. – Спр. 3407. – Арк. 24–27; Гербоўнік беларускай шляхты. – Т. 4: Г / Д. Ч. Матвейчык [і інш.]. – Мінск: Беларусь, 2016. – С. 301–304.

[40] Паказальна, што ў першай трэці XVII ст. Гаўсовічы абмянялі спадчынны маёнтак Тударава (ці яго частку) на ленны маёнтак Труханавічы Навагародскага ваяводства крайчага ВКЛ Аляксандра Людвіка Радзівіла (Гербоўнік беларускай шляхты. – Т. 4. – С. 301). Хмарычы (Хмары) у XVIII–XIX стст. таксама фіксуюцца як трымальнікі на радзівілаўскіх землях (НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 2. – Спр. 3407. – Арк. 24–27).

[41] Гэта дакументы 24 і 26. Дакумент 24 – непасрэдна абмен з боку Івана Храптовіча, дакумент 26 – пацвярджэнне апошняга вялікім князем літоўскім Жыгімонтам II Аўгустам. Адпаведныя дакументы са свайго боку выстаўляў і кн. Мікалай Радзівіл Чорны. Гл. Lietuvos Metrika (1559–1563). 40-oji Teismų bylų knyga (XVII a. pradžios kopija) / Parengė N. Šlimienė, I. Valikonytė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015. – P. 113–119.

і Лычыцы, а ўзамен аддаў Івану Храптовічу вёску Купіцк. Абмен землямі ўключаў у сябе падрабязнае размежаванне[42], якое адлюстроўвае мікратапаніміку дадзенага рэгіёна ў сярэдзіне XVI ст. Пры гэтым мікратапонімы, якія адлюстраваны ў дакументах 24 і 26 (а таксама ў сфальсіфікаваным дакуменце 14)[43], захаваліся (з невялікімі змяненнямі) на дадзенай тэрыторыі да XIX ст. Напрыклад, Русіцкі луг стаў называцца луг Русеч, Лазовае поле – проста Лазамі, востраў Самойлавічы стаў вострававам Самуйлавым[44].

Судовы працэс 20–30-х гг. XIX ст. дапоўніў «лаўрышаўскі» комплекс дакументаў актамі, якія непасрэдна не былі з імі звязаны. Гэта тычыцца адных з самых старажытных дакументаў, змешчаных у дадзеным выданні, – дакументаў 1 і 3. Яны захоўваліся ў радзівілаўскім архіве ў Нясвіжы і былі прыцягнуты падчас судовага разбіральніцтва для выстаўлення дадатковых доказаў на карысць пазіцыі Антонія і Стэфаніі Радзівілаў. Так, напрыклад, дакумент 3 (прадажны ліст пана Ерша пану Пятру Манцігердавічу на маёнтак Доўгія Шыі) выкарыстоўваўся як доказ таго, што Пётр Манцігердавіч, які фігураваў у пададзеных Лаўрышаўскім манастыром дакументах як навагародскі намеснік, гэтую пасаду не займаў. Таксама дакумент 3 (разам з дакументам 1) прыкладаўся як сведчанне на карысць таго, што ў канцы XIV – XV ст. прывілеі ствараліся выключна на пергаменце[45]. Як бачым, падчас судовага разбіральніцтва першай трэці XIX ст. прыцягваліся і такія «навукападобныя» доказы[46]. Зрэшты, прадстаўнікі Радзівілаў у рэчаіснасці памыляліся – Пётр Манцігердавіч сапраўды пэўны час быў намеснікам у Навагародку (1430–1432, 1445–1456)[47].

Шлях дакумента 3 у радзівілаўскі архіў у Нясвіжы таксама быў няпростым. У гістарыяграфіі ўжо адзначалася[48], што ў нясвіжскім архіве дадзены дакумент зберагаўся разам з іншым актам на Доўгія Шыі – прывілеем князя Свідрыгайлы ад 1452 г. Ершу Цярэшкавічу. Можна меркаваць, што да нясвіжскай галіны Радзівілаў гэтыя дакументы трапілі як частка спадчыны пасля згасання роду Манцігердавічаў. Пасля гібелі ў 1500 г. апошняга мужчынскага прадстаўніка роду Яна Пятровіча Манцігердавіча іх валоданні перайшлі да Станіслава Пятровіча Кішкі, дачка якога Ганна выйшла замуж за Яна Мікалаевіча Радзівіла і перадала таму ў якасці пасагу частку былых манцігердаўскіх маёнткаў.

Створаны ў 1565 г. тастамент аднаго з самых вядомых прадстаўнікоў роду Радзівілаў – віленскага ваяводы і канцлера ВКЛ Мікалая Радзівіла «Чорнага» (дакумент 29) не змяшчаў ніякіх канкрэтных звестак аб родавых маёнтках. Тым не менш, ён таксама быў прыцягнуты падчас судовага працэсу ў першай трэці XIX ст. Радзівілаўскі бок з яго дапамогай імкнуўся даказаць, што нясвіжскі намеснік Мацей Кавячынскі не мог у 1566 г. правесці па распараджэнні Мікалая Радзівіла размежаванне з валоданнямі Лаўрышаўскага манастыра (дакумент аб гэтым быў адным з аргументаў лаўрышаўскіх манахаў), бо князь Мікалай памёр яшчэ ў маі 1565 г. і не мог аддаць адпаведнага загаду[49].

Пергаментныя дакументы «лаўрышаўскага» комплексу вылучаюцца і сваёй «архіўнай» гісторыяй. Калі манастырскія паперы актыўна выкарыстоўваліся іх уладальнікам і неаднойчы ўносіліся ў актавыя кнігі (пра што маюцца пазнакі на саміх дакументах), то дакументы, якія прадстаўлялі Радзівілы і Храптовічы, не маюць пазнак аб выкарыстанні іх у больш ранніх працэсах. На іх змешчаны толькі архіўныя шыфры і паметы аб унясенні ў рэестры. Верагодна, калі б не справа супраць Лаўрышаўскага манастыра 20–30-х гг. XIX ст., яны б так і засталіся ў фамільных зборах.

У гэтым судовым працэсе былі закрануты і межы суседняга радзівілаўскага маёнтка – Налібак (на той час у Ашмянскім павеце Віленскай губерні). Так у дадзены комплекс трапіў дакумент 23. Ён з'яўляецца часткай вялікай сукупнасці разнастайных актаў, якія адлюстроўваюць лёс спадчыны магнацкага роду Кезгайлаў. Па мужчынскай лініі іх род згас у 1554 г., калі адзін за адным памерлі стольнік ВКЛ Станіслаў Мікалаевіч Кезгайла і яго малагадовы сын Ян. Яшчэ да гэтага згасла старэйшая лінія роду Кезгайлаў, прадстаўнікі якой амаль спадчынна займалі высокі ўрад жамойцкага старосты. У 1532 г. спачыў троцкі кашталян, жамойцкі

---

42 Як вынікае з пачатковай часткі дакумента, цераспалосны характар валоданняў паміж Сеннам і Нягневічамі прыводзіў да канфліктаў не толькі з Лаўрышаўскім манастыром, але паміж Радзівіламі і Храптовічамі.

43 Нягледзячы на сваю верагодную сфальсіфікаванасць, дакумент 14 (ліст Аношкі Вітонізскага) адлюстроўвае лакальную тапаніміку, уласцівую часу яго верагоднага стварэння – пачатку XVIII ст.

44 НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 175. – Арк. 76 адв., 78 адв.

45 НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 174. – Арк. 546; Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 175. – Арк. 81 адв.; Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 178. – Арк. 6 адв.

46 Гэта не адзінкавы прыклад у «лаўрышаўскім працэсе», калі праціўнікі манастыра апелявалі да навуковых аргументаў. Напрыклад, яны адзначалі (верагодна, слушна), што абмежаванне Пятра Манцігердавіча ад 1398 г. і падаўчы ліст Іпацію Пацею ад 1601 г. напісаны адным і тым жа почыркам (НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 178. – Арк. 82).

47 *Пятраўскас, Р.* Літоўская знаць у канцы XIV – XV ст.: Склад – структура – улада / Пераклад з літоўскай мовы А. Мікус. – Смаленск: Інбелкульт, 2014. – С. 267–268.

48 Новые документы к истории Юго-Западной Руси XV в. / Подгот. Ю. Н. Микульский // Беларуская даўніна. – Вып. 2. – Мінск: Выдавец А. М. Вараксін, 2015. – С. 137.

49 НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 174. – Арк. 539; НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 175. – Арк. 97–97 адв.

староста Станіслаў Станіслававіч Кезгайла, у пачатку 40-х гг. XVI ст. памерлі яго дзеці Войцех і Ганна[50]. Іх спадчына, якая атрымала назву «ракуцёўскай»[51], пераважна трапіла ў рукі вышэйзгаданага Станіслава, а пасля яго смерці павінна была перайсці яго пляменнікам Малхеру і Станіславу Станіслававічам Шэметам, Яну і Малхеру Андрэевічам Завішам. Аднак Завішы і Шэметы мусілі неўзабаве пазбыцца часткі кезгайлаўскай спадчыны. Так, у 1555 г. яны прадалі дзядзьку Станіслава Мікалаевіча Кезгайлы канцлеру ВКЛ віленскаму ваяводзе Мікалаю Радзівілу «Чорнаму» маёнткі Налібакі Менскага павета, Солы і Свядасць Вількамірскага павета. Гэта быў зразумелы крок – Мікалай Радзівіл усё адно быў фактычным уладальнікам, бо трымаў іх у заставе. Такім шляхам Налібакі апынуліся ў руках роду Радзівілаў[52]. Што тычыцца іншых пазначаных у дакуменце 23 валоданняў (Дзявілтава, Мілашуны, Мантрымішкі Вількамірскага павета, Дзераўная Менскага павета, Швекшны Жамойцкай зямлі і іншыя), то паводле праведзенага ў тым жа 1555 г. падзелу ўсе яны дасталіся Завішам[53].

«Хатаўскі» комплекс
(дакументы 20, 21, 27, 28)

Наступны комплекс змешчаных у дадзеным выданні актаў тычыцца маёнтка Хатава Менскага павета, а таксама закранае гісторыю суседняга маёнтка Дзераўная. Як і паказаныя ў дакуменце 23 валоданні, Хатава да сярэдзіны XVI ст. належала Кезгайлам, аднак абставіны яе выхаду з-пад іх улады былі больш складанымі. Як вынікае з дакументаў 20 і 21, у 1547–1549 гг. Станіслаў Мікалаевіч Кезгайла прадаў маёнтак Хатава (ён жа Сухаверхаўшчына) Юрыю Венцлававічу Вярбіцкаму. Сама па сабе дадзеная здзелка была даволі будзённай – Хатава была невялікім маёнткам і пастаянна здавалася Кезгайламі ў заставу[54]. Тым не менш, цікавасць выклікае постаць яе набыўцы. Юрый Вярбіцкі (†паміж 1566 і 20.02.1571) уяўляў сабой прыклад чалавека, які здолеў зрабіць бліскучую кар’еру пры магнацкіх дварах і забяспечыць матэрыяльную магутнасць свайго роду. Паляк па паходжанні, ён, перш за ўсё, праявіў сябе пры двары князёў Юрыя I Сямёнавіча і Юрыя II Юр’евіча Алелькавічаў-Слуцкіх. Там ён адзначыўся як адміністратар і юрыст – займаў пасады петрыкаўскага (1537–1541) і слуцкага (1547) намесніка, неаднойчы прадстаўляў князёў у судовых працэсах[55]. Таксама Юрый Вярбіцкі выступаў у судах ад імя Кезгайлаў[56]. Апошняе, магчыма, пасадзейнічала набыццю ім маёнтка Хатава. Зрэшты, не апошнюю ролю ў гэтым маглі адыграць і роднасныя сувязі. Братам Юрыя з’яўляўся жамойцкі біскуп Венцлаў[57], які трымаў у заставе ад Станіслава Мікалаевіча Кезгайлы суседні маёнтак Дзераўная[58].

Аднак Хатава не стала цэнтрам родавых уладанняў Вярбіцкіх, бо Юрый не меў сыноў[59]. Адзінай спадчынніцай Юрыя і яго жонкі Ганны Урбанаўны[60] стала дачка Яўфімія. Яна ў чарговы раз звязала род Вярбіцкіх з кезгайлаўскай спадчынай, бо яе першым мужам з’яўляўся Ян Андрэевіч Завіша, які, аднак, памёр у 1557 г. Другім разам Яўфімія выйшла замуж за князя Андрэя Іванавіча Вішнявецкага, будучага валынскага ваяводу, якому адразу пасля шлюбу ў 1562 г. адпісала ўсю маёмасць. Так, у распараджэнні Вішнявецкага часова апынулася істотная частка кезгайлаўскай спадчыны, а разам з ёй і Хатава (Сухаверхаўшчына). Аку-

---

[50] *Pietkiewicz, K.* Kieżgajłowie i ich latyfundium do połowy XVI wieku. – Poznań: Wyd-wo Naukowe UAM, 1982. – S. 44–45, 88.

[51] Ад мянушкі Станіслава Станіслававіча Кезгайлы – Рэкуць.

[52] *Pietkiewicz, K.* Kieżgajłowie… – S. 126.

[53] НГАБ. – КМФ 18 (Метрыка ВКЛ). – Воп. 1. – Спр. 38 (Кніга запісаў 38). – Арк. 32–40.

[54] Да Юрыя Вярбіцкага Хатаву трымалі два пакаленні службоўцаў князёў Слуцкіх-Алелькавічаў – Пётр Ходкавіч і яго сын Аляксандр Тонаўскія.

[55] *Скеп’ян, Н.* Двор і слугі князёў Слуцкіх у канцы XV – 80-х гг. XVI стст. // Arche. – 2014. – № 6. – С. 316, 321, 324, 330, 339.

[56] *Pietkiewicz, K.* Kieżgajłowie… – S. 124–125

[57] Пра яго падрабязней гл. *Błaszczyk, G.* Diecezja żmudzka od XV do początku XVII wieku. Ustrój. – Poznań: UAM, 1993. – S. 55–57.

[58] Правы на Дзераўную ў 1556 г. таксама перайшлі да Юрыя Вярбіцкага (НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 953. – Арк. 2–2 адв., 4 адв., 5–6 адв.; Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 954. – Арк. 41–41 адв.).

[59] Ілона Чаманьска называе біскупа луцкага Віктарына Вярбіцкага братам дачкі Юрыя Яўфіміі (*Czamańska, I.* Wiśniowieccy. Monografia rodu. – Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2007. – S. 90). Аднак Віктарын быў ёй не родным, а стрыечным братам (КМФ 18 (Метрыка ВКЛ). – Воп. 1. – Спр. 38 (Кніга запісаў 38). – Арк. 377).

[60] Нават сучасным даследаванням (*Czamańska, I.* Wiśniowieccy… – S. 89) невядома імя жонкі Юрыя Вярбіцкага і адпаведна маці Яўфіміі. Як вынікае з дакументаў, якія захоўваюцца ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі ў Мінску, ёй была Ганна Урбанаўна герба «Лебедзь» (у 1562 г. яна прыклала да дароўнага ліста дачцэ Яўфіміі пячатку з такім гербам, гл. НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 954. – Арк. 57–57 адв.). Прозвішча жонкі Юрыя невядома. Цікава, аднак, што «Лебедзь» з’яўляўся гербам адных са спадкаемцаў Кезгайлаў – Шэметаў, але сярод апошніх для першай паловы XVI ст. ніводнага Урбана невядома (*Niesiecki, K.* Herbarz polski / Wyd. J. N. Bobrowicza. – T. 8. – Lipsk: Breitkopf i Haertel, 1841. – S. 618–620; *Boniecki, A.* Poczet rodów w Wielkiem Księstwie Litewskiem w XV–XVI w. – Warszawa: J. Berger, 1883. – S. 344–345).

рат частка шлюбна-маёмасных дамоў паміж Андрэем Вішнявецкім і Яўфіміяй Вярбіцкай адлюстравана ў дакументах 27 і 28.

Андрэй Вішнявецкі захаваў у сябе не ўсе атрыманыя ад жонкі маёнткі – у 1579 г. ён передаў пасынкам Андрэю, Яну і Юрыю Янавічам Завішам спадчыну іх бацькі – двор Швекшны Жамойцкай зямлі, замак і двор Ракаў, палову Бакштаўскай воласці Менскага павета, двары Дзявілтава і Мілашуны Вількамірскага павета, маёнтак Белагруда Лідскага павета, палову сёл даннікаў у Аршанскім павеце. Пры гэтым пасынкі 5 кастрычніка 1579 г. прадалі Андрэю Вішнявецкаму двор Дзераўная з дваром Дзеражное Менскага павета і маёнткі Вялікія і Малыя Васкевічы Лідскага павета[61]. Такім чынам Хатава, як частка маёнтка Дзераўная, стала паўнапраўнай уласнасцю князёў Вішнявецкіх. Пасля смерці князя Андрэя і Яўфіміі іх дочкі разам з мужамі 5 студзеня 1593 г. падзялілі маёмасць, у выніку чаго Дзераўная і Хатава трапілі ў рукі князёўны Альжбеты Яўфіміі (Гальшкі) Андрэеўны Вішнявецкай і яе мужа князя Мікалая Крыштафа Радзівіла[62]. Так Дзераўная і Хатава перайшлі да нясвіжскай галіны Радзівілаў.

Комплекс дакументаў на маёнткі Дзераўная і Хатава ў радзівілаўскім архіве пачаў афармляцца пасля смерці віленскага ваяводы Мікалая Крыштафа Радзівіла (†28.02.1616). Пра гэта сведчаць згадкі на дакументах 20, 21, 27 і 28 аб упісанні іх у рэестр у 1616 г. Такія ж запісы маюцца на іншых дакументах, якія звязаны з Дзераўной і Хатавой і захоўваюцца ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі. Нягледзячы на тое, што ўвесь дзераўнянскі-хатаўскі комплекс дакументаў не выбыў з нясвіжскага архіва Радзівілаў і знаходзіўся там да яго ліквідацыі, гэтыя акты таксама выкарыстоўваліся падчас судовых працэсаў у першай палове XIX ст. У 1837 г. да іх апелявала Радзівілаўская маса падчас справы супраць былога суддзі Мінскага Галоўнага суда Вінцэнта Сушыцкага і яго жонкі Аляксандры, народжанай дэ Раэс, аб умовах валодання набытым імі фальварка Хатава Мінскага павета Мінскай губерні[63].

Сукупнасць «хатаўскіх» актаў дазваляе прасачыць не толькі пераход гэтага маёнтка ад Кезгайлаў да Вярбіцкіх, пасля да Вішнявецкіх і, нарэшце, да Радзівілаў. Яны таксама змяшчаюць каштоўную інфармацыю аб межах маёнтка Хатава і яго жыхарах. Асаблівую цікавасць уяўляюць занатаваныя ў іх звесткі пра кезгайлаўскіх службоўцаў – Булата (Багдана Булатава) і Сухаверха, ад імені якога маёнтак Хатава на пэўны час атрымаў новую назву, а таксама пра путных баяр, якія пражывалі ў Дзераўной і Хатаве. Паводле інвентароў канца XVI – XVIII ст. у маёнтку Дзераўная фіксуюцца баярскія (зямянскія) вёскі, перш за ўсё, Гуменаўшчына, насельніцтва якіх несла ваенную службу ў харугвах князёў Радзівілаў[64]. На жаль, толькі ў асобных выпадках ёсць магчымасць звязаць занатаваных у дакуменце 21 путных баяр з будучымі дзераўнянскімі зямянамі.

«Дробнашляхецкі» комплекс
(дакументы 6, 8, 9, 10, 12, 16, 18, 22)

З зямянамі, а таксама з блізкай да іх паводле сацыяльна-эканамічнага становішча дробнай павятовай шляхтай звязаны наступны комплекс дакументаў, якія тэрытарыяльна адносяцца да Пінскага, Давыд-Гарадоцкага і Клецкага княстваў. Гэтыя землі ў пачатку XVI ст. належалі князям Яраславічам, а пасля згасання іх роду былі перададзены вялікім князем літоўскім Жыгімонтам I сваёй жонцы Боне Сфорцы, якая распараджалася імі да 1556 г. У 1558 г. Давыд-Гарадоцкае княства было падаравана вялікім князем літоўскім Жыгімонтам II князям Радзівілам. У іх падначаленні апынулася і мясцовае ваенна-служылае насельніцтва. На той момант яно складалася з трох частак – зямян-шляхты, панцырных і путных слуг, якія адрозніваліся памерамі абавязкаў і павіннасцей[65]. На працягу другой паловы XVI – XVII ст. гэтыя катэгорыі аб'ядналіся ў адну зямянскую супольнасць. Яе прадстаўнікі вылучаліся хіба заможнасцю, якая выяўлялася, перш за ўсё, у наяўнасці ці адсутнасці ўласных сялян.

Пры гэтым паміж зямянамі і ўладальнікамі Давыд-Гарадоцкага княства існаваў трывалы канфлікт, які асабліва абвастрыўся напрыканцы XVII ст. Супярэчнасці паміж імі вынікалі з імкнення зямян выйсці з-пад юрысдыкцыі радзівілаўскай адміністрацыі і ўвайсці ў склад паўнапраўнай пінскай павятовай шляхты. Ужо ў 1567 г., неўзабаве пасля перадачы Давыд-Гарадоцкага княства ва ўласнасць Радзівілам, Патрыкей, Анофрый і Іван Касцюшковічы спрабавалі ў гаспадарскім судзе выйсці з-пад давыд-гарадоцкай юрысдыкцыі, але,

[61] НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 953. – Арк. 61 адв.–63 адв., 66 адв.–70.

[62] Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России. – Т. 1. – С. 246–248; *Wolff, J.* Kniaziowie litewsko-ruscy od końca czternastego wieku. – Warszawa: Drukiem J. Filipowicza, 1895. – S. 568.

[63] НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 250. – Арк. 8 адв. –10 адв.

[64] НГАБ. – КМФ 5. – Воп. 1. – Спр. 737. – Арк 22. адв.; КМФ 5. – Воп. 1. – Спр. 738. – Арк. 22; КМФ 5. – Воп. 1. – Спр. 743. – Арк. 40–43.

[65] НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 1133. – Арк. 8–8 адв.

як можна меркаваць, безвынікова. Паводле інвентароў другой паловы XVI – сярэдзіны XVII ст. давыд-гарадоцкія зямяне-шляхта, у тым ліку жыхары сёл Рамель і Мачуль, дзе некалі гаспадарылі Касцюшковічы, выстаўлялі коней у давыд-гарадоцкую харугву і ўносілі падымнае на карысць Давыд-Гарадоцкага замка[66]. Сітуацыя змянілася ў другой палове XVII ст. Першымі на падставе прывілеяў князёў Яраславічаў і вялікай княгіні Боны Сфорцы паспрабавалі даказаць сваё поўнае права на зямлю Алешы з сяла Беразцы – яшчэ ў 1661 г.[67] У канцы XVII ст. актывізавалася таксама і іншая давыд-гарадоцкая шляхта. Напрыклад, у 1690 г. з надзелаў у сёлах Рамель, Мачуль, Старое Сяло і Пераходзічы ўнеслі падымнае ў пінскі павятовы (а не давыд-гарадоцкі замкавы) збор Міхал Кульвінскі разам з маці і братам, Ян і Міхал Рамульты[68]. Верагодна, з-за гэтага непадпарадкавання канцлер ВКЛ клецкі ардынат Дамінік Мікалай Радзівіл накіраваў у 1694 г. камісараў Базыля Яна Вольскага і Тамаша Мікалая Вайніловіча для праверкі дакументаў давыд-гарадоцкай шляхты на ўласнасць. Акурат на дакументах 12, 16 і 18 маюцца запісы гэтых радзівілаўскіх рэвізораў. Шляхта, аднак, бачыла гэтую справу з іншага пункту погляду. Паводле яе Дамінік Мікалай Радзівіл накіраваў камісараў, «*ведаючы добра пра тое, што дакументы на гэтыя маёнткі маскоўцы і казакі забралі і спалілі, жадаючы пры дапамозе сваёй панскай моцы бедную шляхту прыціснуць і пад сваю ўладу, пад юрысдыкцыю давыд-гарадоцкага суда прывесці*»[69]. Апагей канфлікта прыйшоўся на 10-я – пачатак 30-х гг. XVIII ст., калі давыд-гарадоцкая шляхта вяла працэс супраць наступных клецкіх ардынатаў крайчых ВКЛ Яна Мікалая і Марціна Мікалая Радзівілаў у Галоўным Трыбунале ВКЛ. Справа завяршылася ў 1732 г. на карысць Радзівілаў. Давыд-гарадоцкая шляхта засталася служыць пад Давыд-Гарадоцкай харугвай, плаціць падаткі і актыкоўваць эканамічныя акты ў Давыд-Гарадоцкім замку[70]. Пры гэтым падчас спрэчкі 9 сакавіка 1718 г. радзівілаўскія райтарская і татарская харугвы на чале з рэчыцкім падчашычам Геранімам Вольскім і райтарскім вахмістрам Крыштафам Прыбароўскім здзейснілі напад на зямянскую ваколіцу Рамель, у выніку якога быў жорстка збіты былы давыд-гарадоцкі гродскі пісар Тамаш Рамульт, які, верагодна, успрымаўся як завадатар супраціўлення. Сведкі нападу адзначалі, што «*ні ад маскоўцаў, ні ад шведаў [...] не памятаюць ні ад якога непрыяцеля такога зруйнавання*»[71]. Давыд-гарадоцкая шляхта змагла выйсці з-пад радзівілаўскай юрысдыкцыі толькі ў 1791 г.[72]

Як адзначалася вышэй, асноўнымі арганізатарамі супраціўлення, прынамсі, у зямянскіх сёлах (ваколіцах) Рамель і Мачуль у канцы XVII – XVIII ст. з'яўляліся прадстаўнікі родаў Рамультаў і Кульвінскіх. Верагодна, менавіта ім належалі дакументы 12, 16, 18, якія ў 1694 г. дэманстраваліся радзівілаўскім рэвізорам. Аднак у гэтых дакументах не згадваюцца ні Рамульты, ні Кульвінскія, ні іншыя жыхары Рамля і Мачуля, якія падавалі гэтыя акты ў 1694 г. – Гяркевічы, Дастаеўскія, Дубянецкія, Дутыя, Курачыцкія. Дадзеныя акты тычацца роду Касцюшковічаў, прадстаўнікі якога ў другой палове XVII ст. ужо не пражывалі ў Давыд-Гарадоцкім княстве. Рамульты, Кульвінскія і іншыя рамельска-мачульскія зямяне атрымалі былыя касцюшковіцкія землі пераважна таму, што іх продкі былі жанаты з прадстаўніцамі роду Касцюшковічаў і прыдбалі часткі надзелаў у якасці пасагаў, маюцца звесткі і пра куплю імі зямель у Касцюшковічаў[73]. У большасці самі падаўцы дакументаў 12, 16, 18 у часы князёў Яраславічаў і вялікай княгіні Боны Сфорцы на тэрыторыі Давыд-Гарадоцкага княства не пражывалі і аселі на яго землях ужо ў часы гаспадарання Радзівілаў. Тыя ж Рамульты прыбылі ў Давыд-Гарадок з Польшчы недзе ў 70-я гг. XVI ст.[74] Кульвінскія фіксуюцца ў Рамлі і Мачулі з першай трэці XVII ст. (яны, як і Гяркевічы, напэўна, прыбылі з Троцкага ваяводства)[75]. Даста-

---

[66] НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 3. – Спр. 12010. – Арк. 234–235 адв.; Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 1133. – Арк. 7–10 адв.; КМФ 5. – Воп. 1. – Спр. 673. – Арк. 37

[67] НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 910. – Арк. 31 адв.

[68] НГАБ. – Ф. 1733. – Воп. 1. – Спр. 10. – Арк. 251 адв., 258 адв.

[69] НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 780. – Арк. 86 адв.–87.

[70] НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 3. – Спр. 12010. – Арк. 247–253; Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 780. – Арк. 84–122; Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 1577. – Арк. 5–50.

[71] НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 780. – Арк. 90–94 адв.

[72] НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 1. – Спр. 32. – Арк. 98–103 адв.

[73] НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 1. – Спр. 10. – Арк. 593 адв.; Ф. 319. – Воп. 2. – Спр. 2694. – Арк. 12–13 адв.; НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 910. – Арк. 12–14 адв.

[74] *Рыбчонак, С.* Бальдвін-Рамульты гербу «Рамульт» // Малы гербоўнік Наваградзкай шляхты. – Мінск: БелНДІДАС, 1997. – С. 96.

[75] НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 910. – Арк. 14; КМФ 5.– Воп. 1. – Спр. 673.– Арк. 37; *Boniecki, A., Reiski, A.* Herbarz polski. – T. 13. – Warszawa: Gebethner i Wolff, 1909. – S. 161–162; *Uruski, S.* Rodzina. Herbarz szlachty polskiej. – T. 4. – Warszawa: Gebethner i Wolff, 1907. – S. 152; T. 8. – Warszawa: Gebethner i Wolff, 1911. – S. 194. У выпадку Кульвінскіх цікавым з'яўляецца тое, што, магчыма, іх прыбыццё ў Давыд-Гарадоцкае княства звязана са службай князям Радзівілам. Прынамсі, яшчэ ў 60-я гг. XVI ст. Мікалаю Радзівілу «Чорнаму» служыў Мікалай Кульвенскі (*Брэгер, Г.* Кліентэла віленскага ваяводы, канцлера ВКЛ Мікалая Радзівіла Чорнага паводле кніг Віленскага ўрада 1551–1565 гг. Спісы кліентаў. Выбраныя біяграмы // Мікалай Радзівіл Чорны (1515–1565 гг.): палітык, дыпламат, мецэнат: зборнік навук. прац. – Нясвіж: НГКМЗ «Нясвіж», 2016. – С. 37).

еўскія і Дубянецкія паходзілі з пінскай ваколічнай шляхты. Курачыцкія, верагодна, з дробнай шляхты Навагародскага ваяводства[76]. Таму для падмацавання сваіх правоў на зямлю яны маглі выкарыстаць толькі акты Касцюшковічаў, якія адносіліся да часу, калі Радзівілы яшчэ не трымалі Давыд-Гарадок.

Дакументы Касцюшковічаў цікавыя не толькі з нагоды іх далейшага выкарыстання давыд-гарадоцкай шляхтай у мэтах выхаду з-пад радзівілаўскай юрысдыкцыі. Самі па сабе яны ўяўляюць важную крыніцу для вывучэння шляхоў фарміравання давыд-гарадоцкага ваенна-служылага саслоўя ў XV – першай палове XVI ст. Як вынікае з іх, Касцюшковічы з'яўляліся часткай больш шырокага роду нашчадкаў баярына Грыца, які жыў недзе ў сярэдзіне XV ст.[77], і паходзілі з Валыні. Магчыма, іх продак атрымаў наданні ў Давыд-Гарадоцкім княстве, калі яго трымала ўдава валынскага князя Свідрыгайлы Ганна (1452–1471 гг.). Выклікае цікавасць і постаць гаспадарскага двараніна Васіля Нікіфаравіча Бранца, які ў 1529 г. судзіўся з Багданам Касцюшкавічам за валоданні ў Давыд-Гарадоцкім княстве (дакумент 16), а затым у 1544 г. прадаў свае землі пляменніку Багдана Анофрыю Васільевічу (дакумент 18). Як можна меркаваць на падставе яго мянушкі-прозвішча, ён сам альбо яго бацька з'яўляўся выхадцам з бранскіх зямель, занятых Маскоўскай дзяржавай у канцы XV – пачатку XVI ст. Пры гэтым сам Васіль у 1547 г. выехаў у Маскву, а яго маёнтак Кусціна Навагародскага павета «*по зрадцы нашомъ Василью Никифоровичу*» Жыгімонт I перадаў лоўчаму Васілю Мацкавічу[78]. Такім чынам, пасля гэтага ён таксама страціў усялякую сувязь з Давыд-Гарадоцкім княствам.

Яшчэ адзін давыд-гарадоцкі акт (дакумент 6) звязаны з іншай шляхецкай ваколіцай – Альпень. Гэта прывілей пінскага князя Фёдара Іванавіча Яраславіча і яго жонкі Алены ад 1503 г. Савасцьяну Скеве-Апановічу і Грыцку Князіковічу на 5 дварышчаў. Дадзены дакумент – безумоўны фальсіфікат. Яго графіка неўласціва першай чвэрці XVI ст., а тэкст утрымлівае шматлікія анахранізмы[79]. Скевы-Апановічы не фігуруюць у шэрагах давыд-гарадоцкай шляхты ні ў попісе войска ВКЛ 1528 г., ні ў пераліку прывілеяў пінскай і давыд-гарадоцкай шляхце ад 1554 г.[80]

Постаць Савасцьяна Скевы-Апановіча з'яўляецца ключавой для разумення абставін узнікнення фальсіфіката. Апановічы (Скевы-Апановічы, Скевы з Пазняк Апановічы, Гапановічы) фіксуюцца ў Давыд-Гарадоцкім княстве з сярэдзіны XVII ст. і паводле стану на канец стагоддзя валодалі 5 дымамі з падданымі[81]. Магчыма, Апановічы жылі ў Альпені і раней, але яны дакладна не фіксуюцца ў шэрагах давыд-гарадоцкай шляхты 70-х гг. XVI ст.[82] У канцы XVII – першай трэці XVIII ст. Апановічы адзначаны ў шматлікіх судовых працэсах у Давыд-Гарадоцкім гродскім судзе. Так, Базыль Апановіч, яго брат Даніэль і сын Антоні ў 1688 г. атрымалі дэкрэт маршалка ВКЛ Станіслава Казіміра Радзівіла па справе супраць іншых жыхароў ваколіцы Альпень (Альпінскіх, Шаламіцкіх, Славутаў, Канапліцкіх) аб валоданні азёрамі Крыніца, Малое і Вялікае Глушынскае. Сярод іншых дакументаў Апановічы выстаўлялі ў якасці доказу прывілей князя Фёдара Яраславіча, якім якраз і замацоўваліся правы Апановічаў на названыя азёры[83].

Судзіцца з суседзямі працягвалі і сыны Базыля Леан і Антоні-Караль Скева-Апановічы[84]. Апошні з 1732 г. займаў пасаду давыд-гарадоцкага гродскага пісара (часам называў сябе таксама ліўскім чашнікам), у 1736–1737 гг. з'яўляўся адміністратарам маёнтка Давыд-Гарадок крайчага ВКЛ Марціна Мікалая Радзівіла[85]. Пры гэтым Антоні быў спрактыкаваным у юрыдычных справах чалавекам – у маладосці ён служыў пры Галоўным Трыбунале ВКЛ[86], затым стаў пісарам Давыд-Гарадоцкага суда. У дачыненні да яго выстаўляліся абвінавачванні ў фальсіфікацыі тастаментаў – жыхар ваколіцы Рамель Самуэль Міхалавіч Рамульт сцвяр-

---

[76] *Рыбчонак, С.* Курачыцкія гербу «Самсон» // Малы гербоўнік Наваградзкай шляхты. – Мінск: БелНДІДАС, 1997. – С. 67. З паказаных у 1694 г. толькі прадстаўнікі роду Дутых належалі да старога, яшчэ часоў князёў Яраславічаў, давыд-гарадоцкага баярства (НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 3. – Спр. 12010. – Арк. 243; Ревизия пущ и переходов звериных в бывшем Великом княжестве Литовском, с присовокуплением грамот и привилегий на входы в пущи и на земли, составленная старостою мстибоговским Григорием Богдановичем Воловичем в 1559 году. – Вильна: Типография Губернского правления, 1867. – С. 336–337).

[77] Як сведчаць тыя ж дакументы, іншыя галіны гэтага роду – Першкавічы і Андрэевічы – згаслі ў мужчынскай лініі ў першай трэці XVI ст.

[78] НГАБ. – КМФ 18. – Воп. 1. – Спр. 31. Арк. 80–80 адв.; Boniecki, A. Poczet rodów… – S. 212.

[79] Пра гэта падрабязней гл. заўвагі да дакумента 6.

[80] Перапіс войска Вялікага княства Літоўскага 1528 года. Метрыка Вялікага княства Літоўскага. Кн. 523. Кн. Публічных спраў 1 / Падрыхт. А. І. Груша, М. Ф. Спірыдонаў, М. А. Вайтовіч; НАН Беларусі, Ін-т гісторыі. Мінск: Беларуская навука, 2003. – С. 152–153; Ревизия пущ… – С. 334–336.

[81] *Sienkiewicz, W.* Szlachta zależna w Wielkim Księstwie Litewskim od połowy XVII do połowy XVIII wieku. Studium z dziejów feudalizmu litewskiego: maszynopis pracy doktorskiej. – Warszawa, 1982. – S. 292; НГАБ. – КМФ 5. – Воп. 1. – Спр. 677. – Арк. 51 адв.; Спр. 678. – Арк. 42 адв.; Спр. 679. – Арк. 45 адв.

[82] НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 1133. – Арк. 8–8 адв.

[83] НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 14. – Спр. 271. – Арк. 376–379 адв.

[84] НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 14. – Спр. 271. – Арк. 4–6 адв., 80–83 адв. 141–141 адв., 208–211 адв., 275–276 адв.

[85] НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 14. – Спр. 271. – Арк. 576–576 адв.

[86] НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 14. – Спр. 271. – Арк. 628–631 адв.

джаў, што Антоні Апановіч у 1738 і 1740 гг. сфальсіфікаваў тастаменты яго сястры Ганны і брата Юзафа[87]. Такім чынам, прывілей князя Фёдара Яраславіча, хутчэй за ўсё, быў сфальсіфікаваны Базылём ці яго сынам Антоніем Скевамі-Апановічамі з мэтай атрымаць падмацаванне ў спрэчках з суседзямі за землі ў ваколіцы Альпень. Таксама нельга выключаць магчымасці, што гэты фальсіфікат быў патрэбны Скевам-Апановічам для падачы на разгляд камісараў князёў Радзівілаў падчас правядзення зямянскіх рэвізій у якасці абгрунтавання шляхецкага статусу і валодання зямлёй[88]. Так ці інакш, Скевы-Апановічы сваёй мэты дасягнулі. 21 верасня 1732 г. Антоні і яго брат Леан атрымалі пацвярджальны прывілей Марціна Мікалая Радзівіла на ранейшыя прывілеі і землі ў ваколіцы Альпень з умовай выстаўлення каня[89].

Нягледзячы на такое відавочна адрознае паходжанне, дакументы Касцюшковічаў і сфальсіфікаваны прывілей Апановічаў у XIX ст. чакаў падобны лёс. Усе яны апынуліся ў комплексе дакументаў, якія падаваліся шляхтай ваколіц Рамель, Мачуль і Альпень Мазырскага павета Мінскай губерні ў Мінскую цывільную палату ў 1837 г., пасля таго, як іх землі былі прызнаны ўласнасцю давыд-гарадоцкага ардыната Леана Радзівіла[90]. Апановічы на той час ужо не жылі ў Альпені, а іх прывілей выкарыстоўвалі іншыя шляхціцы (пераважна, Зінавовічы-Ляшкевічы-Альпінскія), для вядзення працэсаў супраць якіх ён некалі быў сфальсіфікаваны.

Наступныя тры акты (дакументы 8, 9, 10) тычацца шляхты (баяр), якая валодала землямі адначасова ў Давыд-Гарадоцкім і Клецкім княствах. У адрозненне ад папярэдніх, гэтыя акты трапілі ў нясвіжскі архіў Радзівілаў, а не знаходзіліся на руках у тых, чыім продкам яны некалі былі нададзены. Што тычыцца роду Шчэпаў (дакументы 8, 10), то, напэўна, гэты род згас. Самі ж дакументы павінны былі трапіць да Радзівілаў у 1614 г., калі нашчадкі атрымальніка гэтых прывілеяў Фёдара Шчэпы пазбыліся сваіх клецкіх зямель на карысць маршалка ВКЛ Яна Альбрыхта Радзівіла[91]. У сваю чаргу прадстаўнікі роду Долматаў (дакумент 9) фіксуюцца ў клецкім рэгіёне яшчэ ў пачатку XX ст.[92] Магчыма, страта імі прывілея князя Фёдара Іванавіча Яраславіча на землі і людзей у сяле Вялікія Арлы Давыд-Гарадоцкага княства была абумоўлена тым, што ўжо ў сярэдзіне XVII ст. яны гэтыя землі не трымалі, а аселі ў іншым радзівілаўскім валоданні – Клецкім княстве. Гісторыя Шчэпаў і Долматаў таксама ўяўляе сабой цікавы прыклад узаемаадносін дробнамаёмаснай шляхты з князямі Радзівіламі. Пасля пераходу Клецкага княства ва ўласнасць Радзівілаў (1558 г.) Шчэпы, застаючыся ў складзе павятовай шляхты Пінскага павета (адкуль яны паходзілі), адначасова апынуліся ў складзе залежных ад Радзівілаў зямян, якія выконвалі службу «*да замку Клецкага*». Сітуацыя змянілася ў 1590 г., калі маршалак ВКЛ Альбрыхт Мікалаевіч Радзівіл перадаў маёнтак Лукавец (пра яго гл. дакументы 8, 10) Мікалаю Іванавічу Шчэпе з умоўнага ў застаўное трыманне за пазыку ў 500 коп літоўскіх грошай. Пры гэтым у застаўным лісце Альбрыхт Радзівіл адзначаў, што гэтым самым ён «*п(а)на Миколаѧ Щепѹ ѿт сего часу и днѧ и даты, нижеи в семъ листе ѿписаное, с тымъ именьем Лукавцемъ з владзы моее, всѧкое службы и прысудѹ так моего дворного, ѧко и замку моего Клецкого вызволѧю, и ѿт всих повинностеи и податков с того именѧ Лукавца волнымъ чыню аж до жывота его, […] со всимъ тымъ именемъ пана Миколаѧ Щепу в повет и прысуд его королевъское м(и)л(о)сти воеводства Новгородского выпущамъ*»[93]. Такім чынам, Шчэпы на пэўны час увайшлі ў склад паўнапраўнай шляхты не толькі Пінскага павета, але і Навагародскага ваяводства.

Дачыненні Долматаў з Радзівіламі былі больш складанымі. Яны працягвалі валодаць выслужаным у князя Фёдара Яраславіча маёнткам Цапра Клецкага княства. Пры гэтым, прынамсі, у XVIII ст. яны знаходзіліся на радзівілаўскай службе. З 1756 г. Станіслаў Антоніевіч Долмат з'яўляўся палкоўнікам Клецкай і Давыд-Гарадоцкай ардынацыі, яго сын Міхал быў харужым надворнай міліцыі віленскага ваяводы Караля Станіслава Радзівіла. Нягледзячы на службу Радзівілам, у 1762 г. той самы Станіслаў Долмат пачаў працэс Юзафа Борзабагатага і клецкага ардыната Юзафа Мікалая Радзівіла аб валоданні маёнткам Цапра. Сярод

[87] НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 2. – Спр. 2694. – Арк. 7 адв.–8.

[88] Але на самім прывілеі ад 1503 г. няма (у адрозненне ад дакументаў 12, 16, 18) пазнак аб паданні на разгляд радзівілаўскіх камісараў у 1694 г. Таксама Апановічы выразна адасабляюцца ад большасці жыхароў Альпені. Пра шматлікія працэсы супраць альпенскай зямянскай супольнасці гаворка ішла вышэй, таксама яны вылучаліся веравызнаннем – калі большасць мясцовай шляхты заставалася праваслаўнай, Апановічы, верагодна, былі каталікамі ці ўніятамі. Так, у 1731 г. жыхары Альпені зрабілі супольны запіс на мясцовую праваслаўную царкву, але Апановічаў сярод фундатараў не аказалася (НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 14. – Спр. 271. – Арк. 319–320 адв.). Верагодна, Апановічы не ўдзельнічалі ў руху давыд-гарадоцкай шляхты за выхад з-пад радзівілаўскай юрысдыкцыі. Пра гэта ўскосна сведчыць і тое, што ў 1732 г., у самы разгар гэтага руху, Антоні Скева-Апановіч быў прызначаны Радзівіламі пісарам Давыд-Гарадоцкага гродскага суда. Паказальна, што ў той жа час давыд-гарадоцкім гродскім суддзёй быў не прадстаўнік мясцовай супольнасці, а выхадзец з пінскай павятовай шляхты – Язафат Рыгор Радцэвіч-Платніцкі.

[89] НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 14. – Спр. 271. – Арк. 373–375 адв.

[90] НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 3. – Спр. 12010. – Арк. 96–140 адв., 191–282.

[91] НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 1852. – Арк. 19–24.

[92] НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 2. – Спр. 928.

[93] НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 1852. – Арк. 9–17.

іншага, Станіслаў Долмат абвінавацію Радзівіла ў забранні родавых дакументаў. Гэтая справа, аднак, не тычылася дакумента 9. Ён трапіў у архіў Радзівілаў раней і першапачаткова захоўваўся ў іх маёнтку Чарнаўчыцы Берасцейскага ваяводства, адкуль у 1760 г. быў узяты прадстаўніком Юзафа-Мікалая Радзівіла Ануфрыем Рыхліцкім для вядзення судовых працэсаў супраць давыд-гарадоцкай шляхты (!)[94].

Прывілей вялікай княгіні літоўскай Боны Сфорцы ад 1551 г. Васілю Юнкавічу і Федку Родцавічу (дакумент 22) да 30-х гг. XIX ст., калі падчас «разбору шляхты» быў пададзены ў Мінскі дваранскі дэпутацкі сход, захоўваўся ў нашчадкаў яго атрымальнікаў – пінскіх дробнашляхецкіх родаў Юнкевічаў-Платніцкіх і Радцэвічаў-Платніцкіх. Верагодна, асноўнымі яго захавальнікамі з'яўляліся якраз Радцэвічы-Платніцкія, якія ў XVII–XVIII стст. працягвалі валодаць нададзеным паводле гэтага прывілея дварышчам Ляхавіцкае ў сяле Плотніца Пінскага павета[95]. Род Радцэвічаў складаўся з дзвюх галін. У канцы XVII – пачатку XVIII ст. прадстаўнікі першай з іх называліся Радцэвічамі-Ляховічамі-Платніцкімі, а другой – проста Радцэвічамі-Платніцкімі[96]. Паміж гэтымі дзвюма галінамі ў 1696–1718 гг. вяліся працяглыя судовыя працэсы, адным з аспектаў якіх была справа трымання агульных родавых прывілеяў. Менавіта падчас гэтых разбіральніцтваў дакумент 22 быў унесены ў 1701 г. у актавыя кнігі Пінскага земскага суда[97].

Комплекс лацінскіх дакументаў
(дакументы 11, 15, 19)

Комплекс лацінскіх дакументаў складаецца з трох фундушавых лістоў, выдадзеных на касцёлы ў Мерачы і Адэльску, а таксама ў Шылавічах Ваўкавыскага павета. На дадзены момант два з гэтых фундушоў (мерацкі і адэльскі) знаходзяцца ў фондзе «Радзівілы, князі», а адзін (шылавіцкі) – у фондзе Слонімскага земскага суда. Аднак у гэтыя фонды яны былі ўкладзены непасрэдна падчас захоўвання ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі ў Мінску і не маюць да іх непасрэднага дачынення. Напрыклад, фундушавы ліст Шылавіцкаму касцёлу трапіў у фонды Слонімскага земскага суда толькі ў 1981 г. «з россыпу». Падобным быў шлях мерацкага і адэльскага фундушоў у фонд «Радзівілы, князі».

Дакументы 11 і 19 апісваюць невялікія наданні, зробленыя на карысць Мерацкага і Шылавіцкага касцёлаў адпаведна вялікім князем літоўскім Жыгімонтам І і прадстаўніцамі роду Давойнаў-Крупскіх. Па ўсёй верагоднасці, менавіта Крупскія былі фундатарамі касцёла ў Шылавічах Ваўкавыскага павета[98]. Дакумент 19 (фундуш Ганны, народжанай Крупскай, Радагоскай ад 1544 г.) уключае ў сябе і больш ранняе наданне (ад 1511 г.), здзейсненае ад імя трох сясцёр Крупскіх. Апрача касцельных валоданняў, ліст адлюстроўвае сямейную гісторыю Крупскіх і наяўны ў іх перад згасаннем роду[99] комплекс маёнткаў. З іншых крыніц вядома, што цэнтрам валоданняў Давойнаў-Крупскіх былі Крупы (Крупа) Лідскага павета (ад якога ўтварылася родавае прозвішча), але яны распараджаліся немалымі маёнткамі і ў іншых рэгіёнах ВКЛ. Перш за ўсё, маюцца на ўвазе Шылавічы Ваўкавыскага павета і Ястрабель (Ястрамбель) Навагародскага (?) ваяводства[100], пра якія таксама згадваецца ў дакуменце 19. У сваю чаргу, надзвычай каштоўнымі з'яўляюцца звесткі з дакумента 19 пра валоданне сёстрамі Крупскімі домам у Вільні, які таксама быў запісаны на Шылавіцкі касцёл.

Фундуш на Шылавіцкі касцёл адлюстроўвае таксама і лакальныя сувязі ўнутры шляхецкай супольнасці ВКЛ. Ліст быў выдадзены ў 1544 г. у Вільні, дзе, магчыма, на той момант пражывала Ганна, народжаная Крупская, Радагоская. Але сярод сведкаў дакумента згадваюцца Станіслаў Касінскі і Мікалай Краснадубскі. І Касінскія, і Краснадубскія (Краснадэмбскія) з'яўляліся выхадцамі з памежнага з Ваўкавыскім паветам Падляшша[101]. Верагодна, іх прысутнасць у спісе тастатараў не была выпадковай. Яны складалі част-

---

[94] НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 913. – Арк. 2.

[95] НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 2. – Спр. 2497. – Арк. 46–46 адв., 129–130 адв. У сваю чаргу, асноўным надзелам Юнкевічаў-Платніцкіх у Плотніцы ў XVII–XVIII стст. мелася быць дварышча Бруякаўскае (НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 1. – Спр. 31. – Арк. 59–60 адв.), назва якога ўтварылася ад імя колішняга ўладальніка – значнага пінскага баярына сярэдзіны XVI ст. Ждана Бруякі, які ў 1547–1551 гг. быў падстаростам давыд-гарадоцкім (*Грушевский, А. С.* Пинское Полесье, XIV–XVI вв. – Киев: Типография Н. Т. Корчак-Новицкого, 1903. – С. 96).

[96] НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 2. – Спр. 2497. – Арк. 34 адв.

[97] НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 2. – Спр. 2497. – Арк. 3–3 адв., 79–82 адв., 102–107 адв., 196–196 адв.

[98] Acta primae Visitationis diocesis Vilnensis anno Domini 1522 peractae / Sud. S. C. Rowell. – Vilnius: LII Leidykla, 2015. – P. 250–251.

[99] Апошнім мужчынскім прадстаўніком роду быў якраз брат Ганны, Соф'і і Ітамілы Фелікс (Шчасны) Пятровіч Крупскі, які памёр у 1506 г. (*Boniecki, A.* Poczet rodów… – S. 159; *Boniecki, A.* Herbarz polski. – T. 12. – Warszawa: Gebethner i Wolff, 1908. – S. 350).

[100] Пра лакалізацыю гэтага валодання Крупскіх падрабязней гл. заўвагі да дакумента 19.

[101] *Boniecki, A.* Herbarz polski. – T. 11. – Warszawa: Gebethner i Wolff, 1907. – S. 272–276; *Boniecki, A.* Herbarz polski. – T. 12. – S. 219–223; *Uruski, S.* Rodzina. Herbarz szlachty polskiej. – T. 7. – Warszawa: Gebethner i Wolff, 1910. – S. 273–277; *Uruski, S.* Rodzina. – T. 8. – S. 34–35; 172–174; Urzędnicy podlascy XIV–XVIII wieku. Spisy. – Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1994. – S. 172–174.

ку тэрытарыяльна блізкай да Ваўкавыскага павета падляшскай шляхецкай супольнасці, а стасункі паміж падляшскімі і ваўкавыскімі выхадцамі, відавочна, падтрымліваліся таксама і ў сталіцы Вялікага Княства Літоўскага.

Значна большае наданне адлюстравана ў фундушы на Адэльскі касцёл (дакумент 15). У гэтым дакуменце занатаваны звесткі аб трох розначасавых лістах на карысць касцёла ў Адэльску – прывілеі Казіміра, выдадзеным напрыканцы яго панавання (каля 1490–1492 гг.), прывілеі Аляксандра ад 1494 г., пацвярджальным прывілеі Жыгімонта І ад 1515 г. (апошні канфірмаваны віленскім біскупам Янам з князёў Літоўскіх у 1525 г. – гэтым пацвярджэннем і з'яўляецца дакумент 15).

Зразумела, што ўсе тры дакументы з'яўляюцца важнай крыніцай па гісторыі рымска-каталіцкага духавенства ў Вялікім Княстве Літоўскім. У іх згадваюцца парафіяльныя святары – мерацкі Марцін з Мніна, адэльскі Павел з Цехановіц, шылавіцкі Крысцін. Калі два першыя добра вядомы па іншых крыніцах[102], то ліст Шылавіцкаму касцёлу – гэта рэдкая згадка пра мясцовага плябана пачатку XVI ст. Крысціна. Сярод сведкаў у адэльскім фундушы таксама фігуруе Ян Даманоўскі, які ў будучым зрабіў бліскучую касцельную і дзяржаўную кар'еру – стаў жамойцкім біскупам і адным з укладальнікаў Статута ВКЛ 1566 г.

Астатнія змешчаныя ў дадзеным выданні дакументы ўяўляюць сабой асобныя акты, якія, аднак, таксама пэўным чынам звязаны з нясвіжскім архівам князёў Радзівілаў або з землямі, якімі яны валодалі.

Дакумент 17 уяўляе сабой прывілей вялікага князя літоўскага Жыгімонта І ад 1542 г. лідскаму баярыну Фёдару Мажэйку на дварэц Дзераўное. У другой палове XVII – пачатку XIX ст. гэты дакумент знаходзіўся ў распараджэнні зямянскага роду Мажэйкаў, прадстаўнікі якога падавалі яго ў Мінскі дваранскі дэпутацкі сход для доказу дваранскага паходжання ў 1815 г.[103] Мажэйкі ўжо ў сярэдзіне XVII ст. фіксуюцца ў складзе зямян (залежнай шляхты) у вёсцы Кандратавічы ў маёнтку Старыца Капыльскага княства[104]. Паходжанне старыцкіх зямян Мажэйкаў і іх сувязь з атрымальнікам прывілея Фёдарам невядома. У Лідскім павеце ў першай палове XVI ст. Мажэйкі (Мажэйкавічы) не фіксуюцца[105], дварэц Дзераўное таксама не лакалізуецца. Прывілей дакладна існаваў у 1675 г., калі ўносіўся ў навагародскія гродскія кнігі, і ў 1678 г., калі падаваўся на рэвізію губернатара Слуцкага і Капыльскага княства Казіміра Крыштафа Клакоцкага. Магчыма, ён быў створаны для падмацавання шляхецкага паходжання старыцкіх зямян Мажэйкаў[106].

Дакумент 7 (прадажны ліст Адама Янушкавіча князю Мацвею Мікіцінічу на невялікія зямельныя надзелы каля Вільні – дварэц Эйтвілішкі і іншыя) захаваўся не цалкам – яго правы край быў адарваны, у тым ліку страчана частка з датай выдання, таму акт шырока датуецца 1503–1506 гг.[107] Тым не менш, гэта вельмі цікавы дакумент як сваёй архіўнай гісторыяй, так і зместам. Ужо нясвіжскія архівісты не маглі растлумачыць, як дакумент трапіў у нясвіжскія зборы і да якога маёнтка належыць[108]. Тым часам з кніг Метрыкі ВКЛ вядома, што 11 ліпеня 1522 г. Мацвей Мікіцініч прайграў у гаспадарскім судзе працэс аб дварцы Эйтвілішкі супраць гарадзенскага старосты Юрыя Мікалаевіча Радзівіла[109]. Верагодна, менавіта ў выніку гэтага працэсу Мацвей Мікіцініч мусіў перадаць прадажны ліст на Эйтвілішкі ў рукі Радзівілаў.

У сваю чаргу змест дакумента 7, па ўсёй верагоднасці, дазваляе прасачыць лёсы дробнага баярства, звязанага з родам віленскага ваяводы Яна Доўгірда (†каля 1443). У прадажным лісце адзначаецца, што брата яго выстаўцы Адама Янушкавіча звалі Кандрат. У дакументах ад 1454 і 1461 гг., якія выдаў сын віленскага ваяводы Доўгірда Андрушка, у якасці сведкі фігураваў Кандрат Янушкавіч[110]. Адным з маёнткаў Андрушкі Доўгірдавіча меўся быць двор Струна Віленскага павета, які ў 1502 г. вялікі князь літоўскі Аляксандр надаў

---

[102] *Kurczewski, J.* Kościół zamkowy, czyli Katedra wileńska. – Cz. 3: Streszczenie aktów kapituły wileńskiej. – Wilno: Drukiem Józefa Zawadzkiego, 1913. – S. 34. 36, 540; *Ochmański, J.* Biskupstwo wileńskie w średniowieczu: ustrój i uposażenie. – Poznań: UAM, 1972. – S. 45; *Ališauskas, V.; Jaszczołt, T.; Jovaiša, L.; Paknys, M.* Lietuvos katalikų dvasininkai XIV–XVI a. – Vilnius: Aidai, 2009. – P. 229, 322–323; Acta primae Visitationis... – P. 189, 222.

[103] НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 1. – Спр. 62. – Арк. 46 адв.

[104] НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 2. – Спр. 2159. – Арк. 69–70 адв.; Ф. 160. – Воп. 1. – Спр. 23. – Арк. 331–331 адв.

[105] Перапіс войска Вялікага княства Літоўскага 1528 года… – С. 62.

[106] Слуцкія і капыльскія зямяне валодалі даволі значным комплексам фальшывых дакументаў. Напрыклад, у размешчаным непадалёк ад Старыцы маёнтку Грозава пражывалі зямяне (былыя панцырныя баяры) Жоўрыды, якія ў 1669 г. падчас вядзення справы аб «нагане шляхецтва» ў якасці доказу высакароднага паходжання падавалі сфальсіфікаваны або інтэрпаляваны прывілей князя Юрыя Сямёнавіча Алелькавіча-Слуцкага ад 1530 г. (НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 2. – Спр. 1049. – Арк. 38–39, 47 адв.).

[107] Пра гэта падрабязней гл. заўвагі да дакумента 7.

[108] Хоць і правільна аднасілі яго да дакументаў згаслай біржанскай лініі Радзівілаў.

[109] Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 10. Užrašymų knyga 10 (1440–1523) / Parengė E. Banionis ir A. Baliulis. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1997. – P. 113; *Wolff, J.* Kniaziowie litewsko-ruscy… – S. 117.

[110] Kodeks dyplomatyczny katedry i diecezji wileńskiej. – T. 1. – Z. 1 / Wyd. J. Fijałek, W. Semkowicz. – Warszawa: PAU, 1932. – S. 245, 270–273; *Budzisz, W.* Spadkobiercy wojewody wileńskiego Dowgirda // Rocznik Lituanistyczny. – T. 2. – Warszawa: IH PAN, 2016. – S. 25–29.

як раз Мацвею Мікіцінічу[111]. Магчыма, пасля атрымання Струны Мацвей Мікіцініч пачаў скупаць землі ў баяр, якія былі звязаны з папярэднімі ўладальнікамі гэтага маёнтка.

Такім чынам большасць дакументаў, змешчаных у выданні, публікуецца ўпершыню. Яны істотна дапаўняюць нашы веды пра розныя бакі сацыяльна-эканамічнага жыцця ВКЛ у канцы XIV – першай палове XVI ст. Пры гэтым яны падаюць інфармацыю не толькі пра буйныя маёнткавыя комплексы, звесткі пра якія традыцыйна лепш адлюстраваны ў крыніцах, але і пра дробнашляхецкія валоданні. Дадзеныя дакументы ў пераважнай большасці ўтвараюць некалькі ўнутрана звязаных комплексаў, якія дазваляюць прасачыць абставіны існавання канкрэтных маёнткаў і жыццядзейнасці іх уладальнікаў на працягу некалькіх пакаленняў.

Прынцыпы публікацыі дакументаў

Пры падрыхтоўцы ***кірылічных дакументаў*** складальнікі ў асноўным кіраваліся метадычнымі рэкамендацыямі А. І. Грушы[112].

Так, пры перадачы кірылічных тэкстаў захоўваюцца літары, якія выйшлі з ужытку (пры гэтым літарай «і» перадаецца як «і» з адной кропкай, так і літара «ї» з дзвюма кропкамі). Дыграф «кг» захоўваецца. Скарачэнні раскрываюцца, прапушчаныя літары ўносяцца ў радок і змяшчаюцца ў круглыя дужкі. Вынасныя надрадковыя літары ўносяцца ў радок і вылучаюцца курсівам. У гэтым выпадку пасля вынасных зычных не ўзнаўляюцца меркаваныя літары «ъ» і «ь». Лігатуры расшыфроўваюцца і перадаюцца ў радку. Літарнае абазначэнне лічбаў перадаецца арабскімі лічбамі. Тэкст падзяляецца на словы і сказы, знакі прыпынку расстаўляюцца ў адпаведнасці з сучаснымі правіламі пунктуацыі. Кустоды не выдаляюцца і ў заўвагах не агаворваюцца. Канец радка пазначаецца адной вертыкальнай рысай («|»).

Пры падрыхтоўцы ***лацінскамоўных дакументаў*** складальнікі кіраваліся метадычнымі рэкамендацыямі А. А. Жлуткі[113]. Аднак пры раскрыцці скарачэнняў прапушчаныя літары ўносіліся ў радок і змяшчаліся ў круглыя дужкі. Дыфтонгі «ае», «ое» перададзены ў адпаведнасці з тэкстам крыніц. Пераклад лацінскамоўных дакументаў на беларускую мову зроблены А. А. Жлуткам.

Польскамоўныя паметкі і надпісы перададзены ў тым выглядзе, у якім яны маюцца ў крыніцах. Мадэрнізавана толькі напісанне прапісных і радковых літар.

Над укладаннем зборніка працавалі: вядучы навуковы супрацоўнік аддзела публікацыі дакументаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі Яўген **Глінскі**, кандыдат філалагічных навук Аляксандр **Жлутка**, намеснік дырэктара Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі, кандыдат гістарычных навук Дзяніс **Лісейчыкаў**.

Вялікі ўклад у працу над зборнікам унёс вядучы архівіст аддзела старажытных актаў Глеб **Бераставы**. Ім была праведзена вычытка тэкста ўсіх кірылічных дакументаў, а таксама напісана частка каментарыяў і прадмовы. Пры падрыхтоўцы зборніка да выдання значны аб'ём тэхнічнай працы быў зроблены і іншымі супрацоўнікамі аддзелаў старажытных актаў і публікацыі дакументаў НГА Беларусі. Над першаснай апрацоўкай асобных дакументаў, складаннем каментарыяў і паказальнікаў працавалі: Дар'я **Безмацерных** (апрацоўка дакументаў 12 і 28), Мікалай **Волкаў** (апрацоўка дакументаў 23, 25 і 29), Павел **Дзям'ян** (асабовы і геаграфічны паказальнікі, набор дакументаў 1 і 4) і Вольга **Шылай** (апрацоўка дакументаў 13, 20 і 27).

Падрыхтоўка кнігі была б немагчымай без спрыяння і падтрымкі нашых калег і паплечнікаў. Калектыў укладальнікаў выказвае шчырую ўдзячнасць дырэктару Дэпартамента па архівах і справаводству Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь Віктару **Курашу** і дырэктару Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі Дзмітрыю **Яцэвічу** за арганізацыйную дапамогу ў выданні кнігі, а таксама Галіне **Акуловіч**, Альбіне **Аляксандравай**, Вользе **Бабковай**, Ірыне **Бобер**, Войцеху **Вальчаку** (г. Беласток, Рэспубліка Польшча), Дзмітрыю **Вінаходаву** (г. Санкт-Пецярбург, Расійская Федэрацыя), Ірыне **Ганецкай**, Аляксандру **Грушу**, Аляксандру **Доўнару**, Дзмітрыю **Дразду**, Каралю **Жойдзю** (г. Варшава, Рэспубліка Польшча), Аляксандру **Запартыку**, Іне **Кажура** (г. Вільнюс, Літоўская Рэспубліка), Дзмітрыю **Кішкілевічу**, Наталлі **Купцовай**, Галіне **Кутуковай**, Дзмітрыю **Матвейчыку**, Валерыю **Пазднякову**, Сяргею **Палехаву** (г. Масква, Расійская Федэрацыя), Алене **Стуканавай**, Соф'і **Трацэўскай**, Ігару **Тэсленку** (г. Кіеў, Украіна), Таццяне **Шавялёвай**, Міхаілу **Шумейку**, Томашу **Яшчалту** (г. Варшава, Рэспубліка Польшча).

---

[111] Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 25 (1387–1546). Užrašymų knyga 25 / Parengė D. Antanavičius ir A. Baliulis. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998. – P. 182–183; *Budzisz, W.* Spadkobiercy wojewody... – S. 29; *Wolff, J.* Kniaziowie litewsko-ruscy... – S. 116.

[112] Метадычныя рэкамендацыі па публікацыі рукапісных актавых кірылічных крыніц у Беларусі (XIII–XVIII стст., перыяд Вялікага Княства Літоўскага) / Аўт.-склад. А. І. Груша. – Мінск: БелНДІДАС, 2003. – 168 с.

[113] Метадычныя рэкамендацыі да публікацыі лацінскіх дакументаў XIII–XV стст. / Аўт.-склад. А. А. Жлутка. – Мінск: БелНДІДАС, 2005. – 49 с.

Асабовы паказальнік

Адравонж Зоф'я, гл. Тарноўская Янавая – Зоф'я Адравонж
Аколавіч Васіль Сямёнавіч, *пан* 24
Аколавіч Іван Сямёнавіч, *пан* 24
Аколавіч Фёдар Сямёнавіч, *пан* 24
Аколаў Багдан Фёдаравіч, *пан* 24
Аколаў Пётр Фёдаравіч, *пан* 24
Аколаў Сямён, *пан* 24
Александр, *вялікі князь літоўскі* 5, 7, 15, 24
Александрович Юрый, *пан* 14
Алелькавіч Сямён, *князь* 6
Алелькавіч Юрый Сямёнавіч, *князь* 20, 21
Алелькавіч Юрый Юр'евіч, *князь* 20
Алелькавічы, *княжацкі род* 2, 20, 21
Алелькаўна Алена Сямёнаўна, гл. Ярославич Федоровая Ивановича – Олельковна Олена Семеновна
Алелькаўна Аляксандра Сямёнаўна, гл. Астрожская Канстанцінавая Іванавіча – Аляксандра Сямёнаўна Алелькаўна
Алена Іванаўна, *вялікая княгіня літоўская* 7
Алена, гл. Алена Іванаўна, гл. таксама Ярославич Федоровая Ивановича – Олельковна Олена Семеновна
Алехнавіч Васіль, *баярын* 25
Алеша Фёдар, *зямянін* 8
Алешы, *зямянскі (шляхецкі) род* 12, 18
Альгердавіч Свідрыгайла, гл. Свідрыгайла Альгердавіч
Альгердавіч Уладзімір, *князь* 2
Альгердавіча Свідрыгайлавая Ганна Іванаўна, гл. Свідрыгайлавая Альгердавіча – Ганна Іванаўна
Альпінскі Мацей, *зямянін* 18
Альпінскі Ян, *зямянін* 18
Альпінскія, *шляхецкі род* 6
Алюшыч Груша, гл. Олюшич Груша
Аляксандр, гл. Александр
Аляксей, *архімандрыт Лаўрышаўскага манастыра* 14
Андреев Иванец, *падданы* 8
Андреевич Богдан, *пан* 12, 16
Андреевич Долмат, *баярын* 9
Андреевич Сава, *берасцейскі гаспадарскі мытнік* 18
Андреевна Ганна, гл. Тудоровича Михайловая – Ганна Андреевна
Андрэевіч Багдан, гл. Андреевич Богдан
Андрэевіч Далмат, гл. Андреевич Долмат
Андрэевіч Іван, гл. Andrzeyowycz Iwachno
Андрэевіч Івахна, гл. Andrzeyowycz Iwachno
Андрэевіч Сава, гл. Андреевич Сава
Андрэевічы, гл. Andrzeyewycz
Андрэеўна Ганна, гл. Тудоровича Михайловая – Ганна Андреевна
Аношкавіч Андрэй, гл. Оношкович Андрей
Аношкавіч Фёдар, гл. Оношкович Федор
Аношкі, *шляхецкі род* 14
Антонович Андрей, *агароднік* 21
Антонович Владимир Бонифатьевич 12
Анцушковіч Марына Юркаўна, гл. Шчэпава Фёдаравая Іванавіча – Марына Юркаўна Анцушковіч
Апановіч-Скева Антоні, *давыд-гарадоцкі гродскі пісар, ліўскі чашнік (?)* 6
Апановіч-Скева Базыль, *шляхціц (зямянін)* 6
Апановіч-Скева Ганна, *шляхцянка (зямянка)* 6
Апановіч-Скева Давід, *баярын (зямянін)* 6
Апановіч-Скева Даніэль, *шляхціц (зямянін)* 6
Апановіч-Скева Дзяменцій, *баярын* 6
Апановіч-Скева Зоф'я Казіміраўна, гл. Мікульская Зоф'я Казіміраўна
Апановіч-Скева Казімір Стэфан, *шляхціц (зямянін)* 6
Апановіч-Скева Леан, *шляхціц (зямянін)* 6
Апановіч-Скева Рэгіна, *баярыня (зямянка)* 6
Апановіч-Скева Савасцьян, гл. Оппонович-Скева Савостьян
Апановіч-Скева Самойла, *шляхціц (зямянін)* 6
Апановіч-Скева Сіміяон, гл. Апановіч-Скева Сямён
Апановіч-Скева Сымон, *шляхціц (зямянін)* 6
Апановіч-Скева Сямён, *баярын (зямянін)* 6
Апановіч-Скева, народжаная Вароніч (1 v. Рамульт), Ганна, *шляхцянка (зямянка)* 6
Апановіч-Скева, народжаная Война-Грычына, Францішка, *дачка пінскага скарбніка* 6
Апановіч-Скева, народжаная Шастакоўская (1 v. Шаламіцкая), Марына Мікалаеўна, *шляхцянка (зямянка)* 6
Апановічы (Скевы-Апановічы, Скевы з Пазняк Апановічы), *шляхецкі род* 6
Арахоўскі Якуб, гл. Ореховский Якуб
Астрожская Канстанцінавая (Васільевая) Канстанцінавіча – Зоф'я Тарноўская, *княгіня* 29
Астрожская Канстанцінавая Іванавіча – Аляксандра Сямёнаўна Алелькаўна, *княгіня* 18
Астрожскі Васіль Канстанцінавіч, гл. Острозский Костентин Костентинович
Астрожскі Ілля Канстанцінавіч, *князь* 18
Астрожскі Канстанцін Іванавіч, гл. Острозский Костянтин Иванович
Астрожскі Канстанцін Канстанцінавіч, гл. Острозский Костентин Костентинович
Астрожскія, *княжацкі род* 18

Бабіч Крыштаф Мішкавіч, *зямянін* 28
Багавіцінавіч Богуш, гл. Боговитинович Богуш
Бажчич Федечко, *падданы* 24, 26
Бакотский Немиря, *пан* 1
Банецкі Адам, гл. Boniecki Adam
з Баркова Мацей Бертранд, гл. Borcowo Mathias Bertran de
з Баркова Маціяш Бертран, гл. Borcowo Mathias Bertran de
Барташэвіч Зоф'я Казіміраўна, гл. Мікульская Зоф'я Казіміраўна
Барташэвічы, *шляхецкі род* 6
Бартошовая Духна Яцковна, *пані* 4
Бас Степан, *падданы* 24, 26
Баўтрамей, гл. Bartholomeus
Баярынцэвіч Міхал, *зямянін* 21
Бедришко, *пан* 1
Беликевичи, гл. Беликовичи
Беликовичи, *шляхецкі род* 24, 26
Белік, *баярын* 24
Белікові Аўрам, *пан* 24
Беліковіч Сасін Андрэевіч, *навагародскі гродскі суддзя* 24
Беліковіч Фёдар Жданавіч, *возны Навагародскага павета* 14, 24
Беліковіч Яцка Андрэевіч, *пан* 24
Бертран Маціяш, гл. Borcowo Mathias Bertran de
Бертранд Мацей, гл. Borcowo Mathias Bertran de
Білецька Ольга Валеріївна 1
Боговитинович Богуш, *гаспадарскі пісар* 7
Бона Сфорца, *вялікая княгіня літоўская* 6, 8, 18, 22
Бохонович Якуб, *агароднік* 21
Бранец Василей Никифорович, *гаспадарскі дваранін* 12, 16, 18
Бранец Васіль Нікіфаравіч, гл. Бранец Василей Никифорович
Бранец Григорий Васильевич, *пан* 18
Бранец Иван Васильевич, *пан* 18
Бранец Михайло Васильевич, *пан* 18
Бранец Федор Васильевич, *пан* 18
Бранец Цімафей Нікіфаравіч, *пан* 16
Бранец Ярослав Васильевич, *пан* 18
Бранцовая Васильевая Никифоровича – Богдана Першковна, *зямянка, пані* 12, 16, 18
Бранцовая Васільевая Нікіфаравіча – Багдана Першкаўна, гл. Бранцовая Васильевая Никифоровича – Богдана Першковна
Бранцовна Марина Васильевна, *пані* 18
Брэгер Герман Максімавіч 13, 24, 29
Бубонник Санюк, *падданы* 24, 26
Булат, *баярын* 20, 21
Булатаў Багдан, гл. Булат
Бянько Уладзімір Уладзіміравіч 2

Вайніловіч Тамаш Мікалай, гл. Woyniłowicz Thomasz Mikołay
Валовіч Астафій Багданавіч, гл. Волович Остафей Богданович
Валовічавая Астаф'евая Багданавіча – Фядора Паўлаўна Сапяжанка, *пані* 25
Валодзька Іван, *баярын* 6
Валодзька Савасцьян, *баярын* 6
Вароніч Ганна, гл. Апановіч-Скева Ганна
Васильевич Бенедыкт, гл. Протасович Бенедыкт Васильевич
Васильевич Григорий, гл. Бранец Григорий Васильевич
Васильевич Дмитр, гл. Протасович Дмитр Васильевич
Васильевич Иван, гл. Бранец Иван Васильевич
Васильевич Михайло, гл. Бранец Михайло Васильевич
Васильевич Федор, гл. Бранец Федор Васильевич
Васильевич Ярослав, гл. Бранец Ярослав Васильевич
Васильевна Марина, гл. Бранцовна Марина Васильевна
Василькевич Зинов, гл. Гиревчич Зинов Василькевич
Василькевич Иван, гл. Гиревчич Иван Василькевич
Василькевич Микита, гл. Гиревчич Микита Василькевич
Василькевич Семен, гл. Гиревчич Семен Василькевич
Василькевич Созон, гл. Гиревчич Созон Василькевич
Васілеўскі Павел, *зямянін* 27
Васільевіч Бенядыкт, гл. Протасович Бенедыкт Васильевич
Васільевіч Дашка, *зямянін* 18
Васільевіч Дзмітрый, гл. Протасович Дмитр Васильевич
Васільевіч Іван, гл. Пратасовіч Іван Васільевіч, гл. таксама Яраславіч Іван Васільевіч
Васільевіч Копаць, гл. Васькович Копоть
Васнович Пашко, *сведка* 1
Васькович Копоть, *гаспадарскі пісар* 11, 15, 16

Васюк, *падданы* 24, 26
Васюкевич Гришко, *падданы* 24, 26
Васюкевич Евхим, *падданы* 24, 26
Васюкович Бурель, *агароднік* 21
Васюкович Станислав, *агароднік* 21
Васюкович Юрель, *агароднік* 21
Васюкович Янушко, *агароднік* 21
Вацута, *луцкі войт* 3
Вацюта, гл. Вацута
Вейницкая Андрияновая, *княгіня* 1
Вейніцкая Андрыянавая, гл. Вейницкая Андрияновая
Вейніцкі Андрыян, *князь* 1
Вербицкая Евфимия Юрьевна, гл. Вишневецкая Андреевая Ивановича – Евфимия Юрьевна Вербицкая
Вербицкий Венцлав, *жамойцкі каталіцкі біскуп* 20, 23, 28
Вербицкий Юрий Венцлавович, *пан* 20, 21, 27, 28
Верозуб Ходко, *сведка* 1
Витонизкий Оножко, гл. Витонизский Оношко
Витонизкий Федор, гл. Витонизский Оношко
Витонизский Оношко, *пан* 3, 14
Вишневецкая Андреевая Ивановича – Евфимия Юрьевна Вербицкая, *княгіня* 20, 27, 28
Вишневецкий Андрей Иванович, *князь* 20, 27, 28
Вишневецкий Дмитр Иванович, *князь* 27
Вишневецкий Иван Михайлович, *князь* 27
Вишневецкий Костентин Иванович, *князь* 27
Вишневецкий Федор Михайлович, *князь* 27
Вілямоўскі Юльян Браніслаў, *архівіст* 20
Вінніцкі Васіль, *князь* 1
Вітонізская Аношкавая – Ганна Юр’еўна Чацвярцінская, *пані* 14
Вітонізскі Аношка, гл. Витонизский Оношко
Вітонізскі Васіль, *шляхціц* 14
Вішнявецкая Альжбета Яўфімія (Гальшка) Андрэеўна, гл. Радзівілавая Мікалаевая Мікалаевіча – Альжбета Яўфімія (Гальшка) Андрэеўна Вішнявецкая
Вішнявецкая Аляксандра Андрэеўна, *князёўна* 27
Вішнявецкая Зоф’я Андрэеўна, *князёўна* 27
Вішнявецкая Кацярына Андрэеўна, *князёўна* 27
Вішнявецкі Андрэй Іванавіч, гл. Вишневецкий Андрей Иванович
Вішнявецкі Дзмітрый Андрэевіч, *князь* 27
Вішнявецкі Дзмітрый Іванавіч, гл. Вишневецкий Дмитр Иванович
Вішнявецкі Іван Міхайлавіч, гл. Вишневецкий Иван Михайлович
Вішнявецкі Канстанцін Андрэевіч, *князь* 27
Вішнявецкі Канстанцін Іванавіч, гл. Вишневецкий Костентин Иванович
Вішнявецкі Міхал, гл. Міхал Вішнявецкі
Вішнявецкі Фёдар Міхайлавіч, гл. Вишневецкий Федор Михайлович
Вішнявецкія, *княжацкі род* 20
Владимерович Олександро, *князь* 2
Война-Грычына Францішка, гл. Апановіч-Скева Францішка
Войнилович Малхер, *навагародскі земскі падсудак* 2
Волович Остафей Богданович, *канцлер Вялікага Княства Літоўскага* 23, 25, 26, 29
Волчкевич Пархим, *падданы* 20, 21
Волчкевич Самсон, *падданы* 20, 21
Волчкович Роман, *баярын* 25
Вольская Барбара, *пані* 19
Вольскі Базыль Ян, гл. Wolski Bazyli Jan
Вольскі Геранім, гл. Volski Ihieronimus
Вольскі Геранім, *рэчыцкі падчашыч* 12
Вольскі Мікалай, *пан* 19
Вольф Юзаф, гл. Wolff Józef
Вышэнскі Павел, гл. Czyechonowyecz Paulus de
Вярбіцкая Юр’евая Венцлававіча – Ганна Урбанаўна, *пані* 20, 28
Вярбіцкая Яўфімія Юр’еўна, гл. Вишневецкая Андреевая Ивановича – Евфимия Юрьевна Вербицкая
Вярбіцкі Венцлаў, гл. Вербицкий Венцлав
Вярбіцкі Віктарын, *луцкі каталіцкі біскуп* 20
Вярбіцкі Юрый Венцлававіч, гл. Вербицкий Юрий Венцлавович
Вярбіцкія, *панскі род* 20
Вярэйская Соф’я Васільеўна, гл. Гаштаўтавая Альбрэхтавая Марцінавіча – Соф’я Васільеўна Вярэйская

Гаврилович Бобан, *падданы* 24, 26
Гадэбскі Базыль, гл. Годебский Базылий
Гайко Ян Миколаевич, *гаспадарскі пісар* 24, 26, 27, 28
Галаўчынскія-Рапалоўскія, *князі* 7
Галенчанка Георгій Якаўлевіч 29
Галук, *агароднік* 6
Гальшанская Алена Юр’еўна, гл. Сапежыная Паўлавая Іванавіча – Алена Юр’еўна Гальшанская
Гальшанская Ганна Юр’еўна, гл. Кірдзеевая Алізаравая – Ганна Юр’еўна Гальшанская
Гальшанская Зафея Юр’еўна, гл. Полубенская Александровая Ивановича – Зофея Юрьевна Гольшанская
Гальшанская Іванавая Юр’евіча – Ганна Міхайлаўна Чартарыйская, *княгіня* 25
Гальшанская Марыя Юр’еўна, гл. Казінская Міхайлавая Ціхнавіча – Марыя Юр’еўна Гальшанская
Гальшанская Настасся Юр’еўна, гл. Жеславская Кузьминая Ивановича – Настасья Юрьевна Гольшанская
Гальшанская Ульяна Іванаўна, гл. Мсціслаўская Міхайлавая Іванавіча – Ульяна Іванаўна Гальшанская
Гальшанская Фядора Юр’еўна, гл. Саламярэцкая Багданавая Васільевіча – Фядора Юр’еўна Гальшанская
Гальшанскі Сямён Юр’евіч, гл. Гольшанский Семен Юрьевич
Гальшанскі-Дубровіцкі Юрый Іванавіч, *князь* 25
Гальшанскі-Дубровіцкі Януш Юр’евіч, гл. Holsaniensis Ianussius
Гальшанскія, *княжацкі род* 25
Гамшей Станислав, *віленскі намеснік* 27, 28, 29
Ганецкая Ірына Уладзіміраўна 25
Ганна, гл. Свідрыгайлавая Альгердавіча – Ганна Іванаўна; гл. таксама Янушковича Адамовая Ганна
Гапановічы, *зямянскі род* 6
Гапонович Босый, *падданы* 24, 26
Гапонович Давид, *падданы* 24, 26
Гапонович Иван, *падданы* 24, 26
Гапонович Игнат, *падданы* 24, 26
Гапонович Лукьян, *падданы* 24, 26
Гарабурда Михаил, *гаспадарскі дзяк* 29
Гарбун Войцех Сцяпанавіч, *баярын* 21
Гарбун Марцін Сцяпанавіч, *баярын* 21
Гарбун Мікалай Сцяпанавіч, *баярын* 21
Гарбун Станіслаў Сцяпанавіч, *баярын* 21
Гарбун Сцяпан, *баярын* 21
Гарбун Юргій Сцяпанавіч, *баярын* 21
Гарнастай Івашка, *гаспадарскі пісар* 6
Гаўсовічы, *шляхецкі род* 5
Гаштаўт Альбрэхт, гл. Гаштольт Ольбрахт Мартинович
Гаштаўтавая Альбрэхтавая Марцінавіча – Соф’я Васільеўна Вярэйская, *пані* 21
Гаштольт Ольбрахт Мартинович, *канцлер Вялікага Княства Літоўскага* 16, 21, 24
Гедзь Тетяна 1
Гедройть Павел, *віленскі цівун 21*
Гедыголдавая Сенькавая – Мілохна Кезгайлаўна, *пані* 23
Гедыголдавіч Сенька, *пан* 23
Гезгайло Миколай Миколаевич, гл. Кезгайло Миколай Миколаевич
Гезгайло Станислав Миколаевич, гл. Кезгайло Станислав Миколаевич
Гезгал Станислав, гл. Кезгайло Станислав Миколаевич
Георгій, гл. Georgius
Гиревчич Зинов Василькевич, *падданы* 24, 26
Гиревчич Иван Василькевич, *падданы* 24, 26
Гиревчич Иван Созонович, *падданы* 24, 26
Гиревчич Манюк, *падданы* 24, 26
Гиревчич Микита Василькевич, *падданы* 24, 26
Гиревчич Семен Василькевич, *падданы* 24, 26
Гиревчич Созон Василькевич, *падданы* 24, 26
Гирис Микита, *падданы* 24, 26
Глинский Иван Львович, *князь* 10
Глінскі Дзмітрый Васільевіч, *князь* 10
Глінскі Іван Львовіч, гл. Глинский Иван Львович
Глінскі Міхаіл Львовіч, *князь* 24
Глябовіч Крысціна Янаўна, гл. Камаеўская Янавая Юр’евіча – Крысціна Янаўна Глябовіч
Глябовіч Ян Юр’евіч, гл. Hliebowicz Ioannes
Гнистимонич Манко, *падданы* 24, 26
Гнистимонич Тишук, *падданы* 24, 26
Говсовичовая Яцковая, *пані* 5
Годебский Базылий, *пінскі земскі пісар* 6
Гольшанская Зофея Юрьевна, гл. Полубенская Александровая Ивановича – Зофея Юрьевна Гольшанская
Гольшанская Настасья Юрьевна, гл. Жеславская Кузьминая Ивановича – Настасья Юрьевна Гольшанская
Гольшанский Семен Юрьевич, *князь* 25
Горбач Сымон Якубцавіч, гл. Horbacz Simon Iacubiecz
Горбачевич Мартиш, *путны баярын* 21
Горбачевич Михно, *путны баярын* 21
Горбачевич Стасюк, *путны баярын* 21
Горностай Ермоген Иванович, *гаспадарскі пісар* 21
Граевский Мартин, *дарагічынскі войскі* 29
Граеўскі Марцін, гл. Граевский Мартин
Григорьевич Степан, *пінскі мастаўнічы* 25
Гринец, *падданы* 16
Гринь, *падданы* 24, 26
Гринько, *пан* 1
Грицевич Андрей, *зямянін, пан* 12, 16, 18
Грицевич Першко, *зямянін, пан* 12, 16, 18
Грицевича Першковая – Марина Шаховна, *пані, зямянка* 16, 18

Гришук, *агароднік* 21
Груша Аляксандр Іванавіч 1, 11, 15
Грушевский Александр Сергеевич 6, 8, 18, 22, 25
Грушыч Грыцка, *баярын* 14
Грушыч Ждан, *баярын* 14
Грушыч Ігнатка, *баярын* 14
Грыневіч Вінцэнт, *архівіст* 20
Грынкевіча Богушавая Зубчыная, *пані* 24
Грынька, гл. Гринько
Грыц, *баярын* 12
Грыцавіч Андрэй, гл. Грицевич Андрей
Грыцавіч Касцюшка, *зямянін, пан* 12, 18
Грыцавіч Першка, гл. Грицевич Першко
Грыцавіча Першкавая – Марына Шахаўна, гл. Грицевича Першковая – Марина Шаховна
Грыцкевіч Анатоль Пятровіч 24, 29
Грычынавіч Гаўрыла, *баярын* 8
Грычына-Война Францішка, гл. Апановіч-Скева Францішка
Грычынаўна Святохна, гл. Шчэпава Фёдаравая Іванавіча – Святохна Грычынаўна
Губа Станислав Августынович, *ушвенскі цівун* 29
Гудмантас Кястуціс 14
Гуляльніцкія, гл. Гуляніцкія
Гуляніцкія, *баярскі род* 12
Гурбуновіч Сцяпан, гл. Гарбун Сцяпан
Гяргевіч Адам, гл. Gierkiewicz Adam
Гяргевіч Станіслаў, гл. Гяркевіч Станіслаў
Гяргевіч Ян, гл. Гяркевіч Ян
Гяркевіч Адам, гл. Gierkiewicz Adam
Гяркевіч Ян, *зямянін* 18

Дабрынічы, гл. Добриничи
Давойнавая Івашкавая Ганна, *пані* 19
Давойнавіч Івашка, *пан* 19
Давойна-Крупскі Пётр Івашкавіч, гл. Крупскі-Давойна Пётр Івашкавіч
Давойнаўна Алена Івашкаўна, *пані* 19
Давойнаўна Юліяна Івашкаўна, *пані* 19
Давойны-Крупскія, гл. Крупскія
з Даманова Ян Пятровіч, гл. Domanowski Ioannes
Даманоўскі Ян Пятровіч, гл. Domanowski Ioannes
Данилович Денис, *падданы* 21
Данилович Иван, *падданы* 21
Даратэя, гл. Dorothea
Дастаеўскі Базыль, гл. Dostoiewski Bazyli
Денисович Манец, *падданы* 21
Денисович Петюк, *падданы* 21
Дзмітр, гл. Dmythr
Дзмітравіч Алізар, *баярын* 25
Дзмітраўна Аўдоцця, гл. Цянючыная Іванавая – Аўдоцця Дзмітраўна
Дмитриевич Килдиш, *князь* 13
Добраничи, гл. Добриничи
Добринич Микула, *путны баярын* 20, 21
Добринич Моисей, *путны баярын* 20, 21
Добринич Самойло, *путны баярын* 20, 21
Добринич Санец, *путны баярын* 20, 21
Добринич Семен, *путны баярын* 20, 21
Добриничи, *путныя баяры* 20, 21
Долматы (Долматы-Цаперскія), *шляхецкі род* 9
Долматы-Ісайкоўскія, *панскі род* 9
Доўгірд, *віленскі ваявода* 7
Доўгірдавіч Андрушка, *пан* 7
Доўгірдавіча Андрушкавая Святохна, *пані* 7
Доўмат, *зямянін* 9
Драздоўскія, *шляхецкі (зямянскі) род* 21
Дробот, *баярын* 25
Друцкі-Сакалінскі Крыштаф, гл. Сакалінскі-Друцкі Крыштаф
Дублянін Нестар, гл. Dublanyn Nyeszther
Дубровіцкі-Гальшанскі Юрый Іванавіч, гл. Гальшанскі-Дубровіцкі Юрый Іванавіч
Дубровіцкі-Гальшанскі Януш Юр'евіч, гл. Holsaniensis Ianussius
Дубровіцкія-Гальшанскія, гл. Гальшанскія
Дубянецкі Базыль, гл. Dubieniecki Bazyli
Дутыя, *зямянскі (шляхецкі) род* 18

Езерский Бальцер, *маршалак князя Мікалая Крыштафа Радзівіла* 29
Емяльянчык Уладзімір Пятровіч 12
Епіфанавіч Сямашка, *пан* 3
Ермолина Ивановая Марина, *пані* 23
Ерш Терешкович, гл. Терешкович Ерш
Ерш Цярэшкавіч, гл. Терешкович Ерш
Ершавіч Юшка, гл. Ершович Юшко
Ершович Юшко, *пан* 3

Жакович Андрей, *агароднік* 21
Жакович Пацук, *агароднік* 21
Жакович Петраль, *агароднік* 21
Жакович Рыл, *агароднік* 21
Жеславская Кузьминая Ивановича – Настасья Юрьевна Гольшанская, *княгіня* 25
Жигимонт, *вялікі князь літоўскі* 8, 9, 14, 15, 16, 17, 18, 24
Жигимонт Август, *вялікі князь літоўскі* 6, 21, 25, 26, 27, 28, 29
Жукевіч Дзямід, гл. Жуковіч Дзямід
Жукевіч Ісай, гл. Жуковіч Ісай
Жуковіч Дзямід, *баярын* 24
Жуковіч Ісай, *баярын* 24
з Жупранаў Фелікс, гл. Zuprany Felix de
Жыгімонт Кейстутавіч, *вялікі князь літоўскі* 2
Жыгімонт I, гл. Жигимонт
Жыгімонт II Аўгуст, гл. Жигимонт Август

Заберезынский Ян Янович, *ваявода новагародскі* 16
Завадскі Аляксей, гл. Zawaczki Alexis
Завиша Малхер Андреевич, *віцебскі кашталян* 23
Завиша Ян Андреевич, *пан* 20, 23, 27, 28
Завишиная Яновая Андреевича – Евфимия Юрьевна Вербицкая, гл. Вишневецкая Андреевая Ивановича – Евфимия Юрьевна Вербицкая
Завишы, *панскі род* 20, 23
Завіша Андрэй Янавіч, *пан* 28
Завіша Андрэй Янавіч, *віленскі цівун* 23
Завіша Малхер Андрэевіч, гл. Завиша Малхер Андреевич
Завіша Юрый Янавіч, *пан* 28
Завіша Ян Андрэевіч, гл. Завиша Ян Андреевич
Завіша Ян Янавіч, *пан* 28
Завішы, гл. Завишы
Завішыная Андрэевая Янавіча – Барбара Мікалаеўна Кезгайлаўна, *пані* 23
Замойскі Ян, *каронны канцлер* 29
Зан, *падданы* 24, 26
Заслаўская Ганна Кузьмінічна, гл. Чартарыйская Іванавая Фёдаравіча – Ганна Кузьмінічна Заслаўская
Заслаўская Кузьміная Іванавіча – Настасся Юр'еўна Гальшанская, гл. Жеславская Кузьминая Ивановича – Настасья Юрьевна Гольшанская
Заслаўскі Міхаіл Янушавіч, *князь* 25
Заслаўскі Януш Янушавіч, *князь* 25
княгіня 14
Збаражский Щефан Андреевич, *князь* 21
Збаражскі Сямён Васільевіч, *князь* 14
Збунинский Юрий, *берасцейскі суддзя* 18
Здзепліковічы, гл. Zdzyeplkowyc
Зенкевич Иван Алексеевич, *пан* 25
Зеновьевич Юрий Иванович, *гаспадарскі маршалак* 13
Зеновьевич Юрий Юрьевич, *пан* 13
Зеновьевич Ян Юрьевич, *пан* 13
Зехович Станец, *падданы* 8
Зехович Хома, *падданы* 8
Зехович, *падданы* 8
Зубковая, *пані* 24, 26
Зубчыная, гл. Богушавая Грынкевіча Зубчыная
Зянковіч Змайла Аляксеевіч, *пан* 25
Зянковіч Іван Аляксеевіч, гл. Зенкевич Иван Алексеевич
Зяновіч Юрый Іванавіч, гл. Зеновьевич Юрий Иванович
Зяновічаўна Раіна Мікалаеўна, гл. Хамцовая Мікалаевая Янавіча – Раіна Мікалаеўна Зяновічаўна
Зяновічы, *панскі род* 13
Зяноўевіч Мікалай Юр'евіч, *пан* 13
Зяноўевіч Міхаіл Юр'евіч, *пан* 13
Зяноўевіч Юрый Іванавіч, гл. Зеновьевич Юрий Иванович
Зяноўевіч Юрый Юр'евіч, гл. Зеновьевич Юрий Юрьевич

Иванец, *даннік* 4
Иванович Калей, *падданы* 24, 26
Иванович Федор, гл. Ярославич Федор Иванович
Иванович Феодор, гл. Ярославич Федор Иванович
Ивашко, *пан* 3
Ивашук, *падданы* 24, 26
Игнат, *падданы* 20, 21
Игнатович Мартин, *падданы* 20, 21
Илевич Василь, *падданы* 24, 26
Иршичи, *падданыя* 8

Іванавіч Андрэй, *баярын* 9
Іванавіч Мацвей, *баярын* 9
Іванаўна Алена, гл. Алена Іванаўна
Іванаўна Ганна, гл. Свідрыгайлавая Альгердавіча – Ганна Іванаўна
Іванец, гл. Иванец
Івашко, *дзяк* 6
Ісайкоўскія-Долматы, гл. Долматы-Ісайкоўскія

Кавечинский Матей, *нясвіжскі наместнік* 24, 26, 29
Кавячынскі Мацей, гл. Кавечинский Матей
Казакоў Аляксандр Уладзіміравіч 7
Казімір, гл. Kazimirus
Казінская Міхайлавая Ціхнавіча – Марыя Юр'еўна Гальшанская, *пані* 25
Казінскі Міхаіл Ціхнавіч, *уладзімірскі гараднічы* 25
Казлякоўскія, *зямянскі (шляхецкі) род* 18
Каленікавіч Акушка, *звягольскі наместнік* 3
Каленікавіч Івашка, *пан* 3
Камаеўская Янавая Юр'евіча – Крысціна Янаўна Глябовіч, *пані* 28
Камаеўскі Ян Юр'евіч, *гаспадарскі маршалак* 28
Камка Павел, *падданы* 24, 26
Канапліцкія, *шляхецкі род* 6
Карчэўскія, *зямянскі (шляхецкі) род* 18
Карыбут Дзмітрый, *князь* 5, 24
Карыятавіч Барыс, *князь, гаспадар Падольскай зямлі* 1
Карыятавіч Васіль, *князь, гаспадар Падольскай зямлі* 1
Карыятавіч Канстанцін, гл. Корьятович Костянтин
Карыятавіч Фёдар, гл. Корьятович Федор
Карыятавічы, *князі* 1
Касінскі Станіслаў, гл. Kossinski Stanislaus
Каспорович Матей, *люблінскі райца і купец* 23
Касцюшкавіч Багдан, гл. Костюшкович Богдан
Касцюшкавіч Васіль, гл. Костюшкович Василь
Касцюшкавіч Васька, гл. Костюшкович Василь
Касцюшкевічы, гл. Касцюшковічы
Касцюшкевічы-Хабалтоўскія, гл. Касцюшковічы-Хабалтоўскія
Касцюшкі-Сяхновіцкія, *шляхецкі род* 12
Касцюшковіч Андрэй, *зямянін* 18
Касцюшковіч Анофрый Васільевіч, гл. Костюшкович Онофрей Васильевич
Касцюшковіч Антоні Янавіч, *зямянін* 18
Касцюшковіч Аўдоцця Патрыкееўна, гл. Рамультавая Мікалаевая Станіслававіча – Аўдоцця Патрыкееўна Касцюшковіч
Касцюшковіч Багдан, гл. Костюшкович Богдан
Касцюшковіч Вацлаў Іванавіч, *зямянін* 18
Касцюшковіч Ганна Патрыкееўна, гл. Ратомская Васільевая Дзмітравіча – Ганна Патрыкееўна Касцюшковіч
Касцюшковіч Даніэль Вацлававіч, *зямянін* 18
Касцюшковіч Іван, *зямянін* 12
Касцюшковіч Марыяна Патрыкееўна, гл. Рыбінская Янавая Марцінавіча – Марыяна Патрыкееўна Касцюшковіч
Касцюшковіч Настасся, гл. Кульвінская Станіслававая – Настасся Касцюшковіч
Касцюшковіч Патрыкей, *зямянін* 12
Касцюшковіч Пётр, *зямянін* 18
Касцюшковіч Сымон Іванавіч, *зямянін* 18
Касцюшковіч Фёдар Андрэевіч, *зямянін* 18
Касцюшковіч-Хабалтоўскі Багдан, *уладзімірскі земскі суддзя* 12
Касцюшковіч-Хабалтоўскі Пётр, *жытомірскі падстароста* 12
Касцюшковічы (Касцюшкевічы), *зямянскі род* 18
Касцюшковічы-Хабалтоўскія, *шляхецкі род* 12
Касцюшкоўскія, *зямянскі (шляхецкі) род* 12
Качаноўскія, *зямянскі (шляхецкі) род* 18
Кгаштольт Ольбрахт Мартинович, гл. Гаштольт Ольбрахт Мартинович
Кгедройть Павел, гл. Гедройть Павел
Кгезгайло Станислав Миколаевич, гл. Кезгайло Станислав Миколаевич
Кгирис Микита, гл. Гирис Микита
Кграевский Мартин, гл. Граевский Мартин
Кезгайла Войцех Станіслававіч, гл. Кезгайло Войтех Станиславович
Кезгайла Мікалай Мікалаевіч, гл. Кезгайло Миколай Миколаевич
Кезгайла Станіслаў Мікалаевіч, гл. Кезгайло Станислав Миколаевич
Кезгайла Станіслаў Станіслававіч, *троцкі кашталян, жамойцкі староста* 21, 28
[Кезгайла] Stanislaus Janowycz, *троцкі кашталян, жамойцкі староста* 11
Кезгайла Ян Станіслававіч, гл. Кезгайло Ян Станиславович
Кезгайла Ян Станіслававіч, *пан* 20
Кезгайлавая Мікалаевая Мікалаевіча – Ганна Янаўна Радзівілаўна, гл. Кезгайловая Миколаевая Миколаевича – Ганна Яновна Радивиловна
Кезгайлавая Станіслававая Станіслававіча – Ганна Станіславаўна Кішчыная, *пані* 3, 21, 23
Кезгайлаўна Барбара Мікалаеўна, гл. Завішыная Андрэевая Янавіча – Барбара Мікалаеўна Кезгайлаўна
Кезгайлаўна Ганна Мікалаеўна, гл. Шэметавая Станіслававая Мікалаевіча – Ганна Мікалаеўна Кезгайлаўна
Кезгайлаўна Ганна Станіславаўна, гл. Кезгайловна Ганна Станиславовна
Кезгайлаўна Мілохна, гл. Гедыголдавая Сенькавая – Мілохна Кезгайлаўна
Кезгайло (Гезгайло) Станислав Миколаевич, *стольнік Вялікага Княства Літоўскага* 20, 21, 23, 28
Кезгайло Войтех Станиславович, *старосціч жамойцкі* 23
Кезгайло Миколай Миколаевич, *пан* 20, 21, 23
Кезгайловая Миколаевая Миколаевича – Ганна Яновна Радивиловна, *пані* 23
Кезгайловна Ганна Станиславовна, *пані* 23
Кезгайлы, *панскі род* 20, 23
Кезгал Миколай Миколаевич, гл. Кезгайло Миколай Миколаевич
Кезьгил Станислав, гл. Кезгайло Станислав Миколаевич
Кейстутавіч Жыгімонт, гл. Жыгімонт Кейстутавіч
Келембет Станіслав Миколайович 1
Кирдеевич-Мыльский Олизар, *гаспадарскі дваранін* 25
Кирдеевич-Мыльский Петр, *пінскі і давыд-гарадоцкі староста* 6, 18
Кисарей Васько, *слуга* 13
Кишки, *панскі род* 21
Кірдзеевая Алізаравая – Ганна Юр'еўна Гальшанская, *пані* 25
Кірдзеевіч Пётр, гл. Кирдеевич-Мыльский Петр
Кірдзей Алізар, гл. Кирдеевич-Мыльский Олизар
Кісарэй Васька, гл. Кисарей Васько
Кішка Пётр Станіслававіч, *пан* 23
Кішка Станіслаў Пятровіч, *пан* 3
Кішкі, гл. Кишки
Кішкініч Ян, *зямянін* 18
Кішчыная Ганна Станіславаўна, гл. Кезгайлавая Станіслававая Станіслававіча – Ганна Станіславаўна Кішчыная
Клакоцкі Казімір Крыштаф, гл. Kłokocki Kazimierz
Климентич Василь 8
Клімент Сёмы, гл. Clemens
Кліменціч Васіль, гл. Климентич Василь
Клімовіч Ціш, гл. Klymowycz Thys
Клок Игнат, *падданы* 21
Клочко Войтех Янович, *гаспадарскі маршалак* 7
з князёў Літоўскіх Ян, гл. Ioannes ex ducibus Littvanie
Кноф Кондрат, *віленскі купец і мешчанін* 23
Князикович Грицка, *слуга панцырны ці баярын* 6
Князік Сямён, *панцырны баярын* 6
Князік Фёдар, *панцырны слуга* 6
Князікі, гл. Князіковічы 6
Князіковіч Грыцка, гл. Князикович Грицка
Князіковіч Рэгіна, гл. Шастакоўская Рэгіна
Князіковіч Хведар, *баярын* 6
Князіковічы (Князікі), *панцырныя слугі* 6
Ковачинский Матей, гл. Кавечинский Матей
Колбасичи 8
Конаш, *луцкі месціч і мытнік* 3
Копаць Васільевіч, гл. Васькович Копоть
Копаць Міхаіл, гл. Васькович Копоть
Копоть Васькович, гл. Васькович Копоть
Корецкий Богуш Федорович, *князь* 27, 28
Корсак Анікей, *пан* 25
Корсак Павел, *настаяцель Лаўрышаўскага манастыра* 2
Корсакавая Анікеевая – Марына Паўлаўна Сапяжанка, *пані* 25
Корьятович Костянтин, *князь* 1
Корьятович Федор, *князь, гаспадар Падольскай зямлі* 1
Косман Марцэлі 22
Костюшкович Богдан, *пан, зямянін* 12, 16, 18
Костюшкович Василь, *пан, зямянін* 12, 18
Костюшкович Онофрей Васильевич, *зямянін, пан* 12, 18
Котельников Алексий, ієрэй 2, 4, 5, 14
з Котры Адам Якубавіч, гл. Cothra Adam Iacubowycz de
з Коўна Баўтрамей, гл. Bartholomeus
Краснадубскі Мікалай, гл. Krassnodępski Nicolaus
Крацэўскі Эразмус, гл. Кроцевский Эразмус
Кроцевский Эразмус, *кухмістр князя Мікалая Янавіча Радзівіла* 29
Крупич Василь, *падданы* 9
Крупич Иван, *падданы* 9
Крупич Игнат, *падданы* 9
Крупіч Васіль, гл. Крупич Василь
Крупіч Іван, гл. Крупич Иван
Крупіч Ігнат, гл. Крупич Игнат
Крупская Альжбета Пятроўна, гл. Krupska Itamila
Крупская Ганна Пятроўна, гл. Radogoska Anna
Крупская Зафея Пятроўна, гл. Krupska Sophia
Крупская Ітаміла Пятроўна, гл. Krupska Itamila
Крупская Кацярына Пятроўна, гл. Свірская Багданавая Міхайлавіча – Кацярына Пятроўна Крупская
Крупская Соф'я Пятроўна, гл. Krupska Sophia
Крупскі Пётр Івашкавіч, гл. Крупскі-Давойна Пётр Івашкавіч
Крупскі Феліск Пятровіч, гл. Krupski Felix
Крупскі Шчасны Пятровіч, гл. Krupski Felix
Крупскі-Давойна Пётр Івашкавіч, *пан* 19
Крупскія (Давойны-Крупскія), *шляхецкі род* 19
Крысцін, гл. Christinus
Кузьмич Игнат, *агароднік* 21
Кузьмич Тих, *падданы* 21
Куліпановіч Есіп, *баярын (зямянін)* 6
Куліпановіч Іаахім, *баярын (зямянін)* 6
Куліпановіч Салівонцій, *баярын* 6
Куліпановіч Яцка Цімафеевіч (Цімошавіч), *баярын (зямянін)* 6
Кульвінская Станіслававая – Настасся Касцюшковіч, *зямянка* 18

Кульвінскі Міхал, гл. Kulwinski Michał
Кульвінскі Станіслаў, *зямянін* 18
Кунаш, гл. Конаш
Кунинский Войтех, *маршалак князя Мікалая Янавіча Радзівіл*а 29
Кунінскі Войцех, гл. Кунинский Войтех
Куніцкі Войцех, гл. Кунинский Войтех
Курапацкі (?) N., *пан* 6
Курачыцкі Самуэль, гл. Kuroczycki Samuel
Курчэўскі Ян, гл. Kurczewski Jan
Кухмістровіч Ян, *баярын (?)* 6
Кэмпа Томаш, гл. Kempa Tomasz

з Лазаў Пётр, гл. Lazi Petrus de
Ласоцкий [Станислав], *лэнчыцкі падкаморы* 29
Латушкін Андрэй Мікалаевіч 20
Лаўрык Юрый Мікалаевіч 9
Лаўрын, гл. Lawrin
Левоновичи, *паны* 23
з Літоўскіх князёў Ян, гл. Ioannes ex ducibus Littvanie
Лібнаравая Каспаравая Уршуля, *троцкая цівуновая і гараднічая* 23
Ліхуша, гл. Lichussa
Ліцкевіч Алег Уладзіміравіч 5
з Ломжы Мікалай, гл. Lomza Nicolaus de
Лукьянович Ивашко, *падданы* 21
Лукьянович Сава, *падданы* 21
Лясоцкі Станіслаў, гл. Ласоцкий [Станислав]
Ляховіч Фёдар, гл. Родцевич Федько
Ляховіч-Платніцкі Амяльян Васькавіч, *баярын* 22
Ляховіч-Платніцкі Аніська Юр'евіч, *баярын* 22
Ляховіч-Платніцкі Мацвей Аніськавіч, *баярын* 22
Ляховічы-Платніцкія, гл. Юнкевічы-Платніцкія
Ляховічы-Радцэвічы-Платніцкія, гл. Радцэвічы-Платніцкія

Мажэйка Мікалай, *ашмянскі зямянін* 17
Мажэйка Фёдар, гл. Можейко Федор
Мажэйкавічы, гл. Мажэйкі
Мажэйкі, *зямянскі род* 17
Макавецкі Геранім, гл. Маковецкий Ероним
Макавович Курило, *падданы* 24, 26
Маковецкий Ероним, *клецкі, нясвіжскі намеснік* 24, 26, 29
Маковецкий Ян, *пісар* 22
Максимович Омельян, *падданы* 21
Максинич Ивашук, *падданы* 24, 26
Манцігердавіч Пётр, гл. Монтигирдович Петр
Манцігердавіч Ян Пятровіч, гл. Монтигирдович Ян Петрович
Манцігердавічы, *паны* 3
Маркович Лукаш, *віленскі бурмістр* 23
Мартинович Гаврило, *падданы* 21
Мартинович Онисим, *падданы* 21
Мартинович Петран, *падданы* 21
Марцін, *баярын* 22
Марына, гл. Marina
Масюта, гл. Massiutha
Матаў Іван, *пан* 24
Матфеевич Ермак, *падданы* 21
Матфеевич Лукьян, *падданы* 21
Матфеевич Мишук, *падданы* 21
Матыс, *баярын* 25
Матычка Мікалай, гл. Lomza Nicolaus de
Маціяш, гл. Mathias
Мацкавіч Васіль, *лоўчы* 16
Мелехович Антон, *падданы* 21
Мелехович Корней, *падданы* 21
Мелешковая Матвеевая Ганна, *пані* 23
Микита, *падданы* 24, 26
Микитинич Матфей, *князь* 7
Миколаец, *падданы* 20, 21
Миколай, *плябан луцкага касцёла Святога Якуба* 3
Микульский Юрий Николаевич, гл. Мікульскі Юрый Мікалаевіч
Милошевич Матей, *падданы* 21
Миневич Олексей, *баярын (?)* 14
Миско, *мешчанін* 25
Михайло, *гаспадарскі пісар* 17
Михайлович Иван, гл. Харевич Иван Михайлович
Михалкович Марочко, *даннік* 4
Михно, *агароднік* 21
Мишкович Мордас, *маркаўскі дзяржаўца* 13
Мікалай, гл. Миколай
Мікіцініч Мацвей, гл. Микитинич Матфей
Мікіцкая Марыяна Патрыкееўна, гл. Рыбінская Янавая Марцінавіча – Марыяна Патрыкееўна Касцюшковіч
Мікулін Андрэй, *баярын* 9
Мікульская, народжаная Барташэвіч (1 v. Апановіч-Скева), Зоф'я Казіміраўна, *дачка жамойцкага гродскага пісара* 6
Мікульскі Дамінік, *шляхціц* 6
Мікульскі Юрый Мікалаевіч 2, 3
Мінёўскі Марцін, гл. Mnin Martinus de
Михайловський Віталій Миколайович 1
Міхайлавіч Сямашка, гл. Семашко
Міхал Вішнявецкі, *кароль польскі, вялікі князь літоўскі* 6
Міхалкавіч Марочка, гл. Михалкович Марочко
Міхнавіч Мікалай, гл. [Рачковіч] Nicolaus Mychnowycz
Міхновіч-Якавовіч Станіслаў, *шляхціц* 8
Мішкавіч Каленік, *пан* 3
Мішкавіч Мордас, гл. Мишкович Мордас
Мішкавіч Станіслаў, гл. Мишкович Мордас
з Мніна Марцін, гл. Mnin Martinus de
Можейко Федор, *баярын* 17
Мольдусь, гл. Moldus
Монтигирдович (Монтикирдович) Петр, *пан* 3
Монтигирдович (Монтикирдович) Ян Петрович, *пан* 3
Монтигирдович Петр, *новагародскі намеснік* 3, 14
Монтикирдович Петр, гл. Монтигирдович Петр
Монтикирдович Ян Петрович, гл. Монтигирдович Ян Петрович
Мордас Мишкович, гл. Мишкович Мордас
Мордас Мішкавіч, гл. Мишкович Мордас
Мордас Станіслаў Мішкавіч, гл. Мишкович Мордас
Морхына Андрей, *пісар* 1
Мриглод Станислав, *пан* 23
Мсціслаўская Міхайлавая Іванавіча – Ульяна Іванаўна Гальшанская, *княгіня* 25
Мсціслаўскі Міхаіл Іванавіч, *князь* 25
Мудрейко Мартин, *зямянін* 18
Мушич Гринец, *падданы* 24, 26
Мыльский-Кирдеевич Олизар, гл. Кирдеевич-Мыльский Олизар
Мыльский-Кирдеевич Петр, гл. Кирдеевич-Мыльский Петр
Мыльскі-Кірдзей Алізар, гл. Кирдеевич-Мыльский Олизар
Мыльскі-Кірдзеевіч Пётр, гл. Кирдеевич-Мыльский Петр
Мычкович Покас, *падданы* 21
Мядзянка Васька Іванавіч, *мешчанін* 22
Мялецкі Мікалай, *падольскі ваявода* 29

Нарбут Ян Войцехавіч, гл. Narburth Ioannes
Нарбутовіч Ян Войцехавіч, гл. Narburth Ioannes
Насевіч Вячаслаў Леанідавіч 6, 13
Некрас Олександр Андреевич, *служэбнік* 10
Некрашевич Яков, *падданы* 9
Некрашэвіч Якаў, гл. Некрашевич Яков
Немирович Андрей Якубович, *кіеўскі ваявода* 16
Нестюкевич Харитон, *падданы* 24, 26
Никифорович Василей, гл. Бранец Василей Никифорович
Никифоровича Васильевая Богдана, гл. Бранцовая Васильевая Никифоровича – Богдана Першковна
Никонович Федко, *агароднік* 21
Нікіфаравіч Васіль, гл. Бранец Василей Никифорович
Нікіфаравіч Цімафей, гл. Бранец Цімафей Нікіфаравіч
Нікіфаравіча Васільевая Багдана, гл. Бранцовая Васильевая Никифоровича – Богдана Першковна

Обрынский Андрей, *новагародскі земскі суддзя* 2
Окорский Семен, *пан* 12
Окушко, *пан* 3
Олельковна Олена Семеновна, гл. Ярославич Федоровая Ивановича – Олельковна Олена Семеновна
Олена, гл. Ярославич Федоровая Ивановича – Олельковна Олена Семеновна
Олюшич Груша, *баярын* 14
Онисим, *падданы* 24, 26
Оношко, *луцкі намеснік* 3
Оношкович Андрей, *пан* 14
Оношкович Федор, *пан* 14
Опанасович Дементий, *падданы* 21
Опанасович Манюк, *падданы* 21
Опанасович Тимош, *падданы* 21
Оппонович-Скева Савостьян, *панцырны слуга ці баярын* 6
Орда Станислав, *пан* 4, 5, 14
Ореховский Якуб, *служэбнік князя Мікалая Янавіча Радзівіла* 29
Остики, *панскі род* 29
Островецкий Павел Каспорович, *ашмянскі харужы* 27, 28
Острозский Костентин Костентинович, *князь, кіеўскі ваявода, маршалак Валынскай зямлі* 29
Острозский Костянтин Иванович, *князь, троцкі ваявода, гетман Вялікага Княства Літоўскага* 12, 16, 18
Осцікавіч Грыгорый Станькавіч, гл. Osczykowycz Gregorius
Осцікавіч Радзівіл, *пан* 24
Осцікі, гл. Остики

Павел, *падданы* 24, 26
Павликович Гринь, *баярын* 8
Павликович Мацыс, *баярын* 8
Павликовичи Ивашковичи, *баяры* 8
Падалінскі Уладзімір Аляксеевіч 25
Пазднякоў Валерый Сямёнавіч 8, 9, 16, 20, 29
з Пазняк Скевы Апановічы, гл. Апановічы
Палубенская Александравая Іванавіча – Зафея Юр'еўна Гальшанская, гл. Полубенская Александровая Ивановича – Зофея Юрьевна Гольшанская
Палубенская Марына Іванаўна, гл. Пратасовічавая Бенядыктавая Васільевіча – Марына Іванаўна Палубенская
Палубенскі Аляксандр Іванавіч, гл. Полубенский Александр Иванович
Палускія, гл. Палуцкія
Палуцкія (Палускія), *шляхецкі род* 6
Панкевич Федосей, *архімандрыт Лаўрышаўскага манастыра* 5
Панкевіч Фядосій, гл. Панкевич Федосей
Пантусовичи, *баярскі (шляхецкі) род* 24, 26
Пантусовіч Васька, *баярын* 24
Пантусовіч Ісакей, *баярын* 24
Пантусовіч Молга, *баярын (зямянін)* 24
Пантусовіч Сасін Андрэевіч, *баярын* 24
Пантусовічы, гл. Пантусовичи
Пантусы, гл. Пантусовичи
Панько, *татарын* 3
Пац Миколай, *кіеўскі каталіцкі біскуп* 29
Пац Мікалай Мікалаевіч, гл. Пац Миколай
Пац Станислав, *падстолі Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Пацей Іпацій, *мітрапаліт кіеўскі і Ўсёй Русі ўніяцкі* 2, 14
Пацукович Андрей, *падданы* 21
Пашукович Михно, *путны баярын* 21
Пашукович Тумаш, *путны баярын* 21
Пекарский Станислав, *берасцейскі падстароста* 29
Первольф Иосиф Иосифович 2
Перхимович Данило, *падданы* 21
Першкаўна Багдана, гл. Бранцовая Васильевая Никифоровича – Богдана Першковна
Першковна Богдана, гл. Бранцовая Васильевая Никифоровича – Богдана Першковна
Петкович Матей, *чашнік Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Петр, *маркаўскі дзясятнік* 13
Петраневічы, *зямянскі род* 21
Петрашэвіч Федзька, *баярын* 8
Петрашэвічавая Федзькавая – Святохна Грычынаўна, гл. Шчэпава Фёдаравая Іванавіча – Святохна Грычынаўна
Петрович Макав, *падданы* 21
Петрошевич Юрец, *путны баярын* 21
Петрошинич Тумаш, *путны баярын* 21
Пилипович Мишко, *падданы* 24, 26
Пилипович Онцух, *падданы* 24, 26
Пілецкі Апанас, *баярын* 6
Пілецкі Сава, *баярын* 6
Пілецкі Сямён, *баярын* 6
Пілецкі Хведар, *баярын* 6
Платніцкі-Ляховіч Амяльян Васькавіч, гл. Ляховіч-Платніцкі Амяльян Васькавіч
Платніцкі-Ляховіч Аніська Юр'евіч, гл. Ляховіч-Платніцкі Аніська Юр'евіч
Платніцкі-Ляховіч Мацвей Аніськавіч, гл. Ляховіч-Платніцкі Мацвей Аніськавіч
Платніцкія-Ляховічы, гл. Юнкевічы-Платніцкія
Платніцкія-Радцэвічы, гл. Радцэвічы-Платніцкія
Платніцкія-Радцэвічы-Ляховічы, гл. Радцэвічы-Платніцкія
Платніцкія-Юнкевічы, гл. Юнкевічы-Платніцкія
Плотницкий Базылий, *пан* 17
Поладич Иванец, *падданы* 20, 21
Поладич Мартиш, *падданы* 20, 21
Полехов Сергей Владимирович 3, 4
Полубенская Александровая Ивановича – Зофея Юрьевна Гольшанская, *княгіня* 25
Полубенский Александр Иванович, *князь* 25
Понтусы, гл. Пантусовичи
Пракопій, гл. Прокопей
Пратасовіч Бенядыкт Васільевіч, гл. Протасович Бенедыкт Васильевич
Пратасовіч Дзмітрый Васільевіч, гл. Протасович Дмитр Васильевич
Пратасовіч Іван Васільевіч, *пінскі суддзя* 25
Пратасовічавая Бенядыктавая Васільевіча – Марына Іванаўна Палубенская, *пані* 25
Претоцкий Войтех, *пісар* 29
Прибытка Степанец, *падданы* 8
Прокоп, *пан* 1
Прокопей, *архімандрыт Лаўрышаўскага манастыра* 14
Пронская Андрэевая Глебавіча – Ганна Міхайлаўна Сапяжанка, *княгіня* 28
Пронскі Андрэй Глебавіч, *князь, житомірскі староста* 28
Протасович Бенедыкт Васильевич, *войскі гарадзенскі* 25
Протасович Дмитр Васильевич, *пан* 25
Протасович Ян, *навагародскі земскі пісар* 2
Процевич Михайло, *сведка* 1
Прыбароўскі Крыштаф, *райтарскі вахмістр* 12
Пугачевич Павлюк, *путны баярын* 21
Пузына Багдан Цімафеевіч, *князь* 10
Пузына Васіль Іванавіч, *князь* 10
Пузына Ян Багданавіч, *князь* 8, 10
Пузына Ян, гл. Пузына Ян Багданавіч
Пузына N., *князь* 10
Пуціла, *баярын* 22
Пушкін Ян, *зямянін* 8
Пушкіна Янавая Феліцыя, гл. Чарнкоўская Валентавая Феліцыя
Пякарскі Станіслаў, гл. Пекарский Станислав
Пятраўскас Рымвідас 3
Пятровіч Алеша, *баярын* 8
Пятровіч Аляксандр, гл. Пятровіч Алеша
Пятровіч Ахмат, *баярын* 8
Пятровіч Ігнат, гл. Пятровіч Ахмат

Рагатынец Іван, гл. Рогатинец Иван
Рагатынскі Івашка, *мельніцкі староста* 3
Раговіцкі Міхаіл Іванавіч, *князь* 14
Радагоская Фларыянавая – Ганна Пятроўна Крупская, гл. Radogoska Anna
Радагоскі Фларыян, *гаспадарскі дваранін* 19
Радагосцкая Ганна Пятроўна, гл. Radogoska Anna
Радзівіл Альбрыхт Мікалаевіч, гл. Радивил Ольбрыхт Миколаевич
Радзівіл Антоні, *князь* 3, 29
Радзівіл Дамінік, гл. Radziwiłł Dominik
Радзівіл Дамінік Мікалай, *князь, канцлер Вялікага Княства Літоўскага* 12
Радзівіл Ежы Мікалаевіч, гл. Радивил Юрий Миколаевич
Радзівіл Крыштаф Мікалаевіч, гл. Радивил Крыштоф Миколаевич
Радзівіл Леан, *князь* 6, 12
Радзівіл Марцін Мікалай, *князь* 6, 12
Радзівіл Мікалай Крыштаф Мікалаевіч, гл. Радивил Миколай Криштоф Миколаевич
Радзівіл Мікалай Мікалаевіч, гл. Радивил Миколай Миколаевич, гл. таксама Radivil Nicolaus
Радзівіл Мікалай Юр'евіч, гл. Радивил Миколай Юрьевич
Радзівіл Мікалай Янавіч, гл. Радивил Миколай Янович
Радзівіл Станіслаў Казімір, *князь* 6
Радзівіл Станіслаў Мікалаевіч, гл. Радивил Станислав Миколаевич
Радзівіл Стэфанія, *князёўна* 3, 29
Радзівіл Юзаф Мікалай, *князь* 9
Радзівіл Юрый Мікалаевіч, гл. Радивил Юрий Миколаевич, гл. таксама Радивилович Юрей Миколаевич
Радзівіл Ян Альбрыхт Альбрыхтавіч, *князь, вялікі маршалак Вялікага Княства Літоўскага* 8
Радзівіл Ян Мікалаевіч, *троцкі кашталян* 3, 23, 24
Радзівіл Ян Мікалай, *князь* 12
Радзівілавая Ганна Станіславаўна, гл. Кезгайлавая Станіслававая Станіслававіча – Ганна Станіславаўна Кішчыная
Радзівілавая Мікалаевая Мікалаевіча – Альжбета Яўфімія (Гальшка) Андрэеўна Вішнявецкая, *княгіня* 27, 28
Радзівілавая Мікалаевая Янавіча – Альжбета Шыдлавецкая, *княгіня* 29
Радзівілавая Янавая Мікалаевіча, гл. Кезгайлавая Станіслававая Станіслававіча – Ганна Станіславаўна Кішчыная
Радзівілавіч Мікалай Мікалаевіч, гл. Radzywylowycz Nicolaus Nicolai
Радзівілавіч Мікалай, *пан* 24
Радзівілавіч Юрый Мікалаевіч, гл. Радивилович Юрей Миколаевич
Радзівілаўна Гальшка Мікалаеўна, гл. Радивиловна Гальшка Миколаевна
Радзівілаўна Ганна Мікалаеўна, гл. Радивиловна Ганна Миколаевна
Радзівілаўна Ганна Янаўна, гл. Кезгайловая Миколаевая Миколаевича – Ганна Яновна Радивиловна
Радзівілаўна Зафея Мікалаеўна, гл. Радивиловна Зофея Миколаевна
Радзівілаўна Крыстына Мікалаеўна, гл. Радивиловна Крыстына Миколаевна
Радзівілы, *княжацкі род* 1, 3, 6, 8, 9, 10, 12, 20, 24
Радивил Крыштоф Миколаевич, *князь, польны гетман Вялікага Княства Літоўскага, віленскі ваявода* 29
Радивил Миколай Криштоф Миколаевич, *князь, віленскі ваявода* 6, 20, 28, 29
Радивил Миколай Миколаевич, *князь, новагародскі ваявода* 29
Радивил Миколай Юрьевич, *князь, канцлер Вялікага Княства Літоўскага* 29
Радивил Миколай Янович, *князь, віленскі ваявода, канцлер Вялікага Княства Літоўскага* 6, 23, 24, 25, 26, 29
Радивил Ольбрыхт Миколаевич, *князь, вялікі маршалак Вялікага Княства Літоўскага* 8, 29
Радивил Станислав Миколаевич, *князь, жамойцкі староста* 29
Радивил Юрий Миколаевич, *князь, віленскі і кракаўскі каталіцкі біскуп,* 29
Радивилович (Радивил) Юрей Миколаевич, *князь, віленскі кашталян* 7, 16

Радивиловна Гальшка Миколаевна, *князёўна* 29
Радивиловна Ганна Миколаевна, *князёўна* 29
Радивиловна Ганна Яновна, гл. Кезгайловая Миколаевая Миколаевича – Ганна Яновна Радивиловна
Радивиловна Зофея Миколаевна, *князёўна* 29
Радивиловна Крыстына Миколаевна, *князёўна* 29
Радивонович Кондрат, *падданы* 21
Радивонович Микулка, *падданы* 21
Радивонович Ходор, *падданы* 21
Радцэвічы-Платніцкія, *шляхецкі род* 22
Радцэвічы-Платніцкія-Ляховічы, гл. Радцэвічы-Платніцкія
Радюк, *падданы* 24, 26
Рамульт Ганна Міхалаўна, *шляхцянка* 6
Рамульт Ганна, гл. Апановіч-Скева Ганна
Рамульт Мікалай Станіслававіч, *зямянін* 18
Рамульт Міхал-Станіслаў Стэфанавіч, гл. Ramułt Michał
Рамульт Самуэль Міхалавіч, *шляхціц* 6
Рамульт Стэфан Мікалаевіч, *зямянін* 18
Рамульт Тамаш Янавіч, *давыд-гарадоцкі гродскі пісар* 6, 12, 18
Рамульт Юзаф Міхалавіч, *шляхціц* 6
Рамульт Ян Стэфанавіч, гл. Ramułt Jan
Рамультавая Мікалаевая Станіслававіча – Аўдоцця Патрыкееўна Касцюшковіч, *зямянка* 18
Рапалоўскія-Галаўчынскія, гл. Галаўчынскія-Рапалоўскія
Ратомская Васільевая Дзмітравіча – Ганна Патрыкееўна Касцюшковіч, *зямянка* 18
Ратомскі Васіль Дзмітравіч, *зямянін* 18
[Рачковіч] Nicolaus Mychnowycz, *гаспадарскі маршалак* 11
Раэс Аляксандра дэ, гл. Сушыцкая Аляксандра
Рдултоўскі Казімір, *навагрудскі павятовы маршалак* 5
Ровенская Марыя, гл. Збаражская Сямёнавая Васільевая – Марыя Ровенская
Рогатинец Иван, *луцкі месціч і мытнік* 3
Рогозка, *пан* 1
Родцавіч Федзька, гл. Родцевич Федько
Родцевич Федько, *слуга* 22
Розов Володимир Олексійович 3, 5, 24
Рост, *падданы* 24, 26
Ротомдус Авгуштын, *віленскі войт* 29
Роўэл Стывен, гл. Rowell Stephen Christopher
Рубан Иван, *падданы* 24, 26
Русина Олена Володимирівна 5, 24
Рушчыц Ян Казімір, *аканом* 14
Рыбінская Янавая Марцінавіча – Марыяна Патрыкееўна Касцюшковіч, *зямянка* 18
Рыбінскі Мікалай, *зямянін* 18
Рыбінскі Ян Марцінавіч, *зямянін* 18
Рыбчонак Сяргей Аляксандравіч 24, 29
Рыгоравіч Іван, *падстароста пінскі* 25
Рыгоравіч Сцяпан, гл. Григорьевич Степан
Рыжэўскі Гжэгаж, гл. Ryżewski Grzegorz
Рыхліцкі Ануфры, *давераная асоба князёў Радзівілаў* 9
Рыхлович Яков, *падданы* 24, 26
Рычкоў Андрэй 14
Рэкуць, гл. Кезгайло Станислав Миколаевич

Савицкий Матыс, *гаспадарскі пісар* 29
Савицкий, гл. Sawicki Teodor
Савка, *падданы* 21
Савчич Охрем, *падданы* 24, 26
Сакалінскі-Друцкі Крыштаф, *князь, полацкі кашталян* 27
з Сакальца Грынька, гл. Гринько
Сакович Петр, *даннік* 2
Саковіч Пётр, гл. Сакович Петр
Саламярэцкая Багданавая Васільевіча – Фядора Юр'еўна Гальшанская, *княгіня* 25
Саламярэцкі Багдан Васільевіч, гл. Соломирицкий Богдан Васильевич
Сангушка Андрэй Міхайлавіч, *князь* 5
Сангушка Раман, *князь, брацлаўскі ваявода* 14
Сапаровіч Іосіф, *настаяцель Лаўрышаўскага манастыра* 14
Сапега Багдан Паўлавіч, *пан* 25
Сапега Богдан, *пан 2*
Сапега Іван Сямёнавіч, гл. Сопега Иван Семенович
Сапега Івашка Сямёнавіч, гл. Сопега Иван Семенович
Сапега Мікалай Паўлавіч, *пан* 25
Сапежыная Паўлавая Іванавіча – Алена Юр'еўна Гальшанская, *пані* 25
Сапяжанка Ганна Міхайлаўна, гл. Пронская Андрэевая Глебавіча – Ганна Міхайлаўна Сапяжанка
Сапяжанка Марына Паўлаўна, гл. Корсакавая Анікеевая – Марына Паўлаўна Сапяжанка
Сапяжанка Фядора Паўлаўна, гл. Валовічавая Астаф'евая Багданавіча – Фядора Паўлаўна Сапяжанка
Свідрыгайла, гл. Швитригайло
Свідрыгайлавая Альгердавіча – Ганна Іванаўна, *вялікая княгіня літоўская* 6, 12
Свірская Багданавая Міхайлавіча – Кацярына Пятроўна Крупская, *княгіня* 19
Свірскі Багдан (Тур) Міхайлавіч, *князь* 19
Святаполк-Чацвярцінскі N., гл. Чацвярцінскі-Святаполк N.
Святоша Іван Фёдаравіч, *пан* 24
Святоша Фёдар, *гаспадарскі пісар* 24
Семашко Богдан Михайлович, *ковельскі староста* 18
Семашко, *пан* 3
Семянчук Альбіна Аляксандраўна 15
Сенюк, *падданы* 24, 26
Сербинович Федор, *пан* 12
Серкович Гаврило, *падданы* 24, 26
Серкович Карпец, *падданы* 24, 26
Серкович Мишко, *падданы* 24, 26
Серкович Онанка, *падданы* 24, 26
Серкович Юц, *падданы* 24, 26
Сигизмунд Август, гл. Жигимонт Август
Сидор, *падданы* 24, 26
Симеон (Сумеон), *мітрапаліт кіеўскі і Ўсёй Русі* 4
Скева-Апановіч Антоні, гл. Апановіч-Скева Антоні
Скева-Апановіч Базыль, гл. Апановіч-Скева Базыль
Скева-Апановіч Ганна, гл. Апановіч-Скева Ганна
Скева-Апановіч Давід, гл. Апановіч-Скева Давід
Скева-Апановіч Даніэль, гл. Апановіч-Скева Даніэль
Скева-Апановіч Дзяменцій, гл. Апановіч-Скева Дзяменцій
Скева-Апановіч Зоф'я Казіміраўна, гл. Мікульская Зоф'я Казіміраўна
Скева-Апановіч Казімір Стэфан, гл. Апановіч-Скева Казімір Стэфан
Скева-Апановіч Леан, гл. Апановіч-Скева Леан
Скева-Апановіч Марына Мікалаеўна, гл. Апановіч-Скева Марына Мікалаеўна
Скева-Апановіч Рэгіна, гл. Апановіч-Скева Рэгіна
Скева-Апановіч Савасцьян, гл. Оппонович-Скева Савостьян
Скева-Апановіч Самойла, гл. Апановіч-Скева Самойла
Скева-Апановіч Сымон, гл. Апановіч-Скева Сымон
Скева-Апановіч Сямён, гл. Апановіч-Скева Сямён
Скева-Апановіч Францішка, гл. Апановіч-Скева Францішка
Скева-Оппонович Савостьян, гл. Оппонович-Скева Савостьян
Скевы-Апановіч, гл. Апановічы
Скеп'ян Анастасія (Настасся) Анатольеўна 2, 20
Скепецкий Янушко, *сведка* 1
Скепьевский Михаил, *дваранін гаспадарскі* 4
Скуміны-Тышкевічы, гл. Тышкевічы-Скуміны
Славуты, *шляхецкі род* 6
Смычкович Иван, *падданы* 21
Смычкович Мартин, *падданы* 21
Смычкович Опанас, *падданы* 21
Созонович Иван, гл. Гиревчич Иван Созонович
Соломирицкий Богдан Васильевич, *князь* 25
Солтан Іван Андрэевіч, гл. Andrzeyowycz Iwachno
Солтан Івахна Андрэевіч, гл. Andrzeyowycz Iwachno
Сопега Иван Семенович, *канцлер каралевы* 7, 15
Спрогис Иван Яковлевич 17
Станислав, *смаргонскі плябан* 13
Станкавая Багданка Таўтвілаўна, гл. Станковая Богданка Товтвиловна
Станковая Богданка Товтвиловна, *баярыня* 7
Станюкевич Михнюк, *агароднік* 21
Стафан, гл. Стефан
Сташкоўскі Якуб, гл. Sthaschkowski Iacobus
Степан, *падданы* 24, 26
Степан, *падданы* 16
Стефан, *парабак* 4
Ступич Павел, *сведка* 1
Сумеон, гл. Симеон
Супрунович Джанук, *падданы* 21
Супрунович Онисим, *падданы* 21
Сухаверх, *баярын* 21
Сушыцкая, народжаная дэ Раэс, Аляксандра, *жонка суддзі Мінскага Галоўнага суда* 20
Сушыцкі Вінцэнт, *суддзя Мінскага Галоўнага суда* 20
Сфорца Бона, гл. Бона Сфорца
з Сыракава Якуб, гл. Syrakowo Iacobus de
Сядзельнік Начусь, гл. Syedelnyk Naczusz
Сямашка Багдан Міхайлавіч, гл. Семашко Богдан Михайлович
Сямашкавіч Івашка, *баярын* 14
Сянкевіч Вітальд, гл. Sienkiewicz Witold
Сяхновіцкія-Касцюшкі, гл. Касцюшкі-Сяхновіцкія
Сямковіч Уладзіслаў, гл. Semkowicz Władysław

Тадуры-Гаўсовічы, гл. Гаўсовічы
Тальвош Миколай, *дынабургскі староста* 29
на Тарнове Ян Крыштоф, гл. Тарновский Ян Крыштоф
Тарновский Ян Крыштоф, *граф, войніцкі кашталян* 29

Тарноўская Зоф'я, гл. Астрожская Канстанцінавая (Васільевая) Канстанцінавіча – Зоф'я Тарноўская
Тарноўская Янавая – Зоф'я Адравонж, *графіня* 29
Тарноўская Янавая – Зоф'я Шыдлавецкая, *графіня* 29
Тарноўскі Ян Амор, *граф, каронны вялікі гетман* 29
Тарноўскі Ян Крыштаф, гл. Тарновский Ян Крыштоф
Таўкачэвіч Акушка, *дворны маршалак князя Свідрыгайлы Альгердавіча* 3
Таўтвіл Ян, гл. Ян Таўтвіл
Таўтвілаўна Багданка Станкавая, гл. Станковая Богданка Товтвиловна
Твароўскі Мікалай, *камянецкі падкаморы* 29
Тенюка Федор, *баярын* 25
Терешкович Ерш, *пан* 3
Тимоневич Андрей, *падданы* 21
Тишкевич Василь, *менскі староста* 23
Тишкевич Патей, *падляшскі ляснічы* 18
Тишкевич Скумин Львович, *гаспадарскі маршалак* 24, 26
Товтвиловна Богданка Станковая, гл. Станковая Богданка Товтвиловна
Товтвиловна Станковая Богданка, гл. Станковая Богданка Товтвиловна
Толстый Вышко, *пан* 1
Тонаўскі Аляксандр Пятровіч, *баярын* 21
Тонаўскі Пётр Ходкавіч, гл. Тоновский Петр Ходкович
Тоновский Петр Ходкович, *баярын* 21
Трохим, *падданы* 24, 26
Тударавіч Міхаіл, гл. Тудорович Михайло
Тударавіча Міхайлавая – Ганна Андрэеўна, гл. Тудоровича Михайловая – Ганна Андреевна
Тудароўскія-Гаўсовічы, гл. Гаўсовічы
Тудорович Михайло, *зямянін, пан* 12, 16
Тудоровича Михайловая – Ганна Андреевна, *зямянка, пані* 12, 16
Тулан, *падданы* 20, 21
Тур Міхайлавіч Свірскі, гл. Свірскі Багдан (Тур) Міхайлавіч
Тышкевіч Бенядыкт, *граф* 15
Тышкевіч Іван Львовіч, гл. Тишкевич Скумин Львович
Тышкевіч Магдалена Іванаўна, гл. Храптовічавая Іванавая Юр'евіча – Магдалена Іванаўна Тышкевіч
Тышкевіч Скумін Львовіч, гл. Тишкевич Скумин Львович
Тышкевічы-Скуміны, *панскі род* 24
Тэнгоўскі Ян, гл. Tęgowski Jan

Уладзіміравіч Алелька, гл. Владимерович Олександро
Уладзіміравіч Аляксандр, гл. Владимерович Олександро
Уладзіслаў II Ягайла, *кароль польскі, вялікі князь літоўск*і 5, 24
Урбанаўна Ганна, гл. Вярбіцкая Юр'евая Венцлававіча – Ганна Урбанаўна

Фальчевский Станислав, *пінскі староста* 22
Фальчэўскі Станіслаў Андрэевіч, гл. Фальчевский Станислав
Федорович Костюшко, *камянецкі суддзя* 18
Федько, *пісар* 9, 10
Федько, *падданы* 20, 21
Федюк, *падданы* 24, 26
Фен, *падданы* 24, 26
Феодор Иванович Ярославич, гл. Ярославич Федор Иванович
Феодор Иванович, гл. Ярославич Федор Иванович
Феодор Ярославич, гл. Ярославич Федор Иванович
Фёдар Алеша, гл. Алеша Фёдар
Фёдар Андрэевіч Касцюшковіч, гл. Касцюшковіч Фёдар Андрэевіч
Фёдар Аношкавіч, гл. Оношкович Федор
Фёдар Жданавіч Беліковіч, гл. Беліковіч Фёдар Жданавіч
Фёдар Іванавіч Яраславіч, гл. Ярославич Федор Иванович
Филкович Гринь, *падданы* 21
Филкович Санец, *падданы* 21
Филкович Степан, *падданы* 21
Фіялак Ян, гл. Fijałek Jan

Хабалтоўскі-Касцюшковіч Багдан, гл. Касцюшковіч-Хабалтоўскі Багдан
Хабалтоўскі-Касцюшковіч Пётр, гл. Касцюшковіч-Хабалтоўскі Пётр
Хабалтоўскія-Касцюшкевічы, гл. Касцюшкевічы-Хабалтоўскія
Хабалтоўскія-Касцюшковічы, гл. Касцюшковічы-Хабалтоўскія
Хадкевіч Аляксандр Іванавіч, гл. Ходкевич Александро Иванович
Хадкевіч Крыштаф, *канюшы Вялікага Княства Літоўскага* 2
Хадкевічы, *панскі род* 5
Хамец Мікалай Янавіч, *пан* 13
Хамцовая Мікалаевая Янавіча – Раіна Мікалаеўна Зяновічаўна, *пані* 13
Ханевич Иван, *падданы* 21
Ханевич Игнат, *падданы* 21
Ханевич Кондрат, *падданы* 21
Ханевич Мартин, *падданы* 21
Ханевич Онанья, *падданы* 21
Ханевич Терех, *падданы* 21
Харевич Иван Михайлович, *пінскі староста* 6, 22
Харэвіч Іван Міхайлавіч, гл. Харевич Иван Михайлович
Хвальчэўскі Станіслаў Андрэевіч, гл. Фальчевский Станислав
Хмарич Сенька, *баярын* 5
Хмары, *шляхецкі род* 5
Хмарыч Сенька, гл. Хмарич Сенька
Хмарычы, гл. Хмары
Ходкавіч Пётр, гл. Тоновский Петр Ходкович
Ходкевич Александро Иванович, *гаспадарскі маршалак* 14
Ходкевич Григор Александрович, *кіеўскі ваявода* 23
Холеневский Богдан, *пан* 12
Хомич, *агароднік* 6
Хотнякевич Захарья, *падданы* 21
Хотнякович Зенец, *падданы* 21
Хотнякович Семен, *падданы* 21
Храптовіч Адам, *граф* 24
Храптовіч Багдан Марцінавіч, *пан* 5
Храптовіч Васіль Багданавіч, гл. Хребтович Василей
Храптовіч Данілей Якаўлевіч, гл. Хребтович Дашко Яцкович
Храптовіч Дашка Яцкавіч, гл. Хребтович Дашко Яцкович
Храптовіч Іван Юр'евіч, гл. Хребтович Иван Юрьевич
Храптовіч Літавор Ян Багданавіч, гл. Хребтович Ян Литовур
Храптовіч Федзька Багданавіч, *дворны падскарбі* 5, 24
Храптовічавая Іванавая Юр'евіча – Магдалена Іванаўна Тышкевіч (Цішкевіч), *пані* 24
Храптовічы, *панскі род* 4
Хребтович Василей, *уладзімірскі намеснік* 5
Хребтович Дашко Яцкович, *пан* 4
Хребтович Иван Юрьевич, *гаспадарскі дваранін* 24, 26
Хребтович Ян Литовур, *дворны падскарбі* 5
Хрептович Михал, *пісар Галоўнага Трыбунала Вялікага Княства Літоўскага* 12
Хролович Евхим, *падданы* 24, 26
Хролович Петрок, *падданы* 24, 26

Цаперскія-Долматы, гл. Долматы
з Цехановіц Павел, гл. Czyechonowyecz Paulus de
з Цеханоўца Павел, гл. Czyechonowyecz Paulus de
з Цешкавіцаў Станіслаў, гл. a Czyeskovicze Stanislaus
Цішкевіч Іван Львовіч, гл. Тишкевич Скумин Львович
Цішкевіч Магдалена Іванаўна, гл. Храптовічавая Іванавая Юр'евіча – Магдалена Іванаўна Тышкевіч
Цішкевіч Скумін Львовіч, гл. Тишкевич Скумин Львович
Цянюка Міхаіл Іванавіч, *служэбнік князя Мікалая Янавіча Радзівіла* 25
Цянючыная Іванавая – Аўдоцця Дзмітраўна, *баярыня* 25
Цярэшкавіч Ерш, гл. Терешкович Ерш

Чаманьска Ілона, гл. Czatańska Ilona
Чаплич Ивашка, *пан* 12
Чаплич Микита, *пан* 12
Чарковский Августин, *пан* 8
Чарнкоўская Валентавая Феліцыя, *зямянка* 8
Чарнкоўскі Валенты, *зямянін* 8
Чарняўскі Фёдар Васільевіч 14
Чартарыйская Ганна Міхайлаўна, гл. Гальшанская Іванавая Юр'евіча – Ганна Міхайлаўна Чартарыйская
Чартарыйская Іванавая Фёдаравіча – Ганна Кузьмінічна Заслаўская, *княгіня* 25
Чартарыйскі Іван Фёдаравіч, гл. Чорторыйский Иван Федорович
Чартарыйскі Міхаіл Васільевіч, *князь* 25
Чацвярцінская Ганна Юр'еўна, гл. Вітонізская Аношкавая – Ганна Юр'еўна Чацвярцінская
Чацвярцінскі Вацлаў Юр'евіч, *князь* 14
Чацвярцінскі-Святаполк N., *князь* 6
Чацвярцінскія, *княжацкі род* 14
Чемеревич Ходько, *сведка* 1
Черкасов Михаил 6
Черневич Петрук, *путны баярын* 21
Чомодан Иван, *баярын (?)* 14
Чорторыйский Иван Федорович, *князь* 25
Чэма Ахацы, *паморскі ваявода* 29

Шаламіцкая Марына Мікалаеўна, гл. Апановіч-Скева Марына Мікалаеўна
Шаламіцкі Геранім Гарвасьевіч, *шляхціц* 6
Шаламіцкія, *шляхецкі род* 6
Шастакоўская Марына Мікалаеўна, гл. Апановіч-Скева Марына Мікалаеўна
Шастакоўская, народжаная Князікові, Рэгіна, *шляхцянка* 6
Шастакоўскі Фларыян, *шляхціц* 6
Шахаўна Марына, гл. Грицевича Першковая – Марина Шаховна
Шаховна Марина, гл. Грицевича Першковая – Марина Шаховна
Швитригайло, *вялікі князь літоўскі* 2, 3, 6, 12, 25
Шемет Малхер Станиславович, *жамойцкі кашталян* 23, 28
Шемет Станислав Станиславович, *кухмістр Вялікага Княства Літоўскага* 23
Шеметы, *панскі род* 20
Шибутович Матфей, *падданы* 24, 26
Шимкович Ян, *гаспадарскі маршалак і пісар* 27, 28
Ширкович Гринь, *мешчанін* 25

Шудкевич Иван, *падданы* 24, 26
Шудкевич Кузьма, *падданы* 24, 26
Шчарбовіч Грышка Мацвеевіч, *баярын* 24
Шчыхляк Дзяніс, гл. Sczychlak Denis
Шчэпа Афанасій Мікалаевіч, *зямянін* 8
Шчэпа Васіль Мікалаевіч, *зямянін* 8
Шчэпа Гальяш Мікалаевіч, *зямянін* 8
Шчэпа Езаф Мікалаевіч, *зямянін* 8
Шчэпа Іван Мікалаевіч, *зямянін* 8
Шчэпа Іван Фёдаравіч, *зямянін* 8
Шчэпа Мікалай Іванавіч, *зямянін* 8
Шчэпа Фёдар Пятровіч, гл. Щепа Федор Петрович
Шчэпа Ян Мікалаевіч, *зямянін* 8
Шчэпавая Іванавая Фёдаравіча Феліцыя, гл. Чарнкоўская Валентавая Феліцыя
Шчэпавая Фёдаравая Іванавіча – Марына Юркаўна Анцушковіч, *баярыня* 8
Шчэпавая Фёдаравая Іванавіча – Святохна Грычынаўна, *баярыня* 8
Шыдлавецкая Альжбета, гл. Радзівілавая Мікалаевая Янавіча – Альжбета Шыдлавецкая
Шыдлавецкая Зоф'я, гл. Тарноўская Янавая – Зоф'я Шыдлавецкая
Шэмет Малхер Станіслававіч, гл. Шемет Малхер Станиславович
Шэмет Станіслаў Мікалаевіч, *пан* 23
Шэмет Станіслаў Станіслававіч, гл. Шемет Станислав Станиславович
Шэметавая Станіслававая Мікалаевіча – Ганна Мікалаеўна Кезгайлаўна, *пані* 23
Шэметы, гл. Шеметы
Шюмозкий Печ, *сведка* 1
Щастный, *баярын* 25
Щепа Федор Петрович, *баярын* 8, 9, 10

Юнец, *баярын* 22
Юнкавіч Васіль, гл. Юнкович Василь
Юнкевічы-Платніцкія, *шляхецкі род* 22
Юнкович Василь, *слуга* 22
Юрковский Станислав, *мірскі намеснік* 24, 26
Юркоўскі Станіслаў, гл. Юрковский Станислав
Юшко, гл. Ершович Юшко

Ягайла, гл. Уладзіслаў II Ягайла
Язерскі Бальцар, гл. Езерский Бальцер
Якавенка Наталля Мікалаеўна, гл. *Яковенко Наталя Миколаївна*
Якавовіч-Міхновіч Станіслаў, гл. Міхновіч-Якавовіч Станіслаў
Яким, *падданы* 24, 26
Яковенко Наталя Миколаївна 12, 14
Якубавіч Адам, гл. Cothra Adam Iacubowycz de
Якубец, *падданы* 19
Якубцавіч Сымон, гл. Horbacz Simon Iacubiecz
Ян з князёў Літоўскіх, гл. Ioannes ex ducibus Littvanie
Ян Таўтвіл, *баярын* 7
Ян II Казімір Ваза, *кароль польскі, вялікі князь літоўскі* 6
Ян, *кіеўскі каталіцкі біскуп* 23
Ян, гл. Ioannes ex ducibus Littvanie
Янелевич Лукаш, *путны баярын* 21
Януш, гл. Holsaniensis Ianussius, гл. таксама Ioannes ex ducibus Littvanie
Янушкавіч Адам, гл. Янушкович Адам
Янушкович Адам, *баярын* 7
Янушкович Кондрат, *баярын* 7
Янушковича Адамовая Ганна, *баярыня* 7
Янушковіча Адамавая Ганна, гл. Янушковича Адамовая Ганна
Яраславіч Іван Васільевіч, *князь* 6, 8, 9
Яраславіч Фёдар Іванавіч, гл. Ярославич Федор Иванович
Яраславіч Фёдаравая Іванавіча – Алелькаўна Алена Сямёнаўна, гл. Ярославич Федоровая Ивановича – Олельковна Олена Семеновна
Ярослав Васильевич Бранец, гл. Бранец Ярослав Васильевич
Ярославич Федор Иванович, *князь* 6, 8, 9, 10, 12, 16, 22
Ярославич Федоровая Ивановича – Олельковна Олена Семеновна, *княгіня* 6, 8, 9
Ясінскі Пётр, *зямянін* 18
Яцковна Духна, гл. Бартошовая Духна Яцковна
Яцук, *падданы* 24, 26
Яцынич Иван Остафьевич, *берасцейскі падстароста* 18

Alexander, гл. Александр
Education Vytautas 3, 11, 15, 19
Andrzeiewicz Dolmat, гл. Андреевич Долмат
Andrzejowicz Dołmat, гл. Андреевич Долмат
Andrzeyewycz, *падданыя* 15
Andrzeyowycz Iwachno, *дворны падскарбі* 15
Augustyniak Urszula 29

Bartholomeus, *віленскі канонік* 19
Bertran Mathias, гл. Borcowo Mathias Bertran de
Biłous Natalia 3
Błaszczyk Grzegorz 6, 20
Bona, гл. Бона Сфорца
Boniecki Adam 5, 9, 11, 12, 13, 16, 19, 20, 21, 23, 25, 29
Budzisz Wojciech 7
Borcowo Mathias Bertran de, *натарый* 15

Campo Scipion Kazimierz de, гл. Scipion de Campo Kazimierz
Chrebtowicz Iwan, гл. Хребтович Иван Юрьевич
Chrebtowicz Jan, гл. Хребтович Ян Литовур
Chrebtowicz Wasil, гл. Хребтович Василей
Christinus, *шылавіцкі плябан* 19
Chrzanowski Stephan Stanisław, *пінскі земскі падсудак* 22
Chynczewska-Hennel Teresa 29
Clemens, *папа рымскі* 15
Copecz Michael, гл. Васькович Копоть
Copecz Vassylowicz, гл. Васькович Копоть
Cothra Adam Iacubowycz de, *сакратар канцылярыі Вялікага Княства Літоўскага, віленскі, сандамірскі канонік* 15
Czamańska Ilona 20, 27, 28
Czartoryski Iwan, гл. Чорторыйский Иван Федорович
Czyechonowyecz Paulus de, *адэльскі плябан* 15
a Czyeskovicze Stanislaus, *шляхціц* 19

Dmythr, *падданы* 15
Dobryniczowie, гл. Добриничи
Domanowski Ioannes, *жамойцкі каталіцкі біскуп* 15
Dorothea, *падданая* 19
Dostoiewski Bazyli, *давыд-гарадоцкі гродскі суддзя* 12, 16, 18
Dubieniecki Bazyli, *пан* 12, 16, 18
Dublanyn Nyeszther, *падданы* 15
Dusiatski Rudomina Chrysztoph, гл. Rudomina Dusiatski Chrysztoph
Duty Wasil, *пан* 12, 16, 18

ex ducibus Littvanie Ioannes, гл. Ioannes ex ducibus Littvanie
ex Littvanie ducibus Ioannes, гл. Ioannes ex ducibus Littvanie

Fijałek Jan 19
Friedelówna Teresa 2, 5

Gastoldus Albertus, гл. Гаштольт Ольбрахт Мартинович
Georgius, *святар* 15
Gierkiewicz Adam, *пан* 12, 16, 18

Halecki Oskar 3
Hliebowicz Ioannes, *віленскі ваявода* 19
Holsaniensis Ianussius, *князь, кіеўскі ваявода* 19
Holszańska, гл. Полубенская Александровая Ивановича – Зофея Юрьевна Гольшанская
Horbacewicz Antoni, *святар уніяцкай царквы ў мястэчку Ведзьма Навагрудскага павета Гродзенскай губерні Расійскай імперыі* 14, 24, 26
Horbacz Simon Iacubiecz, *падданы* 19
Hornostay Iermohiey Iwanowicz, гл. Горностай Ермоген Иванович
Hrynko, гл. Гринько
z Hurdow Orda Samuel, гл. Orda z Hurdow Samuel

Iacobi Adam de Cothra, гл. Cothra Adam Iacubowycz de
Iacubiecz Simon, гл. Horbacz Simon Iacubiecz
Iacubowycz Adam de Cothra, гл. Cothra Adam Iacubowycz de
Iacubowycz Adam, гл. Cothra Adam Iacubowycz de
Ianussius Holsaniensis, гл. Holsaniensis Ianussius
Ioannes ex ducibus Littvanie, *віленскі каталіцкі біскуп* 15, 16

Janowycz Stanislaus, гл. [Кезгайла] Stanislaus Janowycz
Januszkowicz Adam, гл. Янушкович Адам
Jarosławicz Fedor Iwanowicz, гл. Ярославич Федор Иванович
Jarosławowicz Fiedor, гл. Ярославич Федор Иванович
Jarosławowicz Fiedzko, гл. Ярославич Федор Иванович
Jarosławowicz, гл. Ярославич Федор Иванович
Jarosz, гл. Терешкович Ерш
Jasnowski Józef 14, 29
Jaszczołt Tomasz 3, 11, 15, 19
Jodkowski Józef 19
Jovaiša Liudas 3, 11, 15, 19

Kaczanowsky Benedykt, *пінскі гродскі намеснік* 12, 16, 18
Kamieński Andrzej 3
Kaniewska Irena 29
Kawecka-Gryczowa Alodia 29
Kazimirus, *вялікі князь літоўскі* 7, 14, 15
Kempa Tomasz 24, 29
Kiezgal Stanislaus, гл. Кезгайло Станислав Миколаевич
Kirkienė Genutė 14
Kisarey Wasko, гл. Кисарей Васько

Kłokocki Kazimierz, *губернатар Слуцкага і Капыльскага княства* 17
Klymowycz Thys, *падданы* 15
Kołb Sielecki Stefan, *пан* 6
Kolendo-Korczakowa Katarzyna 19
Kolesinski Michał, *пан* 4
Koryatowicz Constanty, гл. Корьятович Костянтин
Koryatowicz Fiedor, гл. Корьятович Федор
Kossinski Stanislaus, *шляхціц* 19
Kotłubay Michał, *актавы рэгент Радзівілаўскай камісіі* 20, 21, 27, 28
Kowalska Hanna 29
Krassnodępski Nicolaus, *шляхціц* 19
Krupska Anna, гл. Radogoska Anna
Krupska Itamila, *пані* 19
Krupska Sophia, *пані* 19
Krupski Felix, *пан* 19
Krupski Petrus, *пан* 19
Kudzinowicz Ignacy, *мінскі земскі рэгент* 17
Kułak Aneta 15
Kulwinski Ludwik, *пан* 12, 16, 18
Kulwinski Michał, *пан* 12, 16, 18
Kuncewicz Marcin, *ашмянскі гараднічы* 14
Kurczewski Jan 11, 15, 19
Kuroczycki Samuel, *пан* 12, 16, 18
Kurzeniecki Tomasz, *пінскі земскі пісар* 6
Kuźmińska Maria 21

Lawrin, *падданы* 19
Lazi Petrus de, *святар віленскага касцёла Святога Яна* 19
Lichussa, *падданая* 19
Lomza Nicolaus de, *натарый* 15
Lulewicz Henryk 3, 24, 29

Łozicki Stefan Antoni, *пінскі земскі рэгент* 6

Maciejewska Wanda 5
Malczewska Mirosława 23
Malinowski Mikołay, *генеральны пракуратар Радзівілаўскай мас*ы 20, 21, 27, 28
Marina, *падданая* 19
Massiutha, *падданая* 19
Mathias, *адэльскі плябан* 15
Mikitinicz Matfiey, гл. Микитинич Матфей
Mnin Martinus de, *мерацкі плябан* 11
Moldus, *падданы* 15
Montykirdowicz Piotr, гл. Монтигирдович Петр
Müller Wiesław 29
Mychnowycz Nicolaus, гл. [Рачковіч] Nicolaus Mychnowycz
Myniowsky Martinus, гл. Mnin Martinus de

Narburth Ioannes, *кухмістр Вялікага Княства Літоўскага* 19
Niekrasz Alexander, гл. Некрас Олександр Андреевич
Niekraszewicz Józef, *ашмянскі межавы суддзя* 24, 26

Obrąpalski Piotr, *дваранін скарбу Вялікага Княства Літоўскага* 17
Obuchowicz Adam Bernard, *навагародскі гродскі рэгент* 4
Ochmański Jerzy 11, 15, 18, 19
Olszanska Zophia, гл. Полубенская Александровая Ивановича – Зофея Юрьевна Гольшанская
Olszanski Siemion Jurewicz, гл. Гольшанский Семен Юрьевич
Orda Samuel Michał, *пінскі земскі пісар* 22
Orda z Hurdow Samuel, *пінскі земскі падсудак* 6
Orzeszko Leopold, *пінскі земскі суддзя* 6
Osczykowycz Gregorius, *троцкі ваявода* 11
Ossowski Kazimierz, *познанскі канонік* 15

Paknys Mindaugas 3, 11, 15, 19
Pawelkowicz Andreas, *натарый віленскай біскупскай курыі* 11
Pawlukowiczowie, *баяры* 8
Peltz Wojciech 23
Pietkiewicz Krzysztof 3, 5, 11, 15, 20, 23, 24
Pociecha Władysław 22
Połubiński Alexander, гл. Полубенский Александр Иванович
Puzyna N., гл. Пузына N.

Radivil Nicolaus, гл. Radzywylowycz Nicolaus Nicolai
Radogoska Anna, *пані* 19
Radzivyl Nicolaus, гл. Radzywylowycz Nicolaus Nicolai
Radziwił Mikołay, гл. Радивил Миколай Янович
Radziwiłł Albrycht, гл. Радивил Ольбрыхт Миколаевич
Radziwiłł Dominik, *князь* 20, 21, 24, 27, 28
Radziwiłł Jan, гл. Радзівіл Ян Мікалаевіч
Radziwiłł Jerzy, гл. Радивил Юрий Миколаевич
Radziwiłł Mikołaj, гл. Радивил Миколай Криштоф Миколаевич, гл. таксама Радивил Миколай Янович
Radziwiłł Stanisław, гл. Радивил Станислав Миколаевич
Radzywylowycz Nicolaus Nicolai, *віленскі ваявода, канцлер Вялікага Княства Літоўскага* 8, 11, 15, 24
Ramułt Jan, *пан* 12, 16, 18
Ramułt Michał, *пан* 12, 16, 18
Rdułtowski Uniechowski, *мінскі земскі суддзя* 17
Rowell Stephen Christopher 15, 19
Rudomina Dusiatski Chrysztoph, *браслаўскі маршалак, маршалак Галоўнага Трыбунала Вялікага Княства Літоўскага* 4, 5, 14
Ryżewski Grzegorz 4, 5, 15, 24

Sawicki Teodor, *навагародскі гродскі рэгент (?)*17
Scipion de Campo Kazimierz, *лідскі мечнік* 14
Sczychlak Denis, *падданы* 15
Semkowicz Władysław 19
Sielecki Kołb Stefan, гл. Kołb Sielecki Stefan
Siemion Jurewicz Olszanski, гл. Гольшанский Семен Юрьевич
Sienkiewicz Witold 6, 17
Sigismundus Augustus, гл. Жигимонт Август
Sigismundus, гл. Жигимонт
Sopiha Ioannes Iunior, гл. Сопега Иван Семенович
Ssemyoth Malcher, гл. Шемет Малхер Станиславович
Ssymkowicz Jan, гл. Шимкович Ян
Stacewicz Konstanty, *пан* 22
Sthaschkowski Iacobus, *канцлер віленскага каталіцкага біскупа, кракаўскі і сандамірскі канонік* 15
Suchorzebski Wawrzyniec, *суддзя Навагрудскага межавога суда* 14, 24, 26
Swidrygiełłowa, гл. Свідрыгайлавая Альгердавіча – Ганна Іванаўна
Swiętorzecki Antoni, *мінскі земскі пісар* 17
Syedelnyk Naczusz, *падданы* 15
Syrakowo Iacobus de, *натарый* 15
Szczepa Fedor Piotrowicz, гл. Щепа Федор Петрович
Szczepa Fiedor Piotrowicz, гл. Щепа Федор Петрович
Szemetowie, гл. Шеметы
Szwidrygało, гл. Швитригайло

Taraszkiewicz N., *судовы рэгент (?)* 4, 14
Tęgowski Jan 2, 19

Urbanski Stanisław, *гнезненскі канонік* 15

Vassylowicz Copecz, гл. Васькович Копоть
Volski Ihieronimus, *натарый* 15

Wierzbicka Euphemia Juriowna, гл. Вишневецкая Андреевая Ивановича – Евфимия Юрьевна Вербицкая
Wierzbicki Jerzy, гл. Вербицкий Юрий Венцлавович
Wilczewski Waldemar Franciszek 15
Wissniowiecki Andrzej Iwanowicz, гл. Вишневецкий Андрей Иванович
Wiśniewski Jerzy 7
Witonizki Otonozko, гл. Витонизский Оношко
Wojtkowiak Zbysław 16
Wolff Józef 2, 5, 6, 7, 8, 10, 14, 19, 21, 25, 27, 28, 29
Wołodkowicz Jan Ludwik, *мінскі земскі суддзя* 17
Wolski Bazyli Jan, *навагародскі войскі, камісар* 12, 16, 18
Woyna Kazimierz Gabryel, *пінскі земскі суддзя* 22
Woyniłowicz Thomasz Mikołay, *пінскі падчашы, камісар* 12, 16, 18
Wyczawski Hieronim Eugeniusz 29

Zawaczki Alexis, *маршалак віленскага ваяводы Яна Глябовіча* 19
Zawissa Jan Andreiewicz, гл. Завиша Ян Андреевич
Zawiszowie, гл. Завишы
Zdzyeplkowyc, *падданыя* 15
Zienowicz Jerzy, гл. Зеновьевич Юрий Иванович
Zigismundus Augustus, гл. Жигимонт Август
Zuprany Felix de, *натарый* 15
Zygmunt August, гл. Жигимонт Август
Zygmunt, гл. Жигимонт

Żychliński Teodor 13, 23

Геаграфічны паказальнік

Аврамовская Беликовича, гл. Беликовича Аврамовская
Адаліцкае, гл. Одалицкое
Акцябрскі раён, *раён Гомельскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Альпень, гл. Ольпень
Альшаны, *аграгарадок Столінскага раёна Брэсцкай вобласці Рэспублікі Беларусь* 16
Аляксееўшчына, гл. Олексеевщина
Анікштынскі раён, *раён Літоўскай Рэспублікі* 23
Арлы Вялікія, гл. Орлы Великие
Арлы Малыя, *фальварак Мазырскага павета Мінскай губерні Расійскай імперыі* 9
Аршанскі павет, *павет Віцебскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 28
Арэшкішкі, гл. Orzeszkyski
Асаўцы, *сяло Пінскага павета Вялікага Княства Літоўскага* 22
Асіповіцкі раён, *раён Магілёўскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Астапкавічы, *сяло Аршанскага павета Віцебскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 28
Асташына, гл. Осташино
Астражчыцы, гл. Гарадок Астрашыцкі
Астракольнае, гл. Острокольное
Астрашыцкі Гарадок, гл. Гарадок Астрашыцкі
Ашмянскі павет, *павет Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 13, 14, 28
Ашмянскі павет, *павет Віленскай губерні Расійскай імперыі* 3, 29

Бабруйскі павет, *павет Мінскай губерні Расійскай імперыі* 25
Бабруйскі раён, *раён Магілёўскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 24, 25
Багурын, *маёнтак Валынскай зямлі Вялікага Княства Літоўскага, цяпер сяло Гошчанскага раёна Ровенскай вобласці Украіны* 4
Бакштаўская валасць, *валасць Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 23, 28
Балашевское, *сяло ў маёнтку Глуск, цяпер вёска Глускага раёна Магілёўскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Балашэвічы, гл. Балашевское
Баранавіцкі раён, *раён Брэсцкай вобласці Рэспублікі Беларусь* 5, 19
Батуринский, *двор у месце Клецку Клецкага княства Вялікага Княства Літоўскага* 8
Батурынскі, гл. Батуринский
Белагруда, *двор, маёнтак Лідскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 28
Беламошша, гл. Беломошье
Беларусь (Рэспубліка Беларусь), *дзяржава* 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25
Беластоцкі павет, *павет Падляшскага ваяводства Рэспублікі Польшча* 15
Беликовича Аврамовская, *сенажаць, мяжа паміж маёнткамі Нягневічы і Сенна Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Беломошье, *сяло Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Стаўбцоўскага раёна Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 20, 21
Беразцы, *сяло Давыд-Гарадоцкага княства (павета) Вялікага Княства Літоўскага* 12
Берасце, гл. Берестье
Берасцейскі павет, *павет Вялікага Княства Літоўскага* 12, 18
Березно, *сяло Давыд-Гарадоцкага павета Вялікага Княства Літоўскага* 6
Березына, *рака* 25
Берест, *урочышча ў маёнтку Сенна Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Берестье, *горад (места)* 18
Бігушкі, *маёнтак Вількамірскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 29
Бобовище, *поле, мяжа паміж маёнткамі Нягневічы і Сенна Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Бог, гл. Буг
Больнікі, *маёнтак Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 25
Борок, *сяло Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Стаўбцоўскага раёна Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 21
Брацлаўскі павет, *павет Брацлаўскага ваяводства Каралеўства Польскага ў складзе Рэчы Паспалітай* 6
Бруякаўскае, *дварышча ў сяле Плотніца Пінскай воласці Вялікага Княства Літоўскага* 22
Брэсцкае ваяводства, *ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 9
Брэсцкая вобласць, *вобласць Рэспублікі Беларусь* 5, 6, 9, 12, 16, 18, 19, 22, 25
Буг, *рака* 1
Бугрин, гл. Багурын
Булгацкія Лычыцы, гл. Лытчичи
Бухличи, *сенажаці ў вёсцы Навадворац Клецкага княства Вялікага Княства Літоўскага* 8
Бухлічы, гл. Бухличи
Бярэзнаўскі раён, *раён Ровенскай вобласці Украіны* 5

Валынскае ваяводства, *ваяводства Каралеўства Польскага ў складзе Рэчы Паспалітай* 6
Валынская вобласць, *вобласць Украіны* 14
Валынская зямля, гл. Волынская земля
Валынь, гл. Волынская земля
Ванячын, гл. Вонячин
Варанавіца, гл. Вороновиця
Варшава, *горад (места)* 22
Варэнскі раён Літоўскай Рэспублікі 11
Василевича Дворец Новый, гл. Новодворец
Василевича Новый Дворец, гл. Новодворец
Васілевая Кліменціча, гл. Климентича Василевая
Васкевічы Вялікія, *сяло Лідскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 28
Васкевічы Малыя, *сяло Лідскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 28
Ваўкавыскі павет, *павет Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 19
Ваўкавыскі раён, *раён Гродзенскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 19
Великая, *вуліца ў месце Глуску* 25
Великее Глушновское, гл. Глушновское Великее
Великие Орлы, гл. Орлы Великие
Великое Княство Литовское, *дзяржава* 11, 12, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 24, 26, 29
Вильна, *горад (места), замак* 7, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28
Вілейскі раён, *раён Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 13
Віленскае ваяводства, *ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 7, 25
Віленская губерня, *губерня Расійскай імперыі* 3
Віленскі павет, *павет Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 7
Вількамірскі павет, *павет Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 23, 28, 29
Вільня, гл. Вильна
Вінніцкая вобласць, *вобласць Украіны* 1
Вінніцкі раён, *раён Вінніцкай вобласці Украіны* 1
Вітоніж, *сяло Луцкага павета Валынскай зямлі Вялікага Княства Літоўскага, цяпер сяло Ражышчанскага раёна Валынскай вобласці Украіны* 14
Волынская земля, *зямля ў складзе Вялікага Княства Літоўскага* 4, 5, 12, 16, 25
Вольховый, *хмелішча, мяжа паміж маёнткамі Нягневічы і Сенна Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Вольши, *сяло Давыд-Гарадоцкага княства (павета) Вялікага Княства Літоўскага* 16, 18
Вольшы, гл. Вольши
Вонячин (Городище), *сяло Падольскай зямлі, цяпер сяло Літынскага раёна Вінніцкай вобласці Украіны* 1
Вороновиця, *сяло Падольскай зямлі, цяпер пасёлак гарадскога тыпу Вінніцкага раёна Вінніцкай вобласці Украіны* 1
Ворсичи, *сяло Мазырскага павета Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Бабруйскага раёна Магілёўскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 24, 26
Восава, гл. Осово
Выжара, *балотца ў маёнтку Сухаверхаўшчына Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 21
Вызненскі тракт, *адміністрацыйная адзінка Слуцкага княства ў складзе Вялікага Княства Літоўскага* 6
Высокае, *сяло Пінскага павета Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Пінскага раёна Брэсцкай вобласці Рэспублікі Беларусь* 18
Высоцк, *замак Валынскай зямлі Вялікага Княства Літоўскага* 25

Вяжевичи, *сяло Клецкага княства Вялікага Княства Літоўскага* 8
Вялікае Глушынскае, гл. Глушновское Великее
Вялікае Княства Літоўскае, гл. Великое Князьство Литовское
Вялікія Арлы, гл. Орлы Великие
Вялікія Васкевічы, гл. Васкевічы Вялікія

Галукоўскае, *дварышча ў сяле Альпень Давыд-Гарадоцкага павета Вялікага Княства Літоўскага* 6
Гальшаны, *двор Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 25
Ганусовичи, *вёска Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 21
Гарадзішча, *засценак Вызненскага тракту Слуцкага княства ў складзе Вялікага Княства Літоўскага* 6, гл. таксама Вонячин
Гарадок Астрашыцкі (Астражчыцы), *замак Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 23
Гарадок, *маёнтак Езярышчанскага староства Віцебскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 27
Гарадоцкі павет, гл. Городецкий повет
Гародня, гл. Grodna
Геранёны, *замак Ашмянскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 17
Глинськ, *сяло Калінаўскага раёна Вінніцкай вобласці Украіны* 1
Глинянец, *сяло Падольскай зямлі* 1
Глінск, гл. Глинськ
Глінянец, гл. Глинянец
Глубокая долина, *зямля каля вёскі Гнесічы Навагародскага павета Вялікага Княства Літоўскага* 14
Глуйск, гл. Глуско
Глуск, гл. Глуско
Глуская воласць, *воласць Бабруйскага павета Мінскай губерні Расійскай імперыі* 25
Глускі раён, *раён Магілёўскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Глуско (Глуск), *замак, маёнтак, места, цяпер гарадскі пасёлак, цэнтр Глускага раёна Магілёўскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Глушновское Великее, *возера ў Давыд-Гарадоцкім павеце Вялікага Княства Літоўскага* 6
Глушновское Малее, *возера ў Давыд-Гарадоцкім павеце Вялікага Княства Літоўскага* 6
Глушынскае Вялікае, гл. Глушновское Великее
Глушынскае Малое, гл. Глушновское Малее
Гнедьки (Гнецькі), *вёска Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Стаўбцоўскага раёна Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 21
Гнесицкая, *дарога Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Гнесичи, *вёска Новагародскага павета Вялікага Княства Літоўскага* 14
Гнесичи, *сяло Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Гнесічы, гл. Гнесичи
Гнецькі, гл. Гнедьки
Гнилые Руды, гл. Руды Гнилые
Гница, *рака* 25
Гомельская вобласць, *вобласць Рэспублікі Беларусь* 3, 25
Гора Долгая, *мяжа паміж маёнткамі Нягневічы і Сенна Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Городище, гл. Вонячин
Городецкий повет, *павет Вялікага Княства Літоўскага* 6, 16, 18
Городок (Давид-Городок), *горад (места), маёнтак Давыд-Гарадоцкага, затым Пінскага павета Вялікага Княства Літоўскага* 6, 8, 12, 16, 18
Гошчанскі раён, *раён Ровенскай вобласці Украіны* 4
Гродзенская вобласць, *вобласць Рэспублікі Беларусь* 2, 4, 5, 15, 19, 24
Гродзенская губерня, *губерня Расійскай імперыі* 3
Гродзенскі раён, *раён Гродзенскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 15
Гуменаўскае, гл. Гуменаўшчына
Гуменаўшчына, *сяло Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Стаўбцоўскага раёна Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 20, 21
Гуменские, гл. Игуменские

Давыд-Гарадок, гл. Городок
Давыд-Гарадоцкае княства, *княства ў складзе Вялікага Княства Літоўскага* 6, 8, 9, 12, 18
Давыд-Гарадоцкая ардынацыя, *маёнткавы комплекс князёў Радзівілаў* 12
Давыд-Гарадоцкі павет, гл. Городецкий повет
Дажаў, *маёнтак Валынскай зямлі Вялікага Княства Літоўскага* 14
Даколь, гл. Доколье
Даўбечыча, гл. Долбечича
Даўгашыі, гл. Шии Долгии
Дашаў, гл. Дашевцы
Дашевцы, *населены пункт Падольскай зямлі, цяпер пасёлак гарадского тыпу Іллінцаўскага раёна Вінніцкай вобласці Украіны* 1
Дашів, гл. Дашевцы
Дашківці, гл. Дешковце
Дашкоўцы, гл. Дешковце
Дашковщина, *зямля ў вёсцы Лукавец Клецкага княства Вялікага Княства Літоўскага* 8
Дашкоўшчына, гл. Дашковщина
Дварэц, гл. Дворец
Двор Кондратов, гл. Кондратов Двор
Дворец Новый Василевича, гл. Новодворец
Дворец, *сяло ў маёнтку Глуск, цяпер вёска Глускага раёна Магілёўскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Деревенский, гл. Деревная
Деревная, *дварэц, двор, маёнтак Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер аграгарадок Стаўбцоўскага раёна Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 20, 21, 23, 28; таксама *двор Новагародскай зямлі* 5
Деревное, *дварэц* 17
Дешковце (Дашківці), *сяло Падольскай зямлі, цяпер сяло Літынскага раёна Вінніцкай вобласці Украіны* 1
Дзеражное, гл. Дзеражын
Дзеражын, *маёнтак Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 28
Дзераўная, *вёска Баранавіцкага раёна Брэсцкай вобласці Рэспублікі Беларусь* 5, гл. таксама Деревная
Дзюнькаў, гл. Чжюньков
Дзюньків, гл. Чжюньков
Дзявалтаў, гл. Дявилтово
Дзявілтава, гл. Дявилтово
Дзявілтаў, гл. Дявилтово
Дзялтува, гл. Дявилтово
Дзяшкоўцы, гл. Дешковце
Доириковщина, *поле ў маёнтку Сухаверхаўшчына Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 21
Доколье, *сяло ў маёнтку Глуск, цяпер вёска Глускага раёна Магілёўскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Докольская, *дарога ў маёнтку Глуск* 25
Доколя, *рака* 25
Долбечича, *зямля ў месце Клецку Вялікага Княства Літоўскага* 8
Долгая Гора, гл. Гора Долгая
Долгии Шии, гл. Шии Долгии
Долгошии, гл. Шии Долгии
Доржы, *двор Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 25
Доўгія Шыі, гл. Шии Долгии
Драздоўскі, гл. Драздоўшчына
Драздоўшчына, *засценак, фальварак Менскага павета Менскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Стаўбцоўскага раёна Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 21
Древоскипище, *луг каля вёскі Гнесічы Новагародскага павета Вялікага Княства Літоўскага* 14
Дрэваскіпішча, гл. Древоскипище
Дубасище, *поле ў маёнтку Глуск* 25
Дубда, гл. Dubdo
Дубровіца, *замак Валынскай зямлі Вялікага Княства Літоўскага* 25
Дявилтово, *дварэц, двор, маёнтак Вількамірскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер мястэчка Укмяргскага раёна Літоўскай Рэспублікі* 23, 28
Дявилтовский, гл. Дявилтово

Езярышчанскае староства, *староства Віцебскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 27
Ейтвилишки, *двор Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 7

Жабчыцы, гл. Жабчычы
Жабчычы (Жабчыцы), *маёнтак Пінскага павета Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Пінскага раёна Брэсцкай вобласці Рэспублікі Беларусь* 8, 25
Жамойцкае княства, *княства ў складзе Вялікага Княства Літоўскага* 6
Жамойцкая зямля, *зямля ў складзе Вялікага Княства Літоўскага* 23, 28
Житцевича, *зямля ў Давыд-Гарадоцкім княстве (павеце) Вялікага Княства Літоўскага* 16
Жыткавіцкі раён, *раён Гомельскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25

Замошша, гл. Замошье
Замошье, *сяло ў маёнтку Глуск, цяпер вёска Асіповіцкага раёна Магілёўскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Заречье, *сяло Менскага павета Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Стаўбцоўскага раёна Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 21
Зарычненскі раён, *раён Ровенскай вобл. Украіны* 25
Засее, *сяло Аршанскага павета Вялікага Княства Літоўскага* 28
Засулле, гл. Засулье
Засулье, *вёска Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Стаўбцоўскага раёна Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 21
Збынов, *рака* 1
Звенигородка, гл. Звинигород
Звинигород (Звенигородка), *горад Падольскай зямлі, цяпер горад, раённы цэнтр Чаркаскай вобласці Украіны* 1
Звянігародка, гл. Звинигород
Здзеніж, *маёнтак Луцкага павета Валынскай зямлі Вялікага Княства Літоўскага* 14
Зубковская, *сенажаць, мяжа паміж маёнткамі Нягневічы і Сенна Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Зякла, *урочышча, мяжа паміж маёнткамі Нягневічы і Сенна Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Зяраслаўка, гл. Zyareslawka

Иванцовское, *дварышча ў сяле Альпень Давыд-Гарадоцкага павета Вялікага Княства Літоўскага* 6
Игуменские, *сенажаці двара Дзераўная Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 20, 21, 28
Издынный, *востраў у Давыд-Гарадоцкім княстве (павеце) Вялікага Княства Літоўскага* 16
Ильинце, *сяло Падольскай зямлі, цяпер горад, раённы цэнтр Вінніцкай вобласці Украіны* 1
Инфлянты, *дзяржава* 25
Исаевщина, *пусташ Кіеўскага павета Кіеўскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 9
Ифлянтская земля, гл. Инфлянты

Іванцоўскае, гл. Иванцовское
Ігуменскія, гл. Игуменские
Іллінцаўскі раён, *раён Вінніцкай вобласці Украіны* 1
Іллінці, гл. Ильинце
Іллінцы, гл. Ильинце
Ісаеўшчына, гл. Исаевщина
Іўе, гл. Iwye

Казічынскае, *дварышча ў сяле Альпень Давыд-Гарадоцкага павета Вялікага Княства Літоўскага* 6
Калінаўскі раён, *раён Вінніцкай вобласці Украіны* 1
Камаришки, *дварэц Ашмянскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Вілейскага раёна Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 13
Камарышкі, гл. Камаришки
Кандратавічы, *вёска Капыльскага княства Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 17
Капыльскае княства, *княства Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 17
Карпешкі, гл. Karpyeski
Карытнае, гл. Корытно
Карэліцкі раён, *раён Гродзенскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 2, 5
Касарычы, гл. Косоричи
Касута, *маёнтак Ашмянскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 28
Касцёл у Шылавічах, гл. Ecclesia in Sidlowicze
Касцёл Унебаўзяцця Марыі і святых апосталаў Пятра і Паўла ў Мерачы, гл. Ecclesia parochiali tituli Assumptionis Marie ac sanctorum Petri et Pauli apostolorum in Merecz
Касцёл Унебаўзяцця Найсвяцейшай Панны Марыі ў Адэльску, гл. Ecclesia tituli Sacratissime Virginis Marie Assumcionis in Odolsko
Катлукоўскае, гл. Котлуковское
Кашалёўская воласць, *воласць Навагрудскага павета Мінскай губерні Расійскай імперыі* 2
Квачоўшчына, гл. Quaczowsczyna
Керстановщина, *зямля ў месце Клецку Вялікага Княства Літоўскага* 8
Керстаноўшчына, гл. Керстановщина
Киев, *горад (места)* 22
Кіеўскае ваяводства, *ваяводства Рэчы Паспалітай* 18
Кіеўскі павет, *павет Кіеўскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 9
Клесничи, *зямля ў маёнтку Сенна Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Клецк, *горад (места), замак* 8, 10
Клецкае княства, *княства ў складзе Вялікага Княства Літоўскага* 8, 9, 10
Клецкая ардынацыя, *маёнткавы комплекс князёў Радзівілаў* 10
Клецкі раён, *раён Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 8, 10
Климентича Василевая, *зямля ў вёсцы Лукавец Клецкага княства Вялікага Княства Літоўскага* 8
Кліменціча Васілевая, гл. Климентича Василевая
Княства Літоўскае, гл. Великое Князьство Литовское
Козинок, *поле, мяжа паміж маёнткамі Нягневічы і Сенна Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Койданаў, *маёнтак Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 21
Кондратов двор, *зямля ў двары Эйтвілішкі Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 7
Кондратовский, гл. Кондратов Двор
Конелыя, *рака* 1
Корбчин, *сяло Новагародскай (?) зямлі Вялікага Княства Літоўскага* 2
Корбчын, гл. Корбчин
Коруна Польская, гл. Польшча
Корытно, *сяло ў маёнтку Глуск, цяпер аграгарадок Асіповіцкага раёна Магілёўскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Косоричи, *сяло ў маёнтку Глуск, цяпер вёска Глускага раёна Магілёўскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Котлуковское, *дварышча ў сяле Альпень Давыд-Гарадоцкага павета Вялікага Княства Літоўскага* 6
Коўна, *горад (места)* 23
Кракаў, гл. Cracovia
Кракаўскае ваяводства, *ваяводства Каралеўства Польскага* 15
Криницка, *возера ў Давыд-Гарадоцкім павеце Вялікага Княства Літоўскага* 6
Крожи, *маёнтак Жамойцкага княства Вялікага Княства Літоўскага* 20, 21
Кропивна, *рака* 25
Кропивная, *рака* 1
Кроштьı, *маёнтак Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 25
Круглая, гл. Kruhla
Крупа, гл. Крупы
Крупава, гл. Крупы
Крупы, *маёнтак Лідскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер аграгарадок Лідскага раёна Гродзенскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 19
Крыніца, гл. Криницка
Купицко, *сяло Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Купіск, гл. Купицко
Купіцк, гл. Купицко
Кусціна, *маёнтак Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 16

Лавращов манастырь, гл. Лаврошов монастырь
Лаврошов монастырь (Лаўрышаўскі манастыр), *манастыр у Новагародскай зямлі Вялікага Княства Літоўскага* 2, 3, 4, 14, 24, 26
Лаврышов монастырь, гл. Лаврошов монастырь
Лаўрышава, гл. Ławryszów
Лаўрышаўскі манастыр, гл. Лаврошов монастырь
Летыня (Літин), *сяло Падольскай зямлі, цяпер пасёлак гарадскога тыпу, раённы цэнтр Вінніцкай вобласці Украіны* 1
Литва, *частка Вялікага Княства Літоўскага* 18
Литчичи, гл. Лытчичи
Лідскі павет, *павет Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 19, 28
Лідскі раён, *раён Гродзенскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 19
Ліпавецкі раён, *раён Вінніцкай вобласці Украіны* 1
Лісавічы, *вёска Давыд-Гарадоцкага княства ў складзе Вялікага Княства Літоўскага* 6
Літва, *дзяржава* 7, 11, 23
Літин, гл. Летыня
Літын, гл. Летыня
Літынскі раён, *раён Вінніцкай вобласці Украіны* 1
Літоўская Рэспубліка, гл. Літва

Лозки, *лог у маёнтку Сухаверхаўшчына Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 21
Лозовое поле, гл. Поле Лозовое
Лозовый Русеч, гл. Русеч Лозовый
Лозок Новосадов, *сенажаць, мяжа паміж маёнткамі Нягневічы і Сенна Навагародскага павета Навагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Лопата, *урочышча ў маёнтку Сенна Навагародскага павета Навагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Лопі, *маёнтак Троцкага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 23
Лошаковская, *зямля ў Давыд-Гарадоцкім княстве (павеце) Вялікага Княства Літоўскага* 16
Лубень, *рака* 20, 21, 28
Лубяна, гл. Лубень
Лукавец (Лукаўцы, Шчэпаўшчына), *вёска, маёнтак, фальварак Клецкага княства (затым Клецкай ардынацыі) Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Клецкага раёна Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 8, 10
Лукаўцы, гл. Лукавец
Лукишки, *двор Віленскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 29
Луцк, *горад (места)* 3, 12, 14
Луцкі павет, *павет Валынскай зямлі Вялікага Княства Літоўскага* 3, 18
Лытчицы, *вёска Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 14
Лытчичи (Булгацкія Лычыцы, Ураджайная), *сяло Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Навагрудскага раёна Гродзенскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 24, 26
Лытчычы, гл. Лытчичи
Лычыцы Булгацкія, гл. Лытчичи
Лычыцы, гл. Лытчицы
Люблин, *горад (места)* 23
Любча, *маёнтак Навагрудскага павета Гродзенскай губерні Расійскай імперыі* 3
Лядин, *луг, мяжа паміж маёнткамі Нягневічы і Сенна Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Лядинская, *дарога Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Лядины, *мясцовасць Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Ляхавіцкае, гл. Ляховицкое
Ляхавічы, гл. Ляховицкое
Ляховицкое, *дварышча ў сяле Плотніца Пінскай воласці Вялікага Княства Літоўскага* 22

Магілёў, *горад, замак* 7
Магілёўская вобласць, *вобласць Рэспублікі Беларусь* 24, 25
Мазыр, гл. Мозырь
Мазырскі павет, *павет Кіеўскага, затым Менскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 25
Мазырскі павет, *павет Мінскай губерні Расійскай імперыі* 6, 9, 12
Макавічы, гл. Маковишче
Маковишче, *сяло ў маёнтку Глуск, цяпер вёска Глускага раёна Магілёўскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Малая Торчка, гл. Торчка Малая
Малее Глушновское, гл. Глушновское Малее
Малешаў, *вёска Пінскага павета Вялікага Княства Літоўскага* 12
Малкава, гл. Малковцы
Малковцы, *сяло ў маёнтку Глуск, цяпер вёска Глускага раёна Магілёўскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Малое Глушынскае, гл. Глушновское Малее
Малыя Арлы, гл. Арлы Малыя
Малыя Васкевічы, гл. Васкевічы Малыя
Мантромішкяй, гл. Монтримишки
Мантрымішкі, гл. Монтримишки
Мануйлаўскае, гл. Мануйловское
Мануйловское, *дварышча ў сяле Альпень Давыд-Гарадоцкага павета Вялікага Княства Літоўскага* 6
Марковская десятина, *адміністрацыйная адзінка Ашмянскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 13
Маскоўская дзяржава, *дзяржава* 8, 16, 24
Мачуль, гл. Мочуль
Машнічы, гл. Мошничи
Мейлавічы, гл. Meylowiczi
Мелаўцы, гл. Meylowiczi
Меляхоўшчына, гл. Myelyechowsczyna
Менскі павет, *павет Віленскага, затым Менскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 20, 21, 23, 25, 28
Мерач, гл. Merecz
Мервича, *зямля ў Давыд-Гарадоцкім княстве (павеце) Вялікага Княства Літоўскага* 16
Микулинце, *сяло Падольскай зямлі, цяпер сяло Літынскага раёна Вінніцкай вобласці Украіны* 1
Микулинці, гл. Микулинце
Милошунский, гл. Милошуны
Милошуны, *двор, маёнтак Вількамірскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 23, 28
Милушево, *вёска Новагародскай зямлі Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Навагрудскага раёна Гродзенскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 5
Мідбора, гл. Mydbora
Мікулінцы, гл. Микулинце
Мілашуны, гл. Милошуны
Мілушава, гл. Милушево
Мінкавічы, гл. Минковичи
Минковичи, *сяло ў маёнтку Глуск, цяпер вёска Старадарожскага раёна Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Мінская вобласць, *вобласць Рэспублікі Беларусь* 8, 10, 13, 20, 21, 23, 25
Мінская губерня, *губерня Расійскай імперыі* 2, 6, 9, 12, 25
Міхневічы, *маёнтак Езярышчанскага староства Віцебскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 27
Млінаўскі раён, *раён Ровенскай вобласці Украіны* 3
Мозырь, *горад (места)* 3, 24, 26
Монтримишки, *дварэц Вількамірскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 23
Монтримишский, гл. Монтримишки
Мочуль, *сяло Давыд-Гарадоцкага княства (павета) Вялікага Княства Літоўскага, затым вёска Мазырскага павета Мінскай губерні Расійскай імперыі, цяпер вёска Столінскага раёна Брэсцкай вобласці Рэспублікі Беларусь* 12, 16, 18
Мочульная, *рака* 24, 26
Мочюль, гл. Мочуль
Мошницкая, *дарога ў маёнтку Глуск* 25
Мошничи, *сяло ў маёнтку Глуск* 25
Мяркіне, гл. Merecz

Навагрудскі павет, *павет Гродзенскай губерні Расійскай імперыі* 2, 3
Навагрудскі раён, *раён Гродзенскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 4, 5, 24
Навадворац, гл. Новодворец
Навадворкі, гл. Навадворац
Найденовичи, *вёска Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Стаўбцоўскага раёна Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 21
Найдзёнавічы, гл. Найденовичи
Налибоки, *двор, маёнтак Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, затым маёнтак Ашмянскага павета Віленскай губерні Расійскай імперыі, цяпер аграгарадок Стаўбцоўскага раёна Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 3, 21, 23, 29
Налибоцкий, гл. Налибоки
Налібакі, гл. Налибоки
Налібокі, гл. Налибоки
Нараўлянскі раён, *раён Гомельскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 3
Негневичи, *маёнтак Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер аграгарадок Навагрудскага раёна Гродзенскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 5, 14, 23, 24, 26
Немон, *рака* 14, 15, 24, 26
Ненькавічы, *маёнтак Пінскага павета Вялікага Княства Літоўскага, цяпер сяло Зарычненскага раёна Ровенскай вобл. Украіны* 25
Ненькович, гл. Ненькавічы
Несечи, гл. Гнесичи
Нёман, гл. Немон
Нива Пьяничина, *зямля ў месце Клецку Вялікага Княства Літоўскага* 8
Ніва П'янічына, гл. Нива Пьяничина
Ніўка, гл. Nywka
Навагародак, гл. Новогородок
Новагародскае ваяводства, *ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 8, 12, 24, 25, 26
Новагародская воласць, *воласць Троцкага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24
Новагародскі павет, *павет Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 2, 4, 5, 16, 24, 25, 26
Новегородок, гл. Новогородок
Новогородок, *горад (места), замак* 4, 14, 24

Новодворец (Новый Дворец Василевича, Навадворкі), *вёска Клецкага княства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Клецкага раёна Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 8, 10
Новодворская, *рака* 8
Новодворское, *поле каля горада Клецка* 10
Новосадов Лозок, гл. Лозок Новосадов
Новый Дворец Василевича, гл. Новодворец
Нягневічы, гл. Негневичи
Няміраўскі раён, *раён Вінніцкай вобласці Украіны* 1
Нясвіж, *горад (места)* 3, 24

Овдеевский, *лог у маёнтку Сухаверхаўшчына Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 21
Одалицкое, *дварышча ў сяле Альпень Давыд-Гарадоцкага павета Вялікага Княства Літоўскага* 6
Олексеевщина, *вёска Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 21
Ольпень, *сяло Давыд-Гарадоцкага павета Вялікага Княства Літоўскага, затым ваколіца Мазырскага павета Мінскай губерні Расійскай імперыі, цяпер вёска Столінскага раёна Брэсцкай вобласці Рэспублікі Беларусь* 6
Орлы Великие, *сяло Давыд-Гарадоцкага павета Вялікага Княства Літоўскага, затым фальварак Мазырскага павета Мінскай губерні Расійскай імперыі, цяпер вёска Столінскага раёна Брэсцкай вобласці Рэспублікі Беларусь* 9
Орсічы, гл. Ворсичи
Осово, *сяло ў маёнтку Глуск, цяпер вёска Бабруйскага раёна Магілёўскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Осташино, *сяло Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Навагрудскага раёна Гродзенскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 24, 26
Острокольное, *возера ў Давыд-Гарадоцкім павеце Вялікага Княства Літоўскага* 6

Павликовщина, *зямля ў вёсцы Лукавец Клецкага княства Вялікага Княства Літоўскага* 8
Пагост, гл. Погост
Паграбішчанскі раён, *раён Вінніцкай вобласці Украіны* 1
Паддубцы, *маёнтак Луцкага павета Валынскай зямлі Вялікага Княства Літоўскага* 18
Падлессе, гл. Podlyasse
Падолле, гл. Подольская земля
Падольская зямля, гл. Подольская земля
Падубісы, *маёнтак Жамойцкай зямлі Вялікага Княства Літоўскага* 23
Падляшскае ваяводства, *ваяводства Рэспублікі Польшча* 15
Палонка, *маёнтак Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 5
Панёўшчына, гл. Panyowszczyna
Пантусовская, *сенажаць, мяжа паміж маёнткамі Нягневічы і Сенна Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Паробоцкая, *сенажаць, мяжа паміж маёнткамі Нягневічы і Сенна Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Парэчча, гл. Поречье
Пасянічы, *сяло Пінскага павета Вялікага Княства* Літоўскага 6
Паўлікоўшчына, гл. Павликовщина
Пенск, гл. Пинск
Пераходзічы, гл. Переходичи
Переходичи, *сяло Давыд-Гарадоцкага княства (павета) Вялікага Княства Літоўскага, цяпер сяло Ракітнаўскага раёна Ровенскай вобласці Украіны* 12, 16, 18
Переходичі, гл. Переходичи
Петрыковщизна, *лог у маёнтку Сухаверхаўшчына Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 21
Пинск, *горад (замак)* 6, 8, 9, 22
Пинская волость, *воласць Вялікага Княства Літоўскага* 22
Пинский повет, *павет Вялікага Княства Літоўскага* 6, 8, 12, 18, 19, 22, 25
Писаревщина, *зямля ў сяле Якшычы Клецкага княства Вялікага Княства Літоўскага* 8
Пицк, гл. Купицко
Пінскае княства, *княства ў складзе Вялікага Княства Літоўскага* 22
Пінская воласць, гл. Пинская волость
Пінскі павет, гл. Пинский повет
Пінскі раён, *раён Брэсцкай вобласці Рэспублікі Беларусь* 18, 25
Пісараўшчына, гл. Писаревщина
Плисків, гл. Плисков
Плисков, *населены пункт Падольскай зямлі, цяпер сяло Паграбішчанскага раёна Вінніцкай вобласці Украіны* 1
Пліскаў, гл. Плисков
Плотница, *сяло Пінскай воласці Вялікага Княства Літоўскага, цяпер аграгарадок Столінскага раёна Брэсцкай вобласці Рэспублікі Беларусь* 22
Плотніца, гл. Плотница
Побалава, *маёнтак Рэчыцкага павета Менскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 25
Поветище, *возера, мяжа паміж маёнткамі Нягневічы і Сенна Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Поветище, *сенажаць, урочышча, мяжа паміж маёнткамі Нягневічы і Сенна Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 2624, 26
Повечищи, гл. Поветище
Повшово, *сенажаць, мяжа паміж маёнткамі Нягневічы і Сенна Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Погост, *сяло ў маёнтку Глуск, цяпер вёска Глускага раёна Магілёўскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Подольская земля, *зямля ў складзе Вялікага Княства Літоўскага* 1
Пожарки, *луг у маёнтку Сенна Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Поле Лозовое, *поле каля вёскі Гнесічы Новагародскага павета Вялікага Княства Літоўскага* 14
Польская Коруна, гл. Польшча
Польшча, *дзяржава* 15, 29
Поречье, *сяло ў маёнтку Глуск, цяпер аграгарадок Акцябрскага раёна Гомельскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Прилук (Прилука Стара), *сяло Падольскай зямлі, цяпер сяло Ліпавецкага раёна Вінніцкай вобласці Украіны* 1
Прилука Стара, гл. Прилук
Припять, *рака* 16
Прылук, гл. Прилук
Прылука Старая, гл. Прилук
Птичь, *рака* 25
Пугачовский, *луг у маёнтку Сухаверхаўшчына Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 21
Пузынин, *двор Клецкага княства Вялікага Княства Літоўскага* 10
Пчичь, гл. Птичь
Пьяничина Нива, гл. Нива Пьяничина
П'янічына Ніва, гл. Нива Пьяничина

Рагачоў, *горад (места)* 8
Ражышчанскі раён, *раён Валынскай вобласці Украіны* 14
Ракаў, *двор, замак, маёнтак Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 23, 28
Ракітаўнаўскі раён, *раён Ровенскай вобласці Украіны* 16, 18
Рамель, гл. Ремель
Ремель, *сяло (ваколіца) Давыд-Гарадоцкага княства (павета) Вялікага Княства Літоўскага, затым вёска Мазырскага павета Мінскай губерні Расійскай імперыі* 6, 9, 12, 16, 18
Ржавское, *балота ў маёнтку Глуск* 25
Ричов, *двор Мазырскага павета Кіеўскага, затым Менскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер аграгарадок Жыткавіцкага раёна Гомельскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Роска, *рака* 1
Рось, *рака* 1
Ровенская вобласць, *вобласць Украіны* 3, 4, 5, 16, 18, 25
Рубежевичи, *сяло Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер аграгарадок Стаўбцоўскага раёна Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 21
Рубяжэвічы, гл. Рубежевичи
Рудаковичи, *сяло ў маёнтку Глуск, затым вёска Глускай воласці Бабруйскага павета Мінскай губерні Расійскай імперыі* 25
Рудаковічы, гл. Рудаковичи
Рудаміна, гл. Rudomina
Руды Гнилые, *населены пункт Падольскай зямлі* 1
Русава, *рака* 1
Русакі, гл. Русаковичи
Русаковичи (Русакі), *сяло Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Стаўбцоўскага раёна Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 21
Русецкый могильник, *зямля каля вёскі Гнесічы Новагародскага павета Вялікага Княства Літоўскага* 14
Русеч Лозовый, *зямля каля вёскі Гнесічы Новагародскага павета Вялікага Княства Літоўскага* 14

Русицкий, *луг, мяжа паміж маёнткамі Нягневічы і Сенна Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26 24, 26
Русич, гл. Русицкий
Русь, *частка Вялікага Княства Літоўскага* 28
Рычово, гл. Ричов
Рычоў, гл. Ричов
Рэспубліка Беларусь, гл. Беларусь
Рэспубліка Польшча, гл. Польшча
Рэчыцкі павет, *павет Менскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 25

Сазонаўшчына, гл. Созоновщина
Сакалец, гл. Соколец
Самойлович, *востраў каля вёскі Гнесічы Новагародскага павета Вялікага Княства Літоўскага* 14
Сведасай, гл. Свядость
Свядасць, гл. Свядость
Свядасці, гл. Свядость
Свядости, гл. Свядость
Свядость, *маёнтак Вількамірскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер мястэчка Анікштынскага раёна Літоўскай Рэспублікі* 23, 29
Святая, *рака* 23
Свяшчэнная Рымская імперыя, *дзяржава* 20, 24
Село Старе, *сяло Давыд-Гарадоцкага княства (павета) Вялікага Княства Літоўскага, цяпер сяло Ракітнаўскага раёна Ровенскай вобласці Украіны* 12, 18
Сельца, *сяло ў маёнтку Глуск, цяпер вёска Глускага раёна Магілёўскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Сельцы, гл. Сельца
Сенна, гл. Сенно
Сенно, *маёнтак Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Сермяж, гл. Сермяч
Сермяч, *рака* 21
Симоновичи, *сяло ў маёнтку Глуск, цяпер вёска Глускага раёна Магілёўскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Сіманавічы, гл. Симоновичи
Слуцк, *горад (места)* 2, 6
Слуцкае княства, *княства ў складзе Вялікага Княства Літоўскага* 6
Слуцкая, *дарога ў маёнтку Глуск* 25
Смалегаў, *вёска Нараўлянскага раёна Гомельскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 3
Смаленск, *горад* 13
Смалігавічы, *маёнтак Мазырскага павета Вялікага Княства Літоўскага* 3
Смаргонь, гл. Смургойни
Смотрич, *горад Падольскай зямлі* 1
Смотрыч, гл. Смотрич
Смургойни (Смаргонь), *маёнтак Ашмянскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 13
Соб, *рака* 1
Собачий, *луг у маёнтку Сухаверхаўшчына Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 21
Созоновщина, *зямля ў сяле Якшычы Клецкага княства Вялікага Княства Літоўскага* 8
Сокілець, гл. Соколец
Соколец, *горад Падольскай зямлі, цяпер сяло Няміраўскага раёна Вінніцкай вобласці Украіны* 1
Соколецкая волость, *воласць Падольскай зямлі* 1
Солы, *дварэц, маёнтак Вількамірскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 23
Сольский, гл. Солы
Сопега, *лог у маёнтку Сухаверхаўшчына Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 21
Стаклішскі павет, *павет Троцкага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 16
Станькава, *двор Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 25
Старадарожскі раён, *раён Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Стара Прилука, гл. Прилук
Старая Прылука, гл. Прилук
Старе Село, гл. Село Старе
Старое Село, гл. Село Старе
Старое Сяло, гл. Село Старе
Старыца, *маёнтак Капыльскага княства Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 17
Стаўбцоўскі раён, *раён Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 20, 21, 23
Стахава, *сяло Пінскага павета Вялікага Княства Літоўскага* 22
Сташино, гл. Осташино
Столінскі раён, *раён Брэсцкай вобласці Рэспублікі Беларусь* 6, 9, 12, 16, 19, 22
Сторобынка, *рака* 25
Стражэўка, гл. Стрежевка
Стрежевка (Стрижавка), *сяло Падольскай зямлі, цяпер пасёлак гарадскога тыпу Вінніцкага раёна Вінніцкай вобласці Украіны* 1
Стрижавка, гл. Стрежевка
Струна, *двор Віленскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Швянчонскага раёна Літоўскай Рэспублікі* 7
Стрыжаўка, гл. Стрежевка
Сула, *рака* 21
Сухаверхаўшчына, гл. Хотова
Сухавершчына, *засценак Менскага павета Менскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 21
Суховерховичи, гл. Хотова
Суховерховщина, гл. Хотова
Сущик, *сяло ў маёнтку Глуск* 25
Сцепанская воласць, *воласць Валынскай зямлі Вялікага Княства Літоўскага* 12
Сцяпанавічы, *маёнтак Езярышчанскага староства Віцебскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 27
Сяло Старое, гл. Село Старе
Сямігосцічы, *фальварак Пінскага павета Вялікага Княства Літоўскага* 12

Таўпечына, гл. Толпечина
Тенючин, *двор у маёнтку Глуск* 25
Толпечина, *зямля ў вёсцы Лукавец Клецкага княства Вялікага Княства Літоўскага* 8
Тонава, гл. Тоново
Тонва, *рака* 21
Тоново, *маёнтак Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Стаўбцоўскага раёна Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 21
Тоновское, гл. Тоново
Торчка Малая, *рака* 1
Трепятин, *рака* 24, 26
Трепятин, *сенажаць, мяжа паміж маёнткамі Нягневічы і Сенна Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Троцкае ваяводства, *ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 2, 4, 5, 15, 16, 23
Трычоўшчына, гл. Triczowszczyna
Трычуўка, *вёска Беластоцкага павета Падляшскага ваяводства Рэспублікі Польшча* 15
Трычы, гл. Triczowszczyna
Тударава, *вёска Карэліцкага раёна Гродзенскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 5
Тудоровское, *падвор'е ў горадзе Давыд-Гарадку* 18
Турец, *двор Новагародскага павета Троцкага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, аграгарадок Карэліцкага раёна Гродзенскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 2
Туринье, *поле ў маёнтку Глуск* 25
Турэц, гл. Турец

Укмяргскі раён, *раён Літоўскай Рэспублікі* 23
Украіна, *дзяржава* 1, 3, 4, 5, 14, 16, 18, 25
Укухаравецкае, гл. Укухоревецкое
Укухоревецкое, *дварышча ў сяле Альпень Давыд-Гарадоцкага павета Вялікага Княства Літоўскага* 6
Ураджайная, гл. Лытчичи
Урбановский, *дварэц Вількамірскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 23

Фостовичи, гл. Хвостовичи

Халопенічы, гл. Халопінічы
Халопінічы, *сяло Аршанскага павета Віцебскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 28
Хатава, гл. Хотова
Хацюхова, *сяло Аршанскага павета Віцебскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 28

Хваставічы, гл. Хвостовичи
Хвостовичи, *сяло ў маёнтку Глуск, цяпер вёска Глускага раёна Магілёўскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Хобалтаў, *маёнтак Валынскай зямлі Вялікага Княства Літоўскага* 12
Хотова (Суховерховщина), *двор, маёнтак Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 20, 21, 28
Хотовка, *рака* 21
Хотовское, гл. Хотова
Хрыстича, *поле ў маёнтку Глуск* 25

Цапра, *двор Клецкага княства Вялікага Княства Літоўскага* 9
Церковь Воскресенья Христова, *царква ў месце Глуску* 25
Церковь Светого Михаила, *царква ў месце Глуску* 25
Церковь Светого Юрья, *царква ў месце Глуску* 25

Чаркаская вобласць, *вобласць Украіны* 1
Чарнаўчыцы, *маёнтак Брэсцкага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 9
Чернев, *востраў ў маёнтку Сенна Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Чжюньков, *населены пункт Падольскай зямлі, цяпер сяло Паграбішчанскага раёна Вінніцкай вобласці Украіны* 1
Чудзінаў, *сяло Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 2
Чудковая, *дуброўка, мяжа паміж маёнткамі Нягневічы і Сенна Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 24, 26
Чудоўшчына, *вёска Кашалёўскай воласці Навагрудскага павета Мінскай губерні Расійскай імперыі* 2

Шадоўчына, гл. Schedowczyna
Шашкоўшчына, гл. Шешковщина
Шашолы, *маёнтак Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 25
Швекшна, гл. Швекшны
Швекшны, *маёнтак Жамойцкага княства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер мястэчка Шылуцкага раёна Літоўскай Рэспублікі* 23, 28
Швянчонскі раён, *раён Літоўскай Рэспублікі* 7
Шешековщина, гл. Шешковщина
Шешковщина, *пустаўшчына каля двара Хатава Менскага павета Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 20, 21
Шии Долгии, *маёнтак Луцкага павета Валынскай зямлі Вялікага Княства Літоўскага* 3
Шчорсаўская пушча, гл. Щорсовская пуща
Шчорсы, гл. Щорсы
Шчэпаўшчына, гл. Лукавец
Шыдлавічы, гл. Sidlowicze
Шыі Доўгія, гл. Шии Долгии
Шылава, *маёнтак Жамойцкай зямлі Вялікага Княства Літоўскага* 23
Шылавічы, гл. Sidlowicze
Шылуцкі раён, *раён Літоўскай Рэспублікі* 23

Щепин, *двор Клецкага княства Вялікага Княства Літоўскага* 10
Щерсовская пуща, гл. Щорсовская пуща
Щерсы, гл. Щорсы
Щорсовская пуща, *пушча ў Новагародскім павеце Вялікага Княства Літоўскага* 14
Щорсы, *сяло Новагародскага павета Троцкага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер аграгарадок Навагрудскага раёна Гродзенскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 4, 24

Эйтвілішкі, гл. Ейтвилишки

Юнцаўшчына, гл. Юнцевщина
Юнцевщина, *зямля ў месце Клецку Вялікага Княства Літоўскага* 8
Юркавічы, *вёска Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 12

Яблоннае, *маёнтак Валынскай зямлі Вялікага Княства Літоўскага, цяпер сяло Бярэзнаўскага раёна Ровенскай вобласці Украіны* 5
Яблуннае, гл. Яблоннае
Яблунне, гл. Яблоннае
Явилтишки, *зямля ў Віленскім ваяводстве Вялікага Княства Літоўскага* 7
Явілтышкі, гл. Явилтишки
Язвинки, *населены пункт у маёнтку Глуск* 25
Якушковская, *зямля ў Давыд-Гарадоцкім княстве (павеце) Вялікага Княства Літоўскага* 16
Якшичи, *сяло Клецкага княства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Клецкага раёна Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 8
Якшычы, гл. Якшичи
Янаўскі раён, *раён Літоўскай Рэспублікі* 23
Янусовичи, гл. Ганусовичи
Янушкі, *вёска Стаўбцоўскага раёна Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 21
Ясень, *сяло ў маёнтку Глуск, цяпер аграгарадок Асіповіцкага раёна Магілёўскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 25
Ястрабель, *вёска Столінскага раёна Брэсцкай вобласці Рэспублікі Беларусь* 19
Ястрамбель, *вёска Баранавіцкага раёна Брэсцкай вобласці Рэспублікі Беларусь* 19, гл. таксама Iastrzębl

Baturyński, гл. Бутуринский

Chotowa, гл. Хотова
Cracovia, *горад (места)* 15

Dawidgrodek, гл. Городок
Deltuva, гл. Дявилтово
Derewienski, гл. Деревная
Derewna, гл. Деревное
Derwno, гл. Деревное
Dłobiczycza, гл. Долбечича
Dołhiniszki, гл. Шии Долгии
Drewoskiepiszcze, гл. Древоскипище
Dubdo, *зямля каля мястэчка Адэльск Троцкага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 15
Ducatus Lituanie, гл. Великое Князьство Литовское
Dworzec Nowy Wasilewicza, гл. Новодворец

Ecclesia in Sidlowicze, *касцёл у вёсцы Шылавічы Ваўкавыскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 19
Ecclesia tituli Assumptionis Marie ac sanctorum Petri et Pauli apostolorum in Merecz, *касцёл у мястэчку Мерач Троцкага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 11
Ecclesia tituli Sacratissime Virginis Marie Assumcionis in Odolsko, *касцёл у мястэчку Адэльск Троцкага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 15
Ejtwiliszki, гл. Ейтвилишки

Grodna, *горад (места), замак* 15
Grodno, гл. Grodna

Hłusk, гл. Глуско
Hniesicze, гл. Гнесичи
Hniesycze, гл. Гнесичи
Horodecki powiat, гл. Городецкий повет

Iastrzębl, *маёнтак Пінскага (?) павета Вялікага Княства Літоўскага* 19
Ihumenskie, гл. Игуменские
Iwye, *мястэчка Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 15

Jakszyce, гл. Якшичи
Juncewszczyna, гл. Юнцевщина

Karpyeski, *пустаўшчына каля мястэчка Мерач* 11
Kerstanowszczyna, гл. Керстановщина
Kleck, гл. Клецк
Komarysky, гл. Камаришки
Kruhla, *зямля ў вёсцы Шылавічы Ваўкавыскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 19

Lachowickie, гл. Ляховицкое
Loski, *луг у вёсцы Шылавічы Ваўкавыскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 19
Lubień, гл. Лубень

Ławryszów (Лаўрышава), *маёнтак Навагрудскага павета Гродзенскай губерні Расійскай імперыі, цяпер вёска Навагрудскага раёна Гродзенскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 1, 3, 5, 24, 26
Łukawiec, гл. Лукавец
Łytczyce, гл. Лытчичи

Magnus Ducatus Lituanie, гл. Великое Князьство Литовское
Makkamaryszki, гл. Камаришки

Mantromiškiai, гл. Монтримишки
Merecz, *мястэчка Троцкага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 11
Merkinė, гл. Merecz
Meylowiczi, *вёска Ваўкавыскага павета Навагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 19
Miłaszew, гл. Милушево
Mokkamaryszki, гл. Камаришки
Mydbora, *луг каля мястэчка Мерач* 11
Myelyechowsczyna, *зямля каля мястэчка Адэльск Троцкага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 15

Naliboki, гл. Налибоки
Niechniewicze, гл. Негневичи
Niehniewicze, гл. Негневичи
Niemen, гл. Немон
Niwa Pjaniczyna, гл. Нива Пьяничина
Nowodworskie, гл. Новодворское
Nowodworzec, гл. Новодворец
Nowogrodek, гл. Новогородок
Nowy Dworzec Wasilewicza, гл. Новодворец
Nyemyen, гл. Немон
Nywka, *зямля ў вёсцы Шылавічы Ваўкавыскага павета Навагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 19

Odelsk (Адэльск), *мястэчка Троцкага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер аграгарадок Гродзенскага раёна Гродзенскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 15
Odolsk, гл. Odelsk
Orłły, гл. Орлы Великие
Orły Wielkie, гл. Орлы Великие
Orzeszkyski, *пустаўшчына каля мястэчка Мерач* 11

Panyowsczyna, *зямля каля мястэчка Адэльск Троцкага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 15
Pawlukowszczyzna, гл. Павликовщина
Piński powiat, гл. Пинский повет
Pisarewszczyzna, гл. Писаревщина
Pjaniczyna Niwa, гл. Нива Пьяничина
Płotnica, гл. Плотница
Podlyasse, *лес у вёсцы Шылавічы Ваўкавыскага павета Навагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 19
Podolska ziemia, гл. Подольская земля

Quaczowsczyna, *зямля каля мястэчка Адэльск Троцкага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 15

Remel, гл. Ремель
Rudomina, *мястэчка Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 15

Schedowczyna, *зямля каля мястэчка Адэльск Троцкага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 15
Sczorsowska puszcza, гл. Щорсовская пуща
Sidlowicze, *вёска, маёнтак Ваўкавыскага павета Навагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер аграгарадок Ваўкавыскага раёна Гродзенскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 19
Sienno, гл. Сенно
Smorgonie, гл. Смургойни
Smurgonie, гл. Смургойни
Sokolec, гл. Соколец
Sokolyecz, гл. Соколец
Solski, гл. Солы
Soły, гл. Солы
Sozonowszczyna, гл. Созоновщина
Sseszkowsczyzna, гл. Шешковщина
Strūna, гл. Струна
Suchowierchowscyzna, гл. Хотова
Suwerkowszczyzna, гл. Хотова
Svėdasai, гл. Свядость
Swiatość, гл. Свядость
Sydlowicze, гл. Sidlowicze
Szczepowszczyzna, гл. Лукавец
Szczorse, гл. Щорсы
Szydlowice, гл. Sidlowicze
Szydlowicze, гл. Sidlowicze

Švėkšna, гл. Швекшны

Triczowsczyna (Трычы), *вёска, двор Троцкага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага, цяпер вёска Гродзенскага раёна Гродзенскай вобласці Рэспублікі Беларусь* 15
Tryczówka, гл. Трычуўка

Vilna, гл. Вильна

Wasilewicza Dworzec Nowy, гл. Новодворец
Wasilewicza Nowy Dworzec, гл. Новодворец
Wielkie Orłły, гл. Орлы Великие
Wielkie Xięstwo Litewskie, гл. Великое Князьство Литовское
Wilna, гл. Вильна

Xięstwo Litewskie, гл. Великое Князьство Литовское

Zyareslawka, *зямля каля мястэчка Адэльск Троцкага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага* 15

Спіс выкарыстаных крыніц і літаратуры

Крыніцы

Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі (НГАБ). – КМФ 5. – Воп. 1. – Спр. 673. – Інвентар маёнтка Давыд-Гарадок Пінскага павета. 1631 г.

НГАБ. – КМФ 5. – Воп. 1. – Спр. 677. – Інвентар маёнтка Давыд-Гарадок Пінскага павета. 1693 г.

НГАБ. – КМФ 5. – Воп. 1. – Спр. 678. – Інвентар маёнтка Давыд-Гарадок Пінскага павета. 1696 г.

НГАБ. – КМФ 5. – Воп. 1. – Спр. 679. – Інвентар маёнтка Давыд-Гарадок Пінскага павета. 1700 г.

НГАБ. – КМФ 5. – Воп. 1. – Спр. 733. – Інвентар маёнтка Дзераўная Менскага павета. 1591 г.

НГАБ. – КМФ 5. – Воп. 1. – Спр. 735. – Інвентар маёнтка Дзераўная Менскага павета. 1593 г.

НГАБ. – КМФ 5. – Воп. 1. – Спр. 737. – Інвентар маёнтка Дзераўная Менскага павета. 1662 г.

НГАБ. – КМФ 5. – Воп. 1. – Спр. 738. – Інвентар маёнтка Дзераўная Менскага павета. 1665 г.

НГАБ. – КМФ 5. – Воп. 1. – Спр. 743. – Інвентар Дзераўнянскага ключа Менскага павета. 1725 г.

НГАБ. – КМФ 18. – Воп. 1. – Спр. 28. – Метрыка Вялікага Княства Літоўскага. Кніга запісаў 28. 1522–1552 гг.

НГАБ. – КМФ 18. – Воп. 1. – Спр. 31. – Метрыка Вялікага Княства Літоўскага. Кніга запісаў 31. 1546–1549 гг.

НГАБ. – КМФ 18. – Воп. 1. – Спр. 35. – Метрыка Вялікага Княства Літоўскага. Кніга запісаў 35. 1551–1558 гг.

НГАБ. – КМФ 18. – Воп. 1. – Спр. 38. – Метрыка Вялікага Княства Літоўскага. Кніга запісаў 38. 1554–1568 гг.

НГАБ. – КМФ 18. – Воп. 1. – Спр. 41. – Метрыка Вялікага Княства Літоўскага. Кніга запісаў 41. 1558–1566 гг.

НГАБ. – КМФ 18. – Воп. 1. – Спр. 51. – Метрыка Вялікага Княства Літоўскага. Кніга запісаў 51. 1566–1572, 1574 гг.

НГАБ. – КМФ 18. – Воп. 1. – Спр. 254. – Метрыка Вялікага Княства Літоўскага. Кніга судовых спраў 40. 1559–1563 гг.

НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 174. – Справа аб размежаванні казённага маёнтка Лаўрышава Навагрудскага павета. 1801–1829 гг.

НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 175. – Справа аб размежаванні казённага маёнтка Лаўрышава Навагрудскага павета. 1807–1833 гг.

НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 177. – Дакументы памешчыкаў Абуховічаў па справе аб размежаванні маёнтка Лаўрышава Навагрудскага павета. 1518–1829 гг.

НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 178. – Дакументы князёў Радзівілаў па справе аб размежаванні маёнтка Лаўрышава Навагрудскага павета. 1391–1829 гг.

НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 2. – Спр. 179. – Дэкрэт Навагрудскага межавога суда 1-й інстанцыі па справе аб размежаванні маёнтка Лаўрышава Навагрудскага павета. 31.03.1833.

НГАБ. – Ф. 147. – Воп. 3. – Спр. 12010. – Справа аб спрэчцы шляхты ваколіц Мачуль, Рамель, Пераходзічы і інш. з князямі Радзівіламі аб праве валодання зямельнымі надзеламі. 1837–1843 гг.

НГАБ. – Ф. 159. – Воп. 1. – Спр. 598. – Справа Мінскага павятовага суда аб адшуканні Вількоцкімі свабоды ад прыгоннай залежнасці ад памешчыкаў Слізняў.

НГАБ. – Ф. 160. – Воп. 1. – Спр. 23. – Справа Ігуменскага павятовага суда аб адшуканні жыхарамі вёскі Пырашаўская Слабада Ігуменскага павета свабоды ад прыгоннай залежнасці ад памешчыкаў Ёдкаў. 1831–1853 гг.

НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 1. – Спр. 10. – Мінскі дваранскі дэпутацкі сход. Пастановы Літоўскага дваранскага дэпутацкага сходу аб дваранстве розных асоб. 1798–1800 гг.

НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 1. – Спр. 31. – Пастановы аб дваранстве розных асоб. 01–20.12.1802.

НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 1. – Спр. 32. – Пастановы аб дваранстве розных асоб. 21–31.12.1802.

НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 1. – Спр. 37. – Пастановы аб дваранстве розных асоб. 1804 г.

НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 1. – Спр. 62. – Пастановы аб дваранстве розных асоб. 1815 г.

НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 1. – Спр. 71. – Пастановы аб дваранскім паходжанні розных асоб. 1816 г.

НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 2. – Спр. 58. – Справа аб дваранскім паходжанні роду Тужыма-Апановічаў.

НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 2. – Спр. 928. – Справа аб дваранскім паходжанні роду Долматаў.

НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 2. – Спр. 1049. – Справа аб дваранскім паходжанні роду Жаўрыдаў.

НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 2. – Спр. 2159. – Справа аб дваранскім паходжанні роду Мажэйкаў.

НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 2. – Спр. 2497. – Справа аб дваранскім паходжанні роду Радцэвічаў-Платніцкіх.

НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 2. – Спр. 2547. – Справа аб дваранскім паходжанні роду Юнкевічаў-Платніцкіх.

НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 2. – Спр. 2694. – Справа аб дваранскім паходжанні роду Бальдвінаў-Рамультаў.

НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 2. – Спр. 3407. – Справа аб дваранскім паходжанні роду Хмараў.

НГАБ. – Ф. 319. – Воп. 2. – Спр. 4049. – Патэнты на дваранскую годнасць розных асоб. 1805–1831 гг.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 1. – Спр. 163. – Пацвярджальны прывілей вялікага князя літоўскага Жыгімонта II Аўгуста дзельчага ліста ад 18 мая 1560 г. княгіні Кузьміной Іванавіча Заслаўскай – Настассі Юр'еўны Гальшанскай і князя Аляксандра Іванавіча Палубенскага і яго жонкі княгіні Зафеі Юр'еўны Гальшанскай на маёнтак Глуск Новагародскага павета Новагародскага ваяводства з замкам, местам і воласцю і палову двара Рычоў Мазырскага павета. 31.03.1561.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 1. – Спр. 164. – Прывілеі на маёнтак Дзераўная Менскага павета.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 1. – Спр. 165. – Пацвярджальны прывілей вялікага князя літоўскага Жыгімонта II Аўгуста дароўнага ліста ад 16 кастрычніка 1562 г. княгіні Андрэевай Іванавіча Вішнявецкай – Яўфіміі Юр'еўны Вярбіцкай яе мужу князю Андрэю Іванавічу Вішнявецкаму на маёнтак Сухаверхаўшчына на Хатаве Менскага павета і сенажаці Ігуменскія на рацэ Лубень. 17.10.1562.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 2. – Спр. 1995. – Ведамасці і квітанцыі арандатараў аб атрыманні даўгавых абавязальніцтваў і іншыя дакументы па маёнтку Дзераўная Менскага павета. 1523–1840 гг.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 2. – Спр. 6035. – Эканамічныя і юрыдычныя дакументы па Давыд-Гарадоцкай ардынацыі. 1521–1837 гг.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 250. – Заява пракуратара Радзівілаўскай масы Мікалая Маліноўскага па справе супраць Вінцэнта і Аляксандры, народжанай дэ Раэс, Сушыцкімі аб маёнтку Урэчча Бабруйскага павета, маёнтку Негарэлае і фальварку Хатава Мінскага павета. 1837 г.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 677. – Т. 1. – Выпіс з актавых кніг Радзівілаўскай камісіі па набыцці маёнтка Хатава-Сухаверхаўшчына, які раней уваходзіў у маёнтак Дзераўная Ашмянскага павета. 03.03.1838.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 780. – Выпісы з актавых кніг Галоўнага Трыбунала ВКЛ па справе паміж князямі Радзівіламі і Рамультамі аб землях у маёнтку Давыд-Гарадок Пінскага павета. 1621–1815 гг.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 907. – Справа аб спрэчцы Дастаеўскіх з князямі Радзівіламі аб прыналежнасці сёл Рамель, Старое Сяло, Пераходзічы Давыд-Гарадоцкай ардынацыі. Выпісы з актавых кніг Оўруцкага гродскага суда. 1638–1732 гг.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 910. – Дакументы аб вызваленні шляхты з-пад юрысдыкцыі Давыд-Гарадоцкай ардынацыі. Вытрымкі са Статута аб зямянскай леннасці. 1690 – першая палова XVIII ст.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 913. – Рэестр дакументаў Давыд-Гарадоцкай ардынацыі за 1520–1730 гг., складзены Ануфрыем Рыхліцкім. 01.05.1760.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 945. – Прадажны ліст баярына Адама Янушкавіча і яго жонкі Ганны намесніку магілёўскаму, анікштынскаму і бірштанскаму князю Мацвею Мікіцінічу на двор Эйтвілішкі з зямлёй Явілтышкі Віленскага ваяводства. Арэндныя дамовы, квіты па Даўгянішскім войтаўстве Упіцкага павета. 1503–1809 гг.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 953. – Выпіс з актавых кніг берасцейскіх, менскіх, слонімскіх судоў, лісты на арэнду, продаж і заставу маёнткаў Дзераўная і Хатава Менскага павета. – 1549–1594 гг.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 954. – Дакументы па маёнтках Дзераўная і Хатава Менскага павета.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 1133. – Копіі прывілеяў, атрыманых клецкімі і давыд-гарадоцкімі зямянамі, вытрымкі з інвентароў. – XVI–XIX стст.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 1577. – Справа аб прымушэнні шляхты да падпарадкавання юрысдыкцыі Давыд-Гарадоцкага княства князёў Радзівілаў. 1611–1727 гг.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 1727. – Справа аб арэндзе маёнтка Смыкі Ігуменскага павета, маёнткаў Слабада, Смаргонь Ашмянскага павета. Дароўны ліст пана Юрыя Іванавіча Зяноўевіча слугу Ваську Кісарэю на дварэц Камарышкі Ашмянскага павета Віленскага ваяводства. 1524–1811 гг.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 1852. – Справа аб арэндзе фальваркаў Шчэпаўшчына, Лукавец, Астроўчыцы, Навадворкі Новагародскага ваяводства. – 1511–1708 гг.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 1915. – Інвентар маёнтка Давыд-Гарадок Пінскага павета. 1653 г.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 5704. – Дакументы аб эканамічным становішчы фальварка Налібакі Ашмянскага павета. 1745–1807 гг.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 5994. – Рэестр дакументаў па маёнтку Лахва Мазырскага павета, маёнтку Смаргонь Ашмянскага павета. Пачатак XIX ст.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 4. – Спр. 6119. – Рэестры дакументаў па маёнтках Слуцкага княства. 1721–1817 гг.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 7. – Спр. 778. – Рэестры дакументаў па маёнтках князёў Радзівілаў. 1508–1839 гг.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 7. – Спр. 933. – Рэестр і копіі дакументаў Лаўрышаўскага базыльянскага манастыра. 1384–1815 гг.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 14. – Спр. 30. – Фундушавы ліст вялікага князя літоўскага Жыгімонта I парафіяльнаму касцёлу ў мястэчку Мерач Троцкага ваяводства на пустаўшчыны Арэшкішкі і Карпешкі і луг Мідбора каля ракі Мерач. 04.09.1516.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 14. – Спр. 31. – Пацвярджэнне віленскага біскупа Яна з князёў Літоўскіх фундушавага ліста ад 11 верасня 1515 г. вялікага князя літоўскага Жыгімонта I парафіяльнаму касцёлу ў мястэчку Адэльск Троцкага ваяводства на вёску Трычоўшчына Троцкага ваяводства, шэсць чалавек у мястэчку Адэльск і інш. 20.09.1525.

НГАБ. – Ф. 694. – Воп. 14. – Спр. 271. – Актавая кніга Давыд-Гарадоцкага гродскага суда. 1713–1740 гг.

НГАБ. – Ф. 1730. – Воп. 1. – Спр. 11. – Актавая кніга Новагародскага гродскага суда. 1732–1733 гг.

НГАБ. – Ф. 1730. – Воп. 1. – Спр. 44. – Актавая кніга Новагародскага гродскага суда. 1778 г.

НГАБ. – Ф. 1733. – Воп. 1. – Спр. 10. – Прысягі збору падымнага Пінскага павета. 1677–1691 гг.

НГАБ. – Ф. 1739. – Воп. 1. – Спр. 5. – Актавая кніга Слуцкага замкавага (гродскага) суда. 1695–1732 гг.

НГАБ. – Ф. 1769. – Воп. 1. – Спр. 25. – Актавая кніга Мінскага земскага суда. 1793 г.

НГАБ. – Ф. 1777. – Воп. 1. – Спр. 7. – Актавая кніга Пінскага земскага суда 1757–1762 гг.

НГАБ. – Ф. 1785. – Воп. 1. – Спр. 175. – Фундушавы ліст Ганны Радагоскай, дачкі Пятра Крупскага, касцёлу ў вёсцы Шылавічы Ваўкавыскага павета на трох агароднікаў, трох падданых і дзесяціну з маёнтка Шылавічы з пацвярджэннем дароўнага ліста Ганны і яе сясцёр Соф'і і Ітамілы Крупскіх ад 9 кастрычніка 1511 г. на дзве гасподы. 09.08.1544.

НГАБ. – Ф. 1787. – Воп. 1. – Спр. 2. – Актавая кніга Случарэскага земскага суда. 1793–1795 гг.

Институт российской истории Российской Академии наук. – Ф. 52 (коллекция П.Н. Доброхотова). – Оп. 1. – Д. 328. – Генеральныя візіты базыльянскіх манастыроў Літоўскай правінцыі. 1704–1705 гг.

Biblioteka Książąt Czartoryskich w Krakowie (BCzart.). – 1777/IV. – Privilegia seu fundationes ecclesiarum dioecesis Vilnaensis.

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka (LMAVB). – Rankraščių skyrius (RS). – F43–204. – Actorum Archivi Dioecesis Vilnensis Liber Sextus.

Vilniaus universiteto biblioteka (VUB). – Rankraščių skyrius (RS). – F57–Б53–44. – Liber VI.

Акти Волинського воєводства кінця XV–XVI ст. (із зібрання Пергаментних документів Архіву головного актів давніх у Варшаві) / Підг. до друку А. Блануци, Д. Ващука, Д. Вирського; відп. ред. Г. Боряк. – Київ: Ін-т історії України НАН України, 2014. – 154 с.

Акты, издаваемые Виленской археографической комиссией (АВАК): в 39 т. / Ю. Ф. Крачковский (гл. ред.) [и др.]. – Вильна: Типография А. Г. Сыркина; Типография «Русский Почин», 1865–1915. – Т. 11: Акты Главного Литовского Трибунала / К. Снитко. – 1880. – XLI, 545, 69 с.

АВАК. – Т. 13: Акты Главного Литовского Трибунала / С. Шолкович. – Вильна: Типография А.Г. Сыркина, 1886. – XII, 480 с.

АВАК. – Т. 17: Акты Гродненского земского суда / К. Снитко. – Вильна: Типография А.Г. Сыркина, 1890. – LXXIII, 559 с.

АВАК. – Т. 22: Акты Слонимского земского суда / К. Снитко. – Вильна: Типография А.Г. Сыркина, 1895. – LXIV, 471 с.

АВАК. – Т. 23: Акты Холмского гродского суда / В. Площанский. – Вильна: Типография А.Г. Сыркина, 1896. – CCXIV, 399 с.

АВАК. – Т. 24: Акты о боярах / И. Спрогис. – Вильна: Типография А.Г. Сыркина, 1897. –XLIV, 547 с.

Акты Литовской Метрики. – Т. 1. – Вып. 1: 1413–1498 гг. / Собр. Ф. И. Леонтович. – Варшава: Типография Варшавского учебного округа, 1896. – 169 с.

Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археографической комиссией / И. И. Григорович (гл. ред.) [и др.]. – Санкт-Петербург: Типография Эдуарда Праца; Типография II отделения Собственной Е. И. В. канцелярии, 1846–1853. – 5 т.

Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археографической комиссией / Н. И. Костомаров, Г. Ф. Карпов. – Санкт-Петербург: Типография Эдуарда Праца; Типография А. Катанского и К°, 1861–1892. – 15 т.

Археографический сборник документов, относящихся к истории Северо-Западной Руси (АСД). – Т. 2. – Вильна: Печатня Губернского правления, 1867. – XV, 258, CI, 27 с.

АСД. – Т. 5. – Вильна: Печатня А. Г. Сыркина, 1871. – XVI, 256, 135 с.

АСД. – Т. 12. – Вильна: Типография А. Г. Сыркина, 1900. – XLVII, 230 с.

АСД. – Т. 13. – Вильна: Типография А. Г. Сыркина, 1902. – XXXVI, 235 с.

Архив Юго-Западной России, издаваемый комиссией для разбора древних актов, состоящей при Киевском, Подольском и Волынском генерал-губернаторе / Киевская Археографическая комиссия. – Киев: Типография Г. Т. Корчак-Новицкого, 1859–1911. – 8 ч.

Віцебска-Рыжскія акты XIII—XVII ст.: дагаворы і службовая карэспандэнцыя паміж органамі кіравання горада Віцебска і ганзейскага горада Рыгі (з былога комплекса Ruthenica Дзяржаўнага Гістарычнага Архіва Латвіі). – Выпуск I: Дакументы гаспадарча-гандлёвыя, XV–XVI ст. / Падр. А. Дзярновіч. – Мінск: ATHENAEUM, 2005. – 88 с.

Ліцкевіч, А.У. Старабеларускія граматы XV ст. з Archiwum głównego akt dawnych у Варшаве // Здабыткі: дакументальныя помнікі на Беларусі: зб. навук. арт. / Нацыянальная бібліятэка Беларусі; рэдкал.: Л.Г. Кірухіна [і інш.]. – Мінск, 2009. – Вып. 12. – С. 6–41.

Метрыка Вялікага Княства Літоўскага. Кніга 28 (1522–1552). Кніга запісаў 28 (Копія канца XVI ст.) / Падрыхт. тэкстаў і навуковы апарат В. Мянжынскі, У. Свяжынскі. – Менск: Athenaeum, 2000. – 312 с.

Новые документы к истории Юго-Западной Руси XV в. / Подгот. Ю. Н. Микульский // Беларуская даўніна. – Вып. 2. – Мінск: Выдавец А. М. Вараксін, 2015. – С. 131–151.

Памятники истории Восточной Европы: источники XV–XVII вв. = Monumenta Historica Res Gestas Europae Orientalis illustrantia: fontes XV–XVII saec. / Редкол.: И. Граля [и др.]. – Москва; Варшава: Древлехранилище, 2002. – Т. 6: Радзивилловские акты из собрания Российской национальной библиотеки (первая половина XVI в.) / Сост. М. М. Кром. – 2002. – 267 с.

Перапіс войска Вялікага княства Літоўскага 1528 года. Метрыка Вялікага княства Літоўскага. Кн. 523. Кн. Публічных спраў 1 / Падрыхт. А. І. Груша, М. Ф. Спірыдонаў, М. А. Вайтовіч; НАН Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск: Беларуская навука, 2003. – 444 с.

Полоцкие грамоты XIII – начала XVI в. – Т. 2. – Москва: Русский Фонд Содействия Образованию и Науки, 2015. – 520 с.

Прывілеі польска-літоўскіх манархаў з Евангеляў Лаўрышаўскага манастыра (XIV–XVI ст.) / Падрыхт. Ю. М. Мікульскі // Беларуская даўніна. – Вып. 1. – Мінск, 2014. – С. 124–131.

Ревизия пущ и переходов звериных в бывшем Великом княжестве Литовском, с присовокуплением грамот и привилегий на входы в пущи и на земли, составленная старостою мстибоговским Григорием Богдановичем Воловичем в 1559 году. – Вильна: Типография Губернского правления, 1867. – V, 382 с.

Розов, В. Українські грамоти. – Т. 1: XIV в. і перша половина XV в. – Київ: Друкарня Української Академії Наук, 1928. – 176, 75, IX с.

Русская историческая библиотека, издаваемая Императорской Археографической комиссией (РИБ): в 39 т. / Императорская Археографическая комиссия; Постоянная Историко-Археографическая Комиссия АН СССР. – Санкт-Петербург; Петроград; Ленинград: Сенатская типография; Издание АН СССР, 1872–1927. – Т. 20: Литовская Метрика. Т. 1. Кн. 1: Судных дел (1510–1517). Кн. 2: Судных дел (1506–1523) / П. А. Гильтебрандт [и др.]. – 1903. – 1566 стб.

РИБ. – Т. 33: Литовская Метрика. Отд. 1. – Ч. 3: Книги Публичных дел. Переписи войска литовского / Подгот. С. Л. Пташицкий. – Петроград: Типография Главного управления уделов, 1915. – II, 1378 стб.

Собрание древних грамот и актов городов: Вильны, Ковна, Трок, православных монастырей, церквей и по разным предметам. – Ч. 1. – Вильна: Типография А. Марциновского, 1843. – XCIV, 194, 208 с.

Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie / Pod kierown. Z. L. Radzimińskiego, przy współudz. P. Skobielskiego, B. Gorczaka. – T. 1: 1366–1506. – Lwów: Instytut Stauropigiański, 1887. – XXIX, 204 p.

Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie / Wyd. B. Gorczak. – T. 3: 1432–1534. – Lwów: Drukarnia Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, 1890. – XXXV, 554 s.

Acta primae Visitationis diocesis Vilnensis anno Domini 1522 peractae / Sud. S. C. Rowell. – Vilnius: LII Leidykla, 2015. – CI, 329 p.

Augustyniak, U. Testamenty ewangelików reformowanych w Wielkim Księstwie Litewskim w XVI–XVIII wieku / 2 wyd. – Warszawa: Semper, 2014. – 300 s.

Kodeks dyplomatyczny katedry i diecezji wileńskiej. – T. 1. – Z. 1 / Wyd. J. Fijałek, W. Semkowicz. – Warszawa: PAU, 1932. – 288 s.

Kodeks dyplomatyczny katedry i diecezji wileńskiej – T. 1. – Z. 2 / Wyd. J. Fijałek, W. Semkowicz. – Kraków: PAU, 1939. – 608 s.

Lietuvos Metrika (LM). Knyga Nr. 3 (1440–1498). Užrašymų knyga 3 / Parengė L. Anužytė, A. Baliulis. – Vilnius: Žara, 1998. – 167 p.

LM. Knyga Nr. 4 (1479–1491). Užrašymų knyga 4 / Parengė L. Anužytė. – Vilnius: Žara, 2004. – 285 p.

LM. Knyga Nr. 8 (1499–1514). Užrašymų knyga 8 / Parengė A. Baliulis, R. Firkovičius, D. Antanavičius. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1995. – 709 p.

LM. Knyga Nr. 9 (1511–1518). Užrašymų knyga 9 / Parengė K. Pietkiewicz. – Vilnius: Žara, 2003. – 616 p.

LM. Knyga Nr. 10. Užrašymų knyga 10 (1440–1523) / Parengė E. Banionis ir A. Baliulis. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1997. – 179 p.

LM. Knyga Nr. 12 (1522–1529). Užrašymų knyga 12 / Parengė D. Antanavičius ir A. Baliulis. – Vilnius: Žara, 2001. – 856 p.

LM. Knyga Nr. 15 (1528–1538). Užrašymų knyga 15 / Parengė A. Dubonis. – Vilnius: Žara, 2002. – 448 p.

LM. Knyga Nr. 17 (1530–1536). Užrašymų knyga 17 / Parengė L. Karalius, D. Antanavičius. – Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2015. – 706 p.

LM. Knyga Nr. 25 (1387–1546). Užrašymų knyga 25 / Parengė D. Antanavičius ir A. Baliulis. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998. – 462 p.

LM. Knyga Nr. 51 (1566–1574). Užrašymų knyga 51 / Parengė A. Baliulis, R. Ragauskienė, A. Ragauskas. – Vilnius: Žara, 2000. – 484 p.

LM (1522–1530). 4-oji Teismų bylų knyga (XVI a. pabaigos kopija) / Parengė S. Lazutka, I. Valikonytė ir kt. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1997. – CXLIX, 514 p.

LM (1533–1535). 8-oji Teismų bylų knyga (XVI a. pabaigos kopija) / Parengė I. Valikonytė, S. Lazutka, N. Šlimienė ir kt. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1999. – 305 p.

LM (1540-1541). 10-oji Teismų bylų knyga (XVI a. pabaigos kopija) / Parengė S. Lazutka, I. Valikonytė, S. Viskantaitė-Saviščevienė, J. Karpavičienė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2003. – 262 p.

LM (1559–1563). 40-oji Teismų bylų knyga (XVII a. pradžios kopija) / Parengė N. Šlimienė, I. Valikonytė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015. – XXXII, 467 p.

Metryka Litewska. Rejestry podymnego Wielkiego Księstwa Litewskiego. Województwo nowogródzkie 1690 r. / Oprac. H. Lulewicz, A. Rachuba. – Warszawa: Neriton, 2002. – 290 s.

Niesiecki, K. Herbarz polski / Wyd. J. N. Bobrowicza. – T. 8. – Lipsk: Breitkopf i Haertel, 1841. – 652 s.

Skarbiec diplomatów papiezkich, cesarskich, krolewskich, książęcych; uchwał narodowych, postanowień różnych władz i urzędów posługujących do krytycznego wyjaśnienia dziejów Litwy, Rusi Litewskiéj i ościennych im krajów. – T. 1 / Zebrał I. Daniłowicz, wyd. J. Sidorowicz. – Wilno: Drukarnia A. H. Kirkora, 1862. – VII, 390 s.